

Ambrosii Pelargi Opuscula nunc primum excusa. : Quorum elenchum uersa pagella reperies.

<https://hdl.handle.net/1874/431273>

◊ AMBRO
 SII PELARGI OPV
 scula nunc primum
 excusa. Quorum
 elenchum uersa
 pagella repe
 ries.
 Legisse iuuerit.

Excudebat Ioānes Gymnicus.
 ANNO, M. D. XXXIII.
 Mense Augusto.

ADVERSVS ANABAPTISTA-
rum errores aliquot liber unus quo si-
mul traducuntur istiusmodi erro-
rum autores & patroni.

In Eleutherobaptistas. Recēs est error.

Refutatio consilij Oecolampadiani de
differendo paruulorum baptismo usq;
in eam etatem, qua iam lallare incipiāt.

Aduersus Iconomachos siue in eos qui
bellum mouent diuorum Imaginibus.

An fas sit in Anabaptistas adeoq; in hæ-
reticos poena capitis animaduertere.

Conflictatiuncula Hieroprepij & Miso-
liturgi de ratione sacrificij Missæ.

AMBROSIVS PELARGVS

Pio Lectori.

QVVM haud ita pridem destinatum mihi esse in Anabaptistas stringere calamum, forte fortuna in eorum lucubratiūculas incidi, qui hoc idem ante nos fecerant. Hi mihi primo quidem obtutu & à linea (quod dicitur) incipiēti, in unam uisi sunt coire sententiā, eadē scribere, & quasi cōpacto in eandē causam omnes incumbere. Quis enim aliud iudicaret de libris quibus idem est Titulus, eadem inscriptio? Verum ubi altius ingressus, cōpisssem singula uigilantius euoluere, ac dicta dictis conferre, perspectum tandem habui illos longe diuersissima scribere, ac ne de eo quidem quod torius negotij caput est, satis inter ipsos conuenire. Proinde aut cæcum esse oportet in æstimandis aliorum operibus, aut nō satis candidum, qui rogatus iudicium, de omnium scriptis ex æquo pronuntiet, siue eadem censura omnia dānet, siue omnia sine discrimine cōprober. Primū qui sibi sumit, necesse est damnet quod probandum sit: alterum qui facit, oportet improbanda laudet. Quod cum utrumq; optimo iure sit de testabile: & neutrum sine orthodoxorum luculēta iniuria fieri possit, temperandum censeo iudiciū, seu partiendum uerius, neue hoc neue illud incurratur incommodum. Itaq; sunt ex orthodoxorū classe uiri aliquot, recondita rei cum philosophicæ, tum uero theologicæ, quidam & linguarum peritia præditi, quorū in Anabaptistas opera, non solum probari debeat, uerumetiam suspici mereatur, ut quos in diluendis confirmandisq; argumentis inuentionis acumen, iudicium emunctum, tum præsens memoria, perpetuoq; sibi constans ueritatis oratio cōmendat. Sunt è diuerso Lutherus, Melancthon, Oecolāpadius & alij quidā eius notę hæretici,

tici, quos nō perinde refert memorare, in quibus multa defyderes, siue ingenium, siue spectes iudicium, tum candorem, sed cum primis constantiā: quam adeo non præstant, ut magis quā hydra uarij (quod dicitur) uideri queant. Nam quod uno loco aiunt, alio negāt. Scilicet parum est istis dissentire ab alijs, nisi à seipsis aliquoties dissideant. Adde quod heresibus penè innumeris, eisq; omnium pestilentissimis, istorū libri sciant. Atq; utinā iisdem erroribus non essent obnoxij, quibus Anabaptistarum tenet colluuiēs. Sit hoc humanæ delirationis. Illud impudentissimæ uanitatis & malignitatis est, quod cum ipsi (ut libere proloquar) τῆς τῶν ἀπιστίας ἀναβαπτιστῶν *500* autores sint, uel certe patroni, tamen orthodoxos quosq; in tumultuariā istam ac lōge periculosissimam factionem protrudere conant, usquedum illos (si deo placeat) Anabaptistarū Coryphæos faciant. Quam sycophantiam haud scio an quis equo aīo laturus sit. Quid me porro futurum est, posteaquē depulsa hac tam atroci calumnia manifestis ac ipso etiā meridiano sole clarioribus argumentis docui (quod ipsum tamen non omnino obscurum est) eos ipsos esse, qui Anabaptistarū errori locum fecerint. Quāquā nihil est ut quenquā male habere debeat, si nos asserendę ueritatis studio, tuendęq; innocentie aīo, in istorum ceruices contorsimus, quod ipsi orthodoxis falsō, aīoq; inferendę cōtumeliæ impingunt. Et tamē hic mihi uereor, ut perfidioris sectę symmyste aliqui obstrepant. Os impudēs, non es cōtentus alienorum scriptorum tibi arrogasse censurā, nisi & illos calumniare hereseos, quod nec in postremis docti sunt, nec orthodoxorū partes infeliciter prorsus adiuuant. Scripsit Melächthon in Anaba. errores disputationē & neruosam & insignitū piām. Idem fecit Lutherus, atq; item Oecolam

PIO LECTORI

Oecolampadius. Et qua tu igitur arte illorum causam cum turbulento Anaba. negotio commiscebis? Atqui alienorū operum censuras neq; mihi sumo, neq; ar-
go: sed per occasionē indico & quid ipse de quorundā scriptis in Anabaptistas æditis sentiā, & quid optimus quisq; de his sentire debeat, quorū item scripta fugiēda, quorū prosequenda sint. Eam libertatē quæ nemini nō cōcessa est scribentiū, cur in me nō ferant, qui sibi nihil nō permittunt etiā in libris diuinis? Neq; istorū scripta calumnior, nisi hoc sit calumniari, uanissimas calūnas in autorū capita retorquere. Iam quæ sit istorum apud suę duntaxat cōmunionis hoīes existimatio, quantum apud illos autoritate ualeant, nō moror. Sint exquisite docti, sint Rabini (si libet) trilingues, sint aliorū iudicio magni, ut suo sunt maximi, nō me mouet. Certē si tales sunt eruditione quales se nobis hæctenus expresse-
runt in tabulis: si tales sunt uita, quales se nobis hæc-
tenus probauerūt conuersatione, indignos eos existimē, qui uel in eruditorū uel sanctorum ordinē admittātur. Superest excutere q̄ fideliter orthodoxorū partes adiu-
uerint, quanq̄ hoc abunde in libello fecimus. Equidem ipse deieraturus erā, neminē ex istis existere, qui aliud à suscepto argumēto scriberet. Nā hoc arguebant tituli, quib⁹ inspectis, gaudebā esse & ex Lutheranis aliquos, qui orthodoxis adiūcti, in eandē causam descēderent: non q̄ istorum operā putarē necessariā, sed q̄ hinc spei aliquid cōcepi, ut in alijs quoq; illis inter se conuenturū esset. Et plurimū certe referebat, ut qui refellēdis Ana-
baptistarū erroribus sumpsissent operā, eodem aīo eadē scriberēt, essetq; oīm una in omnibus sententia. Ve-
rum qd aliquando utrumq; sperare licuit, optandū est potius, posteaq̄ uidemus istos diuersam causam ab or-

AMBRO. PELARG.

thodoxis agere. Hoccine est iuuare socios, hostibus si
 quis ferat suppetias? An sequit in hostes, qui aut ex trās-
 uerso socios adoritur, aut arma ministrat hostibus, aut
 talia sibi sumit, quæ hostē non conficiant? Dicas eū aut
 furere, aut colludere uerius quā pugnare cū aduersarijs.
 Et isti quid obsecro scriptis suis aliud, quā aut arma in
 orthodoxos uertunt, aut hostes iuuant, aut talia profe-
 runt iacula, quæ quiduis potius faciūt, quā ut Anabapti-
 starum errores refellant? Iam quid est quod minus ne-
 gari possit, quā istos stili mucronem strinxisse in Anaba-
 pistas? Sed si hæreticus non est, quisquis in hæreticos
 semel & iterū stilum exacuit, quin hoc noīe permultos
 quos ecclesia damnauit hæreseos, in duorū Catalogū
 referimus? Si sic res habet, bene sit Murnheri Calen-
 dario, quandoquidē ad hunc modū prope est quod ui-
 deo, ut hæ nugæ seria ducant. Satis hoc ad iocū, extra
 quē accipe, Tertullianū multa erudite scripsisse in hære-
 ticos, ut si quis alius, quē tamē probatę sanctitatis uiri,
 & quorū memoria apud nos sacrosancta est, indignū
 existimant cuius nomen in albo sit. Itaq; non negaue-
 rim istos strinxisse calamū in Anaba. & strinxisse atro-
 citer, & si maxime negarē, prostant iam pridē excusi li-
 belli. In his tam debacchāter in miseros Anabaptistas
 subinde inuehunt, ut per omnia sacra deierares nihil rei
 ipsis esse cū bis tinctis istis. Quod utinā nihil uel in his,
 uel in alijs ipsorū libris reperias, quod cum improbat is
 Anabaptistarum dogmatibus, in quæ toties anathema
 pronunciant, cōsentiat. Nunc cū non pauca in horū li-
 bris obuia sint, quæ ab Anabaptistarū decretis nō tam
 sunt aliena, indigni sunt pessimæ fidei hoīes quibus cre-
 datur, etiā si iuramento interposito negēt se istiusmodi
 erroribus præbuisse ansam. Extat libellus disputatorius.

Melanda

PIO LECTORI

Melanchthonis in Anabaptistas, elegans quidem ille, quod ad dicendi characterem attinet: sed cui plus ueni inpersum sit, quā Anabaptistarū dogma quālibet pestilēs secum trahat. Nam præter quod insunt quedā, quæ Anabaptistarū causæ patrocinent, papæ quot nobis facit sacramenta ecclesiæ, Ad afflictionē, Orationem, Crucem, Verbū dei, Officia charitatis, quæ omnia lepidum hoc caput & recte & utiliter sacramenta uocari posse contendit, etiā si subiicit, pari scilicet impudentia, duo tantū esse sacramenta cōmuni consuetudine, Baptismum & cœnam dñi. Eiusdem ueritatis est, quod scribit sacramenti rationē constare uerbo promissionis & elemēto: quod siue ex Augustino, siue ex Apostoli uerbis citer, non consistit, maxime quod additam promissionis uoculam in illorū testimonijs non inuenias. Paulus simpliciter testatur Christū mundasse ecclesiā in lauacro aquæ ac uerbo uitæ. Et olim usurpata uox Augustino sic se habet: Accedit uerbum ad elementū, & fit sacramentum. Istiusmodi est & illud, quod detracto similitudinis aduerbio, ex eodē citat sacramenta esse uisibilia uerba, cum Augustinus dicat esse quasi quædā uisibilia uerba. Istāne argumenta sunt candidi animi, bonis receptisq; autoribus addere & detrahere, ea præsertim, quæ sententiā illorum simul & ueritatem ipsam inuertant? Iam falsa sunt & illa, Ioannē esse autorem sui baptismi, Eundem esse baptismū Ioannis & Christi, Oēs nos baptizari Ioannis baptismate, Baptismū & esse & omniū rectissime dici sacramentū pœnitentiæ, & unum potius esse quā duo sacramenta, Sacramenta nouæ legis *σφραγίδας* solum esse iustitię quā minime efficiāt. Hisce uerbis quid aliud, quā uim simul & numerū sacramentis detrahit? Accedit his quod & in libro Hypot. adserit Baptismum

AMBRO. PELARG.

ptisimum esse signum iudicij dei, quo terreamur magnitudine iræ eius: quod cum non minus q̄ cetera ridiculum fit, nobis tamē uelut oraculum quoddā obrudīt. Sunt quidē & alia eius generis per multa, quæ in istius libri sparsim inuenias. Verum omnia colligere in articulos, perlongum fuerit: singula etiā refellere, infiniti laboris. Hæc obiter in trāscursu notata sunt, ex quibus cætera æstimare possis. Iam uero & Oecolāpadius libello ædito bellum mouet Anabaptistis, haud scio an ullius maiore malo q̄ suo. Quanto igit̄ præstiterat istā scribēdi prouinciam alijs cedere? Quin & Luthero res cum illis incidit, quis negat? Verum ipsius disputatio, si non illorum causæ profuit, nihil certe offecit. Imò dū contra mendaces, mendacijs, nō ueritate ipsa agere instituit, nihil aliud profecit, q̄ quod solent qui oleum addunt camino. Maioris enim pertinaciæ materiam Anabaptistis addidit, & semet ad istum modum non optimis quibusq̄, uerum etiā Anabaptistis ipsis, omniū cordatorum iudicio pessimis, ridendum propinauit. Nisi uero perridiculus non fit, qui & arma aduersarijs ministrat, & Andabatarum more pugnans, seipsum uerius quàm hostes ferit. Prodeant nunc impiarum sectarum symmystæ, iactent strenuos illos orthodoxæ fidei propugnatores, scilicet. Bona fide loca quædā ex ipsissimis istorum libri produxisse me arbitror: quib⁹ perspicue uidere ac cernere etiā possis, quid pro se quisq̄ scriptis suis effecerint. Bene uale lector amice, & hanc qualemcunq̄ operam nostrā æqui boniq̄ cōsule. Ex Friburgo Brisgoiæ. An. instauratę salutis. 1530. ipsis ferijs diuo Thomæ sacris.

AMBRO-

SIVS PELARGVS IN ANA

baptistarum errores aliquot.

NABAPTISTARUM errores, quos mihi quidem refellendos suscepi, neq; tam sunt luculenti ac perspicui omnibus, quin multos cū ueri, tum honesti specie fallant: quando-

quidē nec ratione, nec scripturis diuinis carere uidentur peruicacium istiusmodi dogmatū autores: neque rursus tam obscuri, ut eos non penitus cernāt perspicaci ingenio præditi, modo aspexerint. Visum est itaq; sana solidaq; doctrina præmunire simpliciū animos aduersus impia istorū dogmata: quæ quo occultius, hoc latius, ac præterea periculosius serpunt, ut nūc ea uidemus totam fere peruasisse Germaniā.

Porro hæc mihi partitio perpetuo obseruabitur. Primo proferam, quæ nostra confirment. Mox ea diluā, quæ per diametrum obiecta uidentur. Dein eorū propulsabo calumnias, qui orthodoxos Anabaptistici erroris infimulāt.

Postremo loco in sycophantas istos uere re-

A torque-

torquere conabor, quod falso nobis ipsi impingunt. Omnium autem primo, de baptismo agemus, sed quam paucissimis, ne quid negotiosius hac de re, quam commodius disputetur. Proinde ea duntaxat adferre uisum est, quæ ad presentem causam propius faciunt. Cuius quidem initio statuimus paruulorum baptismum, quæ Anabaptistæ tantopere exagitant, uerum esse & salutarem. Atque id primum exemplo circuncisionis tuebimur.

Quod enim ueteribus erat circuncisio, hoc nobis est baptismus, qui in circuncisionis locum subrogatus est. Nam & Apostolus autor est, circuncisionem illam carnalis pelliculæ, typum quandam fuisse baptismatis, cum in hæc uerba scribit ciuibus Colossæ: Circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circuncisione Iesu Christi, conscripti ei in baptismo. Cum ergo extra controuersum sit, etiam infantes fuisse circuncisos apud ueteres, quæ malum est ista temeritas, infantulis negare baptismum? Et, recte apud nos & utiliter posse conferri? Veterum infantuli circuncisione purgati sunt, & nos negabimus, sacro fonte tinctos mundari? An non est dignior baptismi, quam circuncisionis conditio? Et tamen si id baptismum

ptismo detrahitur, quod in circuncisiōe nemo factū dubitat, consequens fit ut circuncisiō longo post se interuallo baptismum relinquat. Respondeant fortassis hanc rationē probabilem esse & suaforiam, non ἀποδείκνυται, dein circūcisiōis exemplū inepte transferri ad baptismū. Primū, q̄ nō sit necesse, ut typus per oīa respōdeat. Deinde, q̄ figuris nihil probetur. Postremo quod paruulorum circūcisiō præcepta sit: Baptismus expressum præceptum nō habeat. Verum qui consistit, ut argumētum sit probabile, & tamen inepte adhibitum sit circuncisiōnis exemplum, à quo argumentum ducitur, quodq; rationem efficit probabilem: Ne suspicionem quidem ingerit, quod probando instituto minus apposite adhibueris. Nūc circuncisiōnis exemplum si non cōuincit, certe persuadet baptizandos esse paruulos, quēadmodum & illud, quod Paulus 1. Cor. 10. scribit, Patres olim transisse per mare, omnesq; in mari fuisse baptizatos, hoc ipso manifeste nobis baptismi sacramentū adumbrans. Quis autem ad dubitet, per multos ex his quos patres uocat Apostolus, tum fuisse infantulos, posteaquam ex ipsa etiam historia τῆς ἕξουσας liquet, ueteres illos, non sine librorum infantium comitatu

ex Aegypto profectos: Quod si hoc quoque exemplum istis putet, haud est quod nos moueat. Primū hisce exemplis non ἀποδείξαι, hoc est, certas demonstrationes, sed persuasorias probationes pollicemur. Deinde nostris hæc scribimus, quibus allusione figurarum gratior est ueritas. Quod si non licet à similitudinibus & figuris argumenta ducere cōiecturalia saltem & probabilia, cur hoc ausi sunt primariæ autoritatis uiri? Ut etiam demus figuras non congruere per omnia, tamen ne in nullo quadrāt? Si respondeant, ad id tantū quadrare, cui probando adhibentur in scripturis diuinis, rogo & hoc mihi dicant: Vnde noui testamenti scriptoribus, qui umbras rebus ipsis subinde adaptant, constiterit, quæ figuræ quibus rebus cōgruerent? Spiritus afflatu, inquit: Accipio. Sed eodē spiritu afflata est ecclesia, quæ & ipsa testimoniū sui autoritate scripturas, quas etiānum sacrosanctas habemus, firmavit atque in catalogum diuinorum uoluminū retulit, quæ nihil alioqui pōderis habituræ erant præ illis, quas Græci uocant apocryphas. Quin igitur liceret ecclesiæ, quod priuato cuique concessum est? Si quærant, ubi paruulorum baptismum hisce exēplis probet ecclesia? Vicissim ex illis
 rogo

rogo, ubi paruulorum baptis̄mū hisce figuris astruētibus reclamet. Est uero incommodum aliud, quod ex hoc argumentandi genere nasci cuiquam forte uideatur. Nam si quid his exemplis efficitur, pari argumēto confici uidebitur, infantes admittendos ad mensam dominicā. Quandoquidem & huius typum in subiectis Paulus exprimit: Omnes, inquit, eandē escam spiritualem manducauerunt, & eundē potum spiritualem omnes biberūt. Non est autē ambiguum, & paruulos uictitasse māna, & aqua itidem e petra excussa potos. Hic quid aliud respondere possum, q̄ non eandem esse causam baptis̄mi & eucharistiæ? quam ne administremus paruulis, cum scriptura, tum uero ecclesię autoritas prohibet: Probet, Apostol⁹ inquit, homo seipsum, & sic de pane &c. Iam si operę precii uidebitur, ipsa quoque seruatoris uerba adduxero, quę sunt in Matthæo: Sinite paruulos uenire ad me, nec prohibeatis eos. Talium est enim regnum cœlorum. Hic obiter admo-neo, quod tamē ipsum nulli fere obscurum est, ea seruatoris ȳba de sanctificatis fidelium paruulis intelligi. Talium enim esse regnum cœloꝝ saluator ipse pronūciat. Ad quod consequitur, & paruulis opus esse sanctificante gratia, qua

feruentur. Quod si mihi dant Anabaptistæ ue-
rum esse, quorsum illis sanctificationis instru-
mentū negant? Dicent illos sanctificari p̄ gra-
tiā Christi. Accipio. Sed unde illis gratia Chri-
sti, qui Christo nō sunt infiti? An oleastrū quis
dicet pinguedinis oliuę participē, cui nō sit infi-
tus? Nō opinor: Hoc ipso, dicēt, q̄ inserunt̄ cor-
pori Christi, effluit & in ipsos unguētū gratię,
à Christo capite, quemadmodum in alia illius
mēbra. Audio. Quo uero inseruntur Christo
paruuli, si non per regenerationis lauacrum?
Legat, qui uolet, sextum Epistolæ ad Roma-
nos caput, & facile aduertet eam infitionē per
baptismum fieri. Porro si regnum cœlorū ad
paruulos etiam pertinet, quæ malū est ista cru-
delitas, arcere illos ab ingressu, præcludere adi-
tum, claudere ianuam, ipsam deniq; clauē tol-
lere, quæ ianuam aperiat? Certe hoc facit ba-
ptismus, quatenus scilicet obicem submouet, q̄
contententibus ingredi, impedimēto esse pos-
sit, nimirum peccatum, cui cum & paruuli sint
obnoxij, opus est & ipsis baptisate. Aut er-
go negent Anabaptistæ regnum cœlorum ad
paruulos pertinere, aut fateantur illos regene-
rationis lauacro sanctificari, quo regno cœlo-
rum digni habeantur.

Quin & hoc ad rem facit, quod i. Corint. scribit Apostolus. Quod ut intelligas, ei⁹ loci summam, si non elegantius & politius, certe dilucidius explicabo. Erant qui putarent dirimendum esse matrimonium, altero coniugum ad fidem conuerso. Paulus rogatus sententiã, omnibus modis dissuasit, ne is qui iam initiat⁹ esset, infidelem adhuc coniugẽ cum eo habitare uolentem dimitteret, confusus illorũ cohabitatio nem boni quippiam pariturã: ut iam multis belle commodẽq; cesserat, quorum fideli opera tum increduli antea coniuges, tũ ex ijs prognati filij, sanctificati ac purificati erant, qui, si diremptum fuisset matrimonium, immundi futuri fuerãt. Sanctificatus est, inquit, maritus infidelis, per uxorem fidelem, & filij uestri sancti sunt, qui alioqui immũdi essent. Quod si mihi dant in priore huius pronũciati parte, de purificatione baptismatis locutũ esse Apostolum, simul dabunt in altera quoq; eius parte, qua de filiorum sanctificatione loquitur, idem illum uoluisse. Alioq; unde paruulis sanctitas & munditia, si non suscepto baptismo purificabantur à labe peccati originis: Is em̃ nobis fere est sanctificationis initium, ab inuulgato euangelio. Quod ipsum quoq; indicat Apostolus, in hæc

uerba scribens: Hæc aliquando quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Atque ad hunc modum uerba Pauli diu⁹ interpretatur Augusti. lib. 1. quo exponit sermonem Christi, in monte habitum. Et ipsa uerborū series interpretationem quæ à plerisq; adducit, ægre admittit, nimirum hanc, qua dicunt hoc uoluisse Paulum: sanctum esse matrimonium, hoc est, (ut isti exponunt) non imputari ad culpā. Sanctificari maritum, id est, non peccare, si fidei uxori commisceatur. Sanctos itidem esse pueros, hoc est, sancto ac puro connubio progenitos. Primum, non hoc interpretant quod uox significat. Neq; enim, qui nō peccat, ilico sanctus est. Alioqui cur nō etiam ethnicū congradientem cum uxore ethnica, sanctificari dicimus, quem constat non peccare, cum hoc facit cum sua, quod in officiū naturæ institutum est? Dein, si ideo sanctum dicitur connubium, q̄ non imputetur, quin sanctum dicimus matrimonium infidelium? Si etiam sancti dicunt filij, q̄ legitimo thoro nati sint, nō incesto coitu, quid uetat, quo minus hæc ratioe sancti sint etiam infidelium filij, hoc est, non nothi, non spurij? Ergo is Paulo sanctus & sanctificatus dicitur, qui sacramento fidei initiatus est. Pro
inde

inde aduersatiua cōiunctio, alioqui, non ad cō nubij sanctitatem, sed ad diuortium referenda est. Nō enim hoc Paulus uoluit, quod isti intelligunt: Nisi sanctum esset connubium, filij uestri nothi essent, id est, ex scortis & scortatoribus progeniti. Quin hoc potius sensit: Sunt inter uos, qui nisi infideles tolerassent cōiuges, periculum erat ne hinc offensi secum auferrent liberos, atq; ita immundi essent filij, q̄s nunc unā cum ipsis coniugibus sanctos ac puros, hoc est sacro fonte tinctos habent. Huic nostrę interpretationi etiam sequentia Pauli uerba fidē arrogant: Qui, inquit, scis mulier, seruatora sis uirum, nec ne? Qui scis uir, an uxorē seruatorus sis? Qui dicat, Varię sunt dei dotes, fortasse cōiunget, ut coniunx infidelis seruetur per fidelē. Cui si addas, Baptismum uiam esse assequendę saluti cum primis necessariam, iuxta illud seruatoris, nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua &c. Nō ne apparet Apostolum, quod in superiorib⁹ dixit, de purificatione intellexisse baptismatis? Quis igit tam inuerecundę frontis sit, q̄ aliorum trahere conetur, quod eodem in cōtextu, de filiorum sanctificatione & purificatione dicitur? Neq; est, ut quis hic me rideat, quasi parū dia lectice ad infantulos detorserim, quod

Apostolus simpliciter dixit de filijs. Scio equidem filij uocabulū in eum etiam cōpetere, qui iam adulta sit ætate. Nec quicq̄ tamen à nobis peccatum est hoc argumentandi modo. Locum produximus, qui si non etiam opinionem, certe suspicionē probabilē ingerit paruulos olim baptizari solitos. Et tamē unum hoc quaecunq; argumentum, multo est ualidius stabiliendo paruulorū baptismati, quàm sint omnes ad unam aduersariorum rationes, quibus catabaptisum muniunt. Verisimile enī est ex ijs filijs, quos uel utroq; uel altero procurante coniugum, baptizatos fuisse Apostolus significat, aliquos fuisse infantulos.

Hoc fortius stringit, quod Paulus conferens ἐν ἐσθραῶν gratiæ Christi cum Adæ peccato, docet multo efficaciorē esse gratiam Christi, ad instaurandam uitam, q̄ primi parentis admissum fuerit, ad inferendā mortem. Atqui unius Adæ præuaricatiōe, omnes seruituti ac morti obnoxij facti sunt, ij etiam qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, nimirū paruuli: & non ualebit unius Christi obedientia, ut ingenuitati gratiæ ac uitæ illos restituat: Quorsum ergo scripserit Apostolus quo nihil apertius dici potuit: Sicut per uni⁹ de
lectū

licitum peccatum in omnes homines irrepfit in condemnationē, ita per unius iustitiā abūdauit gratia in omnes, ad iustificationem uitæ. Ergo & paruulis gratia confertur, qua saluentur. An uero hoc tam eximium gratiæ donum, & quod Christi sanguine partū est omnibus, indiscrete confertur paruulis: Quod si eos tantum cōtingit huius gratiæ participes fieri, qui Christo inseruntur (inseriruntur autem baptisinate) cōsequitur uerum esse paruulorum baptismum, nec uno tantum nomine utilē, ut pote q̄ illos & Christo inserat, & regni illis potestātē faciat, ita ut si mox suscepto baptismo decedant, rectā in cœlum subuolent. Sed quid utilem dico? Dicerē necessarium esse paruulis. Sed hoc alio libello demonstrandum seruabimus. Hic satis est, si ex ipsis etiam Apostoli uerbis doceantur simplices, & recte & utiliter baptizari paruulos, ut sicut p̄ Adam in mortē incurrunt nascendo, ita per Christum salutem ac uitam consequantur renascendo.

Postremo urgebimus aduersarios longa præscriptione tēporis, quæ iā religione quadā oīm animos occupauit: urgebimus autoritate ecclesiæ catholicæ, qua nihil nobis uel prius esse debet, uel antiquius. Baptizauit autē illa infantes
tulos

tulos ab ipsis etiam Apostolorum temporibus. Nam & Augustinus aduersus Iulianum, quarto, item contra Donatistas. 23. 24. cap. paruulorum baptismum ab ipsis Apostolis profectum ex eo colligit, quod nullo concilio inuenitur institutus: Quin Origenes & Cyprianus palam testantur, usum baptizandi paruulos ab Apostolis profectum. Sed quid Origenem & Cyprianum dico? Ipse Dionysius multo his antiquior, idem testatur ultimo cap. Eccle. Hier. in hæc uerba scribens: Diuini nostri duces probauerunt, infantes quoque ad baptismum recipi. Neque ideo ob scurum est, quod ducum nomine uelit intelligi: ipsos nimirum Apostolos. Hæc itaque recepta Ecclesie consuetudo, tot retro seculorum fide firmata, sola, si non esset aliud, præscribere debet. Quod si hæc Anabaptistis non probantur, proferant, si quid forte habent, ad infirmandam hæc præscriptionem: aut nos doceant, quod tempore, quo primum autore paruulorum baptismus in Ecclesia cœperit. Quod si non possunt, & tamen pergant contentiosius agere, faciant suo periculo, suoque malo. Iam ut hoc obiter admoneam, Lutherus et Oecolampadius (quibus alioqui nihil fere in receptis placet) quoties illis cum Anabaptistis res incidit, ad hanc Ecclesie inueteratam consue-

consuetudinem, uelut ad extrema præsidia con-
fugiunt. Lutheri uerba iuuabit adscribere,
Nam Oecolampadij sententiã in Hyperasmo,
licebit ut uideas. Si, inquit, baptismus paruulo-
rum non esset rectus, sequeretur in mille qua-
dringentis annis, nullum baptisma & nullam
Christianitatem fuisse, quod est impossibile,
quia articulus fidei est, Credo unam sanctã ec-
clesiam Christianam. Vides quantum hic ec-
clesiæ autoritati tribuat, à qua alioqui non illi-
benter solent dissentire, Sed ita est hæreticorũ
ingenium, ut fere solum agnoscant ecclesiam,
cũ ipsis est commodum: hoc est, ubi ipsorum
iudicio, ad quod ceu amussim quãdam omnia
optarim exigi, responderit: ubi secus est, ibi le-
uior est tipula. Atq; hic fit, ut cõcilia Oecume-
nica nunc sacrosancta ipsis sint, nunc à sacro &
sancto q̄ longissime absint. Imo cũ iudicijs in-
ter se quoq; uariant, sepe fit, ut quod uni proba-
tur, alteri falsum sit & hæreticum, dabo huius
rei, si libet, luculentissimũ testimonium. Nice-
num cõcilium mysterium nobis sacræ Triadis
explicat, applaudentibus Lutheranis & Oeco-
lampadianis. Quod cum idem corpus & san-
guinem Christi, in altaris sacramento substan-
tialiter esse adserit, Lutherus recipit, Oecolam-
padius

padius reijcit. Cum uero altaris sacrificium apertis ac minime fucatis uerbis astruit, insanit uterq;. Proinde qd ipsi in causam adferunt ideo se quædam recipere, quædam respuere, qd Patres in quibusdam recte, in alijs, utpote homines, perperam senserint, frivolum est. Quasi uero offensus spiritus, interim à sanctis illis Patribus sese proripuerit: dein ex irato factus popitius, ad ipsos redierit. Ita ne ecclesię irascitur spiritus, ut eam uel ad momentum, sinat in his præsertim, unde cardo pendet nostrę salutis, aberrare? Ergo non est hæc causa, quam obtendunt hæretici, sed hoc interim prætextu occasionem captant eleuandi cõcilia, sacrosanctamq; autoritatem ecclesię. Itaq; hic mihi quæso strenuos istos milites cõsydera, qui cū arcem nostrā fere oppugnant, hic tamē in castra nostra concedunt, officiosi (si dijs placet) futuri, ut inde inerme Anabaptistarū uulgus conficiant. Et hic illis grauis & irrefutabilis prorsus est ecclesię autoritas, nihil fidei aut pōderis habitura, si uel ab ipsis nō staret, uel aliunde illis arma suppeterēt. An nō merito ad istos dicat ecclesia, Qui estis? Qñ tt uñ uenistis? Vobis ubi patria atq; parentes? Quid in meo agitis Allophyli? Quid limia mea teritis? Vñ uobis frontē

frontem capeffendorū armorum, ex meo armamentario? Quorſum profeſſi hoſtes, à me mutuatis præſidia? Qua poteſtate ex caſtris meis militare præſumitis? Quo mihi ſuppeticas ueſtras? Apagete nebulones uaniſſimi.

Fruſtra ſibi ab inueterata conſuetudine aſciſcunt patrociniū, quibus præter nouitias præſumptiones, nihil fere placet. Verum hæc mihi extra cauſam dicuntur. Proinde ad id quod inſtituitur, recurrēdum. Nos ueterem receptāq; eccleſiæ conſuetudinem indicauimus, ex probatis aliquot ac bonis certe autorib⁹: quam ſi Anabaptiſtæ non recipiāt, dicent eccleſiam ab erraſſe temporibus mille & amplius annorū. Sin amplectant^r, nihil eſt, cur uel ipſi baptiſmū repetant, uel paruulos ab illo remorent^r. Porro baptiſmum nō iterari, iam olim receptum eſt patrum autoritate, & nos hic paucis oſtendemus. Primum quidem ex ipſa baptiſmi natura. Eſt ſiquidem baptiſmus myſtica quedam generatio, qua homo ad uitam renaſcitur ſpiritualem. At nihil idem bis naſcitur, eodē natiuitatis genere, ſed eſt unius rei una tantum natiuitas. Proinde ut carnalis genitura non repetitur, ita nec ſpiritualem illam iterari conuenit. Atq; hoc ipſum eſt, quod Auguſtin⁹ dicit: Sic
intellige

intellige natiuitatem spiritus, quomodo Nicodemus intellexit natiuitatē carnis. Quomodo enim uterus nō potest repeti, ita nec baptismus. Quin ipsa etiam sacramenti ratio baptismum iterari prohibet. Est enim symbolū mortis & resurrectionis nostræ in Christo. Nam arcana sui repræsentatione, significat nos pristinæ uitæ mortuos, in nouam resurgere. Quomodo & Christus seruire perpeffus supplicium, ad nouam uitam reuixit. Proinde ut ille non nisi semel mortuus est, semel item ad rediuuā assurrexit: ita non conuenit, ut sæpius illi cōmoriāmur in baptismo. Qui igitur baptismū iterāt, quid aliud q̄ Christum ludibrio exponunt, & (quod quidē in ipsis est) de integro crucifigūt? Quod dico, ipse Apostolus Hebræorum sexto libere pronuntiat.

Iam ex his quoq; quæ baptismus in nobis efficit, perspicue liquet, non esse iterandum.

A principio, hoc potissimum efficit, ut peccatum tollat originis. Quod cū unius unū tantū sit, neq; semel abolitū recurat, quæ tandem necessitas est baptismum repetere? Dein sacro sanctam illud lauacrum plenā tum culpæ, tum pœnæ remissionē operatur. Quod si semel baptizati, in spem ducātur, remissionē peccatorū,

tam

tam paruo, hoc est, repetito subinde baptis-
 mo, parabilem esse, quantam putas delinquē
 di ansam hinc arrepturos, suapte natura in ui-
 tia procliues? Apparet ex his quæ Heb. 6. Pau-
 lus scribit fuisse qui putarent subinde licere ad
 baptismum recurrere, atq; hac fiducia licētius
 peccasse. Verum hunc errorem diligēter Apo-
 stolus eximit, dicens fieri non posse, ut q̄ semel
 illuminati fuerint, si prolabantur, denuo reno-
 uentur per pœnitentiam. Quæ uerba ut de pœ-
 nitentia baptismali, id est, à baptismo nō secre-
 ta, adeoq; de baptismo ipso intelligā, primū fa-
 cit Chrysoſtomus, q̄ locum ad hūc ferme mo-
 dum interpretatus est. Dein q̄ sciā, à baptismo
 lapsos, pœnitētiæ sacramēto posse restitui. Tū
 urget renouandi uerbū. Nā pœnitentia non tā
 renouamur, q̄ sarcimur. Solus baptismus reno-
 uat. Vñ et lauacrū renouatiōis Apostolo dicit.
 Ad postremum & hoc in receptis est, Christia-
 nos milites, simulatque suscepto baptismo in
 Christi militiam dant nomina, signaculo quo-
 dam insigniri, quod nostri characterē uocant:
 Quēadmodū solenne olim erat, ut qui ad Cæ-
 saris militiam adscripti fuissent, militari no-
 ta insignirentur. Is porro character in antiqua
 bilis & indelebilis cum sit, recte hinc colligunt

non iterari baptismū. Hic operæ precium est, non ignorare, quid characterē Theologi definiant: Esse scilicet potestatem quandā animæ, recipiendi uel etiam tradēdi ea, quæ ad ritum, cultū, & sacramenta Christianæ religionis pertinent. Porro Christianam religionem uoco, à Christo sacerdote institutam & autoratam, ut hunc totius religionis Christianæ caput ac fontem intelligas. Eam potestatem esse in ecclesia, cum nemo non uideat, miror aliquos tā esse stupidos, ut sacramētorum characterem, quasi merum commentū sit hominū, rideant. Hoc enim ostendunt se ignorare, cui usui destitutum sit characteris uocabulum in re sacramentaria, nisi forte γέλωτα σαροδώνιον rideant, quod deploratæ cuiusdam malitiæ fuerit. Ut enim nullus sit in scripturis locus, qui doceat p̄ sacramenta characterem imprimi, ecclesię tamen autoritas, qua cum libenter sentimus, ita esse iam dudum decreuit. Quin etiam res ipsa clamat, potestatem talem hominibus factam, quæ cum ipsos Christo configuret, ac simul à non consignatis discernat, nulla uoce commo- dius q̄ characteris exprimi poterat. Id em̄ uocabuli figuram seu formam expressam ex alio denotat significatione præcipua, qualis est ea
(ut

(ut hoc exempli causa dicam) quæ ex impressione annuli, in cera relinquitur. Nos per similitudinem, ad ea etiam accommodamus uocem, quibus ceu notis quibusdam res à rebus secerimus. Vnde & characteristicæ literæ dicuntur, id est, figuratiue, quibus uerborum cõiugationes græcis discernuntur. Hoc obiter aduertendum: Diuus Aquinas, quem per sacra biblia, in morem apiculæ circũuoluisse uidemus, ut undecunq; exciperet, quod probandis thematibus, quæ quidem ille sibi suscepit, esset accommodum, locũ produxit ex Apostolo, quo characterem sacramentorum probaret, nimirum hunc: Unxit nos deus, & signauit. Verum is locus utcunq; persuadet, non etiam conuincit, sacramentis characterem imprimi. Imo uidetur istic loqui Apostol. de caractere, quo in Christum transformamur: quẽ Thomas characterem percipiendæ gloriæ uocat, non de sacramentario illo, q̃ Christo cõfiguramur in recipiendis, uel etiam conficiendis administrandisq; sacramentis ecclesię. Proinde quod dicitur, Obsignauit nos, tale est, per gratiam fidei, qua nos unxit, quamq; cordibus nostris, ceu sigillum quoddam impressit: deniq; quã nobis, uelut certissimã salutis arram dedit, spem no-

nostram affecurauit & confirmauit. Atque in hunc fere modum ipse Aquinas in commentarijs uerba interpretatur Apostoli, quemadmodum & illud : Nolite contristare spiritum dei, in quo signati estis. Hæc admonere uisum, ne quis forte exagitet, quod dixi, nullum reperiri locum in scripturis diuinis unde sacramentorū character certo doceri possit, id quod ante nos non est uetitus dicere Car. Caiet. Cæterum rationes, quibus probauimus non iterari baptismum, si quis forte putet esse steriles, etiā atq; etiā uideat, ne quod non probe intelligit, temere reiiciat. Id quod Scoto uidemus usu uenisse, qui 4. 9. 6. unam & alteram, sed irrito conatu tentauit. Quod, inquit, in morte Christi baptizati sumus, non efficit, non iterādum esse, baptismum, cum & pœnitentia uim omnem à passione Christi habeat, quæ tamen est iterabilis. Quod itē de caractere indelebili adfertur, quid aliud, q̄ quod confessum & notum est, per id quod per se manifestum non est probatur: à principio autem institutionis baptismi character ignotus fuit, cum perspicuum esset, non licere iterari baptismum. Atqui nō uidet iste, rationis neruum non consistere in efficacia passionis Christi, sed in repræsentatione mortis eius

eius. Pœnitētia autē, neq; mortē Christi repręsentat, neq; nos Christo mortuo adsimilat: q̄rum utrunq; facit baptismus, significans nos unā cum Christo cōmori & consepeliri, iuxta illud: Quotquot baptizati estis, in mortē Christi baptizati estis. Cur etiā damnat in Thoma quod in Florentino concilio probat? Colligit autem sacrosancta synod⁹ ex charactere inantiquabili, nō iteranda esse baptismi ordinis & confirmationis sacramenta, his uerbis: Tria sunt sacramēta, quæ character, id est, spirituale signum in anima indelebile. Vnde in eadē persona non iterantur. Hactenus uerba cōciliij, ex quibus perspicue uides, licere ex his, quæ uel se-ro nobis innotescunt, rationem eorū colligere, quæ prius fuere cognita. Proinde apparet hæc Scoto non modo sine causa, uerum etiam sine mente dicta esse in diuum Aquinatem. 777.

Hactenus nostra stabiliuimus. Superest ut ea, quæ contra baptismum infantium adducunt ad uersarij, excutiamus. Nullum, inquit, præceptum cogit infantes baptizare, nec ullo scripturæ testimonio conuincitur esse tingendos, neq; Apostolos legimus baptizasse paruulos. Nō sunt igitur baptizandi paruuli. Principio, quod ad uerborum consequentiam attinet, in

manifesto est quod non consistat is argumētandi
 modus, quo tamen fere utuntur schismatici,
 quoties aliquid eorum, quæ in receptis sunt ec-
 clesiæ conant̄ reijcere. Itaque fingamus, nec præ-
 ceptū esse paruulorū baptismū, nec expressum
 proferri posse e scripturis testimoniū. Denique
 fingam⁹ Apostolos nō baptizasse infantulos,
 tamen ne dānandus est paruulorū baptismus?
 Si pondus habebit hæc ratio, multa nobis rei-
 ciēda sunt, ut quæ nulla scriptura præcipiat. Imo
 hoc negotio dānabunt̄ ueteres, quod hostias pa-
 cificas nulla lege præceptas obtulerint. Ne quod
 interim dicā deuotis sponte solutis, nos etiam
 quorsum amplectimur consilia euangelica, ac
 non auersamur potius? Saltē sic argumētaren-
 tur: Nullum præceptū scripturæ cogit infantem
 baptizare. Nulla est igitur necessitas baptizādi
 paruulos. Hoc enim rectæ cōsecutionis speciem
 habet aliquā. Quo uero colore consequit̄, non
 esse tingēdos paruulos? Quis quis auribus, in
 hunc modum argutantem audiat? Nusquā in
 scripturis præcipit̄, ut festum agamus diē domi-
 nicū. Ergo nō licet, ut hunc ducamus celebrē.
 Crucis signaculum in frontibus teri, nusquā præ-
 cipitur. Non igit̄ licebit ut hoc nostris impri-
 mam⁹ frōtibus. Eiusmodi fere sunt Anabapti-
 starum

starum argumenta, quæ quidem hoc loco proferunt. Querunt ubi scriptum sit, ut baptizentur paruuli, hoc satis esse arbitantes, ut infantes à baptismo arceant, et catabaptismum muniât. Atqui hoc aduersariorum telum facile retundimus, uicissim quærêtes, Qua scriptura cautum fit, ne baptizentur paruuli. Nec tamen hoc que fuisse contenti, etiam argumenta ex irrefutabilibus scripturis desumpta producim⁹. Itemq; exempla, quæ ualere debent, ad adstruendum paruulorum baptisma, cū scriptura diuersum non præcipit. Aut ergo ostēdant isti, ubi in scripturis cautum fit, ne baptizentur paruuli: aut rationes ex scripturarum fontibus desumptas confutēt: aut desinant calumniari, quod prorsus non intelligunt. Ostendant quid sit, quam obrem baptismus, ad circumcisionis exemplū, maxime quod ad paruulos attinet, exigi nō debeat. Quod dicunt, Nusquam legi apostolos baptizasse infantulos, in quē tandem usum obsecro dicitur? Etiam non legimus baptizatos esse apostolos. Num ideo credendi sunt, hinc demigrasse non suscepto baptismo? Quorsum ergo ea uox quā nobis aliquoties repetūt? Nō legitur. Non legi. An quia non legi Paulus, recepisse uictum euangelicum, consequens

est, non licere de euāgelio uiuere? Sed hoc sibi licuisse, ipse submonuit, etiā si ea potestate usus non sit. Audio. Doceant igit, non licuisse Apostolis, ut baptizarent paruulos, & herbam dābimus. Alioqui operam luserint, etiam si fingamus, iam constare Apostolos non baptizasse paruulos. Et tamen sunt loca quædam in diuinis literis, à quibus coniecturale argumentū sumitur, etiam infantulos ab Apostolis fuisse baptizatos. Velut cum 1. Cor. 3. Paulus scribit, se baptizasse domum Stephanæ: & Lucas act⁹ Apostolorū prosequēs, licet subobscurè, idem tamen significat, cū totas domos narrat fuisse baptizatas. Est autem domus collectitium nomen uniuersam complectens familiam, cuius & infantuli portio quædam sunt. Hęc mihi uehementem quandam, & fere inuincibilem suspicionem faciunt, infantulos tum fuisse baptizatos, & tamen si istiusmodi collectiones, conuincendis pertinacibus nō satis neruosæ uideātur. Primum, si negent illic fuisse infantulos: Dein, si dicant historiam quæ est Acto. 16. de adultis oportere intelligi, q̄ insint huic quædā quæ certum sit nulla ratione in paruulos competere. Locus sic habet: Tremefactus custos carceris, Paulo & Silæ ad pedes accidit, produ-

ctisq̄

IN ANABA. ERRORES

ctisq; illis foras ait: Dñi, quid me oportet fa-
 cere, ut saluus fiam? At illi: Crede in dominum
 Iesum, & saluus eris tu et domus tua. Et locuti
 sunt ei & omnibus, qui erant in domo eius, uer-
 bum domini. Et assumptis illis in illa hora no-
 ctis abluuit plagas. Et baptizatus est ipse, cum
 omni domo sua continuo. Cumq; perduxisset
 eos in domum suam, apposuit eis mensam, &
 exultauit, quod cum uniuersa domo sua credi-
 disse deo. Ex hoc sane loco subapparet, eos tã-
 tum suscepisse baptismũ, qui crediderant præ-
 dicato ipsis euãgelio. Est uero quisquam tam
 incogitans, qui dicat, etiam infantulis prædica-
 tum esse euangelium, credidisse illos, & exultasse
 ob acceptã baptismi gratiã? Annuncia paru-
 lo Euangelium, & surdo narraueris fabulam.
 Est & alius locus 2. Act. qui cuidam non in po-
 stremis docto, cum primis uisus est efficax, ad
 probandũ paruulorũ baptismum: Pœnitentiã
 agite, & baptizetur unusquisq; uestrum, in no-
 mine Iesu Christi in remissionem peccatorũ,
 & accipietis donũ spiritus sancti. Vobis enim
 facta est repromissio, & filijs uestris, & oĩbus
 qui longe sunt, quoscunq; aduocauerit domi-
 nus deus noster. Hic inquit: Sermo diuinus gra-
 tiam spiritus, per baptismũ promittit etiam

paruulis. Et Zuuing, in epistola ad Petrũ quẽdam Gynorem, gloriatur se ex hoc actorum loco confecisse Balthazarũ Anabaptistarum Coryphæum. Libenter patiar eum obtinere, si quis dicat hinc neruofissime colligi, quod p̄ fidei pietate utcunq; colligitur. Attamen uereor, ut Anabaptistæ hanc argumentandi artem intelligant. Vereor ne sophisima consequentis, quod uocant, illis suboleat, si quis ad infantulos adfectate detorqueat, quod de filiis simpliciter & in genere dicitur. Quid item si dicant, in uerbis Petri, de adultis poti⁹ sermonem esse, uel hoc argumento, q̄ à baptizandis fides exigitur & pœnitentia. Quo subapparet eam promissionẽ, qua de Petrus loquit, iisdem sane cõditionibus & filiis & patribus factam, scilicet si credant, si pristinẽ uitẽ eos pœniteat. Hæc non in hoc mihi dicuntur, q̄ Anabaptistarum partes tueri cupiam, quod mihi nunq̄ sumpsi, tantum per occasionem indico, ex eius modi scripturarum locis, paruulorum baptismum nec refelli, nec conuinci posse. Etiã si uerisimilius sit, non excludi paruulos.

Ceterum mihi uide, quàm frigidum nobis syllogismum nectant Anabaptistæ, ex scriptura parum recte intellecta. Omnis, inquit, plantatio

ratio quam non plantauit pater ille cœlestis, e-
 radicanda est. Paruulorū bap̄tismus, non plā-
 tauit. Mos igit̄ tingendi puulos abolēdus: Hoc
 loco plantare id est Anabaptistis (nisi me meū
 fallat iudicium) quod præceptum esse in scri-
 pturis, ut quod dicitur eiusmodi sit: Tollendū
 est e medio, quicquid in scripturis non præcipi-
 tur. Verum hæc interpretatio cum sit coacta
 (ne dicam, quod uere possem, malitiose exco-
 giratam) non consistit. Quis enim non uidet,
 istos scripturam per capillos (quod dicitur) ad
 perfidiam suam trahere repugnantem? Nihil
 min⁹ isthic agit Christus, q̄ quod isti fingunt.
 Tantum taxat pharisæorū supersticiosas quas-
 dam, ac nimium diligenter obseruatas traditi-
 unculas, significans has, perinde atq; zizania,
 radicitus euellendas, quod non ex deo, sed ex
 pharisæis aduersus dei legem profectæ essent:
 ut plæraq; alia, quæ in rē suam commenti fue-
 rant, in non modicam uerę pietatis iacturam.
 Hæc qui damnat, an continuo reiicit, quicquid
 in scripturis diuinis non præcipitur? Et tamē
 huc etiam Pauli uerba, si superis placet, detor-
 quent. Si quis aliud euāgelizauerit quàm à me
 euāgelizatum est, ἀνάθημα fit. Quasi uero hisce
 uerbis omnia damnet Apostolus, quæ nobis
 offert

offert ecclesia, uel credenda, uel obseruanda, si
 sacris non sint prodita literis. **Quin** eos dun-
 taxat execratur, qui diuersum ab euangelio
 suo docere præsumunt, quod tum faciebant
 pseudapostoli aliqui, quibus pensi erant legis
 opera, quæ Apostol⁹ docuerat, ne pili quidem
 facienda, Sententię Paulinæ illud & ποκαλύψεις
 concinit: Si quis apposuerit ad hæc, apponet
 deus super illum plagas scriptas in libro isto.
 Et si quis detraxerit de uerbis & cæ, Quo ipso
 quoq; cauet Apostolus, ne quis quid somnio-
 rum suis reuelationibus adiiciat, aut detrahat
 aliquid. Ad eandem sententiam, Mofi quoque
 testimonium pertinet. Nō addetis ad uerbum
 quod uobis loquor, neq; auferetis ex eo: Hoc
 itidem cauens, ne quid diuersum uel doceant,
 uel faciant, quàm à se essent edocti. Porro si ni-
 hil addendum est scripturis, cur Paulus ausus
 est, quædam statuere, quę dominus non docue-
 rat, Si nihil detrahendum, cur in nomine Iesu
 baptizarūt Christi discipuli, cur multa nō ser-
 uātur in ecclesia, quæ præceperunt Apostoli.
 Aliud argumentum audi: Qui non præuaricā-
 tur legem, non opus habent regeneratione.
 Quæ est igitur necessitas baptizādi paruulos?
 Hic opinor de præuaricatiōe personæ, hoc est,
 quæ

qua propria quisq; uoluntate peccat in legem, anabaptistæ loquuntur. Sed falsum est, non nisi legis præuaricatoribus opus esse regeneratione. Est enim præter hoc peccati genus, aliud naturæ seu originis, à quo cum nec infanti immunes existant, consequens est, & ipsis quoq; opus esse regenerationis lauacro. Iam uero cum ex illo symboli uerbo, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, propositum Anabaptistæ colligunt, quid aliud, quàm de fide nostra, perfidiæ suæ arma sumunt? Baptismus, inquit, institutus est in remissionem peccatorum. At paruuli peccata non habent. Primùm responderi potest, id uerbi de peccato originis posse intelligi per Enallagē, hoc est, commutato numero, quemadmodum & illud, quod aliquanto inferius ex psalmis citabitur. Dein, & meo quidem animo conuenientius, ut sermo sit de peccato in genere, siue letali, siue ueniali, siue originis. Hoc enim baptismi cōmendatur efficacia, qua aboleri possint, cuiuscunq; tandem generis sint, peccata omnia. Paruuli itaq; & si propriæ uoluntatis peccata non habeant, peccato tamen originis tenent obnoxij, à quo per baptismi gratiā liberantur. Deniq; fingamus, hoc dixisse ecclesiam: Confiteor

teor unum baptisma, in remissionem actualiū
 (ut uocant) peccatorū, id est, eorum quę pro-
 pria cuiusq; uoluntate committuntur: an hinc
 continuo sequitur, Non esse in remissionem
 peccati originis? Certe si pondus habet hoc en-
 thymema, ualebit & illud: Nata est auis ad uo-
 landum, Non igitur pedibus ingreditur. Fal-
 sum proinde est id, in quo argumenti cardo
 uersatur, scilicet baptismo non nisi ea aboleri
 peccata, quorum autrix sit propria cuiusq; uo-
 luntas.

Quod si Pelagianos secuti, negent esse pecca-
 tum originis, quis istis fidem habiturus est, po-
 steaquam uetus est dogma, luculentissimis scri-
 pturarum testimonijs roboratum: Esse pecca-
 tum originis, quod ab humani generis princi-
 pe, in omnes homines (uno Christo excepto)
 dimanarit. Nam Romanorum quinto haud
 obscure Paulus indicat, duplex esse peccati ge-
 nus, cum omnes in Adam peccasse adserit, sed
 ita, ut neget, omnes peccasse in similitudinem
 præuaricationis Adæ. Qui autem consistit, o-
 mnes in Adam peccasse, & non omnes peccas-
 se in similitudinem transgressionis Adæ, si de
 eodem peccati genere loquitur? Palam itaq;
 reuincitur, in priori pronuntiato, de peccato
 natu

naturæ, ob primi parentis admissum deprauatæ: In posteriori, de proprio cuiusq; peccato sermonē esse. Atq; etiam huc facit, quod Ephesiorum secundo idē Apostolus dicit: Omnes nos natura fuisse filios iræ: manifesto significans oēs nos ab ipsa statim cōceptione, peccato fuisse obnoxios. Et cui tandē obsecro, si nō originario? Eodē pertinet, quod habes in psalms: Ecce in iniquitatib⁹ cōceptus sum: quod de gen itali illo omnes extra controuersiam orthodoxi dictū intelligunt, Neq; refert quod septuaginta, pro se quisq; uerterunt multitudinis numero, In iniquitatibus, manifesta nimirum ἐτερώσι, quæ tum profanis, tum uero sacris literis frequens est. Cæterum Hiero, unitatis numero hebræum reddidit: Ecce in iniquitate conceptus sum. Iam et illud rem nostram iuuat, quod Iob decimo quarto, iuxta septuagesimam uersionē, legitur. Quis enim mundus est à sorde? Nemo certe, etiam si unius diei sit uita ipsius super terram. Vbi Hiero. ut hoc obiter admoneam, Hebræum longe diuersus reddidit, in hæc nimirum uerba: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nōne tu qui solus es? Sed nihil ad rem, His itaq; scripturarum testimonijs liquido fit
cogni-

cognitum, paruulos non imitatione primi parentis, sed natura corrūpi. Eamq; naturæ corruptionem peccatum appellāt originis, quod ita baptismus abolet, ut tamē maneant huius morbi, dum quidem in hac carne uiuitur, non nullæ reliquæ. Accedit his omnium ecclesiæ consensus, quod ex Augustini uerbis facile deprehenditur. Is enim contra Iulianum, in hæc uerba scribit: Omnes homines, illorū primorum parentum peccato nascuntur obnoxij. Hoc qui negat, Christianæ fidei fundamenta conatur subuertere. Vna siquidē est omnium catholicorum firma fides, qui per unum hominem peccatum intrasse in mūdum, uno corde credunt, uno ore fatentur, & uestras nouitias præsumptiones catholica antiquitate subuertunt. Propter hanc enim catholicā ueritatem sancti et beatissimi, in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimi sacerdotes, Irenæus, Ciprianus, Rheticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius Theologus, Innocentius, Ioannes, Basilius, quibus uelis nolis addo Hieronymum presbyterum, aduersus uos proferunt, de omnium hominum peccato originali obnoxia successione sententiam. Vnde nemo eruitur, nisi solus ille, quem sine lege peccati

rati uirgo cōcepit. Hoc quisquis negat, et Christi
 carnem ita comparat carni cæterorum ho-
 minum nascentium, ut utranq; equalis purita-
 tis esse adserat, detestandus hæreticus inueni-
 tur. Hactenus Augustini uerba. Quorsum au-
 tē anabaptistis proficit, quod causantur se in-
 certos, an baptizati sint? Nolunt credere quāli-
 bet bonæ fidei testibus, ne parentibus quidem,
 hoc scilicet nomine q̄ homines sint, adeoq; mē-
 daces. Credemus ne hominibus, inquiūt, quos
 certū est esse mēdaces? An nō scripturæ sacræ,
 hoc negotio in uniuersum subruuntur? Quis
 enim nesciat, scriptores diuinorū uoluminum
 fuisse homines? Quid autem refert, uoce quis,
 an scriptis narret, quæ ab alijs præclare secusue
 gesta sunt? Porro si indigni sunt homines, qui
 bus credatur, cur Christus ipse recumbentibꝰ
 discipulis incredulitatem exprobrat, q̄ ijs qui
 ipsum resurrexisse uiderant, non credidissent?
 Cur illos mittit prædicare Euangelium, si no-
 luit hominibus haberi fidem? Quorsum etiā
 dictum est: Interroga patrem tuum, & annun-
 tiabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi: Omnis
 homo mendax. Præclara scilicet causa, quam
 obrem nihil fidei haberi debeat, ijs etiam qui
 nos genuerunt. Mendax dicitur homo, non q̄
 C mentia

mentifatur quicquid dixerit, sed quod mentiri
possit. Vt contra deus uerax dicitur, quod mentiri
non possit, nec fallere. Proinde ut demus, quod
certe donandum est, patres nostros atque ma-
iores potuisse fingere, comminisci, mentiri (Ho-
mines enim erant, hoc scilicet quod nos sumus)
an continuo sequitur, hoc illos fecisse? An non
de iusto scriptura loquitur, Qui potuit trans-
gredi, & non est transgressus, facere malum,
& non fecit? Quod potuit, conditio fuit natu-
ræ. Quod non fecit, eximia cuiusdam uirtutis
argumentum est. Sed res ipsa docet, inquit,
quam sæpe multa mentiantur homines. Hoc
ut uerum sit, tamen ne semper mentiuntur o-
mnia, ut illis nihil credi debeat? Sed quisquis
mentiri potest, nonnunquam etiam mentitur,
homo est incertæ ac prorsus ancipitis fidei.
Quis negat? At neque uanum esse potest, neque in-
certum, quod multitudo testatur, quod testi-
bus oculis peragitur, quod in frequenti fit co-
rona hominum, cuius postremo parentes ipsi
ac sanguine iuncti, testes existunt: quibus non
credere, quid aliud est obsecro, quam illos no-
tare mendaciam? Nimis dura ceruice sunt, qui non
prius credunt, quam fides incurrat in oculos.
Ridicula uero anabaptistarum colluuiæ, qui
dum

cum sensorijs documentis fidē petunt astrui,
 reuincuntur, ne parentes quidem suos satis ag-
 noscere. Ac uereor, ne repetendus sit illis ute-
 rus, ut denuo renati exploratum habeant, qui
 nam sint ipsorum parentes. Iam age et hoc mi-
 hi respondeant: Num baptizandis adultis fidē
 habeant, cum interrogati: An credant? Respō-
 deant, se credere. Si illis fidem nō habent, quā
 fronte illos ad baptismum recipiunt, cum Pau-
 lus dicat, Peccatum esse omne quod non ex fī-
 de agitur? Sin illis credunt, quorsum negant,
 hominibus habendam esse fidem?

Aliū nobis interim syllogismum struunt: hoc
 pacto: Omne quod non est ex fide, peccatum
 est. Atqui paruulorum baptismus, non est ex
 fide, quia sine scriptura. Verum hūc Pauli lo-
 cum aut nō intelligunt, aut malitiose ad perfī-
 diæ suæ dogma detorquent. Hoc enim Apo-
 stolo negatur ex fide fieri, quod fit, non respon-
 dente ac etiam in clamante conscientia: ut idē
 fit hoc loco fides, quod propriæ conscientię iu-
 dicium. Hinc celebre illud Agathensis concilij
 axioma: Omne, quod fit contra cōscientiam,
 edificat ad gehennam. Nunc mihi dicant ana-
 baptiste, egregij scilicet isti κατὰ Διογνώσαν, num
 ecclesia baptizet infantulos, refragante aut sit

Etuante conscientia? Interim elumbis prodie,
 nec unis Anticyris digna probatio. Non fit, in
 quiunt, ex fide quod fit sine scriptura. Quasi ue
 ro nihil nobis probari debeat, nisi quod lege
 præscriptum sit. Perfrictæ frontis hominē es
 se oportet, qui ethnicum peccare dicit, quē ui
 det periclitātī proximo stipem porrigere. Et
 uide quā istorum perfidię non respondeant,
 imo etiam inclament uerba Apostoli: Gentes
 qui legem non habent, tamen natura quę legis
 sunt faciunt, sibi ipsis sunt lex, & opus legis o
 stendunt scriptum in cordibus suis, simul atte
 stante illorum conscientia, & cogitationibus
 inter se accusantibus, aut etiā excusantibus etc.
 Breuiter, hoc negotio omnia omnium uete
 rum opera, qui scripturam Mosis legem lōgis
 anteuertentur spacijs, damnantur. Quod si cer
 tent, fidei uocabulū in ea significantia debere
 accipi, qua Hebręo. undecimo usus est Paulus,
 quomodo non etiam Mosaicę legis obseruan
 tia, peccatum erat? Quandoquidem eiusdē A
 postoli testimonio liquet, legem non esse ex
 fide. Hęc certe scripturarum pugnantia non
 nisi uocis ὁμωνυμίας tollitur. Aut enim oportet
 falsum esse, quod Paulus negat, legem esse ex fi
 de: aut non esse uerum, quod dicit, peccatum
 esse

esse, quicquid non ex fide fiat: aut dicere, legē esse peccatum, quod alibi ex constanti negata aut fidei uoculam his locis, non in eadem significatione accipi. Hæc admonere uisum, ne quis uerbi ambiguitate deceptus, in labyrinthum incidat. Tamen fac esse, ut in mox citatis locis, eadem sit huius uocis significantia: quorsum attinet sic arguari: Baptismus est sine scriptura. Ergo nō ex fide? Non dicit Apostolus, fidem esse ex uerbo literis prodito, omnino dicturus, nisi secus haberet, uerum simpliciter pronuntiat, fidem esse ex auditu uerbi Christi.

Quin hoc quoque admonendum ratus sum, uehementer errare eos, qui ex dicto Pauli uerbo colligunt, Omne opus infidelium esse peccatum, cum isthic non sit sermo, de uirtute fidei, qua de multa apud Theologos, sed de fide humanorum operum. Est autē meridiano sole clarius, infideles multa ex fide, hoc est, ex conscientia recti atque honesti facere. Proinde falsū est, omnia ipsorum opera ex nō fide, id est, reclamante conscientia fieri: Ac uereor, ne hoc Pauli uerbum, ut pleraque alia, cōtra suam ipsorum conscientiam, ad fidem detorqueant. Quamquam istis nihilo leuius peccant, qui hinc uelut à con-

trario sensu colligunt, Non esse peccatum quie
 quid ex fide fiat. Posteaquam multa ex fide fa
 cta legimus, hoc est, approbante conscientia,
 quæ palam est in peccatorum catalogum re
 ferri. Quod genus est illud Actu, 26. Putabam
 me aduersus nomē Iesu Nazareni debere mul
 ta cōtraria agere, quod & feci Hierosolymis.
 Nimirum hoc est, quod seruator futurum præ
 dixerat: Venit hora, ut omnis qui interficit
 uos, arbitretur se obsequium præstare deo. Cō
 cinit his Leonis illud, quod de Romanis alicu
 bi scribit: Magnam se fecisse credebat religio
 nem Roma, in omnem idololatriæ errorem
 propensa, cum nullius gentis respiciisset falsita
 tem, Hactenus Leo. Errat sæpe ac fallitur hu
 manum genus, dum quædam probat, quæ im
 probanda sunt, quædam auersatur & damnat
 quæ cōueniebat prosequi. Proinde (uthoc au
 ctari uice adijciā) peccare contingit, non in re
 bus pessimis tantum, uerumetiam in re per se
 optima. Cæterum quod ad Pauli pronuntiatiū
 attinet: Adfirmatiuum est uniuersale. Cui hoc
 ex contrario pugnat: Nihil quod non fit ex fi
 de, peccatū est. Ex diametro uero: Non omne,
 quod non ex fide fit, peccatum est. Quod autē
 ex Apostoli uerbo colligunt, in alio pugnan
 tiuma-

tium propositionum ordine sedem sibi uendicat. Est enim uniuersale negatiuum. Cui hoc generale affirmatiuum contrarie opponitur: Omne quod ex fide fit, peccatum est. Istud uero per diametrum obicitur: Est quod ex fide fiat, quod ipsum tamen peccatum fit. Quod cum uerissimum sit, non potest nõ falsum esse, quod isti ex Apostoli uerbo colligunt.

Sacra porro ancora, cui anabaptistæ hærent, locus est Matth. xlii. Eũtes docete omnes gentes, baptizantes eos &c. Quod uerbi Hierony. enarrans dicit: Non potest suscipi sacramentũ nisi anima susceperit fidei ueritatẽ. Huc item facit quod est apud Marcum: Euntes in mundum uniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit &c. Eodem deniq; et illud pertinet, quod percõtanti eunucho, Quid obstaret quo minus baptizaretur, habita aque copia, responsum est: Si credis ex toto corde, licet. Hinc anabaptistæ putant, id dogmatis posse statui: Neminem ad baptismum debere recipi, priusquam fidem catholicam profiteri possit. Operæ precium fuerit, primum uidere, quo artificio hæc anabaptistarum obiecta Lutherus retüdat, quanq̃ hoc conatus sit uerius, quam effecerit. Respondet paruulis propriam

esse fidē, qua necesse sit eos credere. Quod cum sit falsissimum, habet tamen ille argumenta sua, quib⁹ hoc conetur perspicuū facere, Fides, inquit, merū dei donum est. Ergo æque datur adultis & paruulis. Quod si non crederent, partem haberent cum infidelibus, quia sine fide impossibile est deo placere. Nunc autem illorum est regnum cœlorum. Idem inquit, probatur ex eo psalmi 105. loco, quo legis Iudæos effudisse sanguinem innocentem filiorum ac filiarum. Non est autem sanguis innocens sine fide & spiritu. Ad hæc exemplum adfert, de innocentibus per Herodem iugulatis. Itemq; de Ioanne sanctificato in utero, quem ut nemo, inquit, dicet absq; fide sanctificatum, ita nemo dicet, infantulos ab Herode interfectos sine fide esse saluatos. Ad has rationes plane stuppeas, paucis respondebo: sed illud præfatus. Infusam fidē, q̄ (ingenue fateor) habent paruuli, nihil ad rem facere. Hac enim ad baptismum non acceditur sed in baptismo, unā cum charitatis gratia infunditur. Certe Lutherus de hac aut nō loquitur, aut si loquitur, nihil aduersus anabaptistas agit, quibus de fide, quæ ex auditu est uerbi Christi, deq; illius usu & exercitio, sermo est. Est autē propriū fidei opus, audito
 uerbo

uerbo credere, de quo illud Pauli intelligi conuenit: Accedentem ad deum oportet credere, & quod sit & q̄ remunerator sit etc. Huiusmodi fidē habere paruulos, Lutherus adserit, Anabaptistæ negant, & nos quoq; inficiamur. Sed expendamus Lutheri probationes. Contēdit fidem, quæ ex auditu est uerbi Christi, merum esse donum dei. Quo cum liberum hominis assensum conetur excludere, nihil efficit. Nemo enim credit, nisi uolens, ut recte Augustinus: Quod autem Apostolus dicit, Gratia dei saluos nos esse per fidem, non ex nobis, Quod itē dicit: Dei donum esse, nō ex operibus, nō negat accessionem uoluntatis humanæ, sed negat salutis gratiam nostris uiribus esse partam, ostēdit salutis initium ex deo esse, non ex nobis.

Quod secundo loco argutatur, contortum est. Nihil enim posteriori cum priori conuenit. Si, inquit, non credunt, partem habent cum infidelibus. Hoc illis dicat, qui cum possint, nolunt credere. Cur imputatur paruulis, quod per etatem non possunt? Periculum est, ne Lutherus hoc argumentandi modo catulos quos aiunt ante nonum diem non uidere, condemnet cæcitatē. Imo quid uetat, quin hac ratione surdos natura, ac fatuos præsertim, quibus per o-

omnem uitam nullus est rationis usus, in infidelium numerum referamus?

Iam quod ex Apostolo confectum putat, paruulos propriam habere fidem, qua uerbo dei interne (ut iste fingit) audito, credant, quis non uidet esse friuolum? An eam epistolam infantulis scripsit Apostolus? Ergo de adultis sensit, qui nisi prædicato ipsis euangelio credant, deo placere non possunt. Quod si hæc contentiose ad paruulos detorqueat, dico & illos deo placere, per fidem credentis ecclesiæ. Sed quid hoc ad anabaptistas? Exigunt isti à baptizandis fidem propriam, ac fidei professionem, quam Lutherus ex hoc Apostoli uerbo, nunquam probauerit. Præclara uero ratio, qua docere conatur, Iudæorum paruulos fidem habuisse, quod innocentiam scriptura illis tribuat. Quasi non etiã infidelium infantuli, innocentes dicantur. Non est obscurum innocentiae uocabulum, quod integritatem sonat. Et innocentes, qui ab iniuria & maleficio abstinent, hoc est, nemini incommodant.

Quod ab Herode necati paruuli salutem affecti sunt, fides in causa non fuit, sed quia purgati sunt sanguine. Quod etiam Ioannes spiritu sancto repletus est, quod exultauit in utero, non

non arguit illum habuisse fidem, qua actu posset credere: nisi dicamus, in nondum nato paruulo acceleratam fuisse rationem. Verum hoc incertum. Et si maxime constaret, non continuo falsum est, quod nos dicimus: Paruulos non habere fidem. Paucorum enim prerogatiua neq; legem facit, neq; communi legi officit. Verum hoc aliquanto crassius est, quod Lutherus contendit, fidem anteuertere rationem in pueris, cum credere, exertum sit rationis ac uoluntatis opus, ut impossibile sit eos credere, quibus non est ullus, neq; rationis, neq; uoluntatis usus. Proinde non potest non impudentissimæ frontis esse, qui hoc adfirmare sit ausus, quod sciret neminem crediturum. Certe anabaptistæ hoc Lutheri dictum, ceu Motionicum, id quod uere est, rident, Quamquam ea in re illi aduerset & suo Melanchtho. Quid Melanchthonem dico? Ipse Lutherus, seipsum egregie ferit contradictionis iaculo. Hic enim certat, paruulis propria fide opus esse, qua credant. Alibi de constanti adserit, aliena illis fide succurri, eorum scilicet, qui paruulos ad baptisma deferunt.

Ex his itaq; liquet, quam infeliciter anabaptistis à Luthero occursum sit. Nos anabaptista-

rum argumento primum opponemus baptis-
mum paruulorum in mari, opponemus exē-
plum circuncisionis, quæ cum fidem exigeret,
tamen non negabatur infantulis. Quod satis
argumenti est fidem in adultis duntaxat fuisse
exactam, paruulis per circuncisionis sacramē-
tum ac fidem credentiū ab originali labe mun-
datis. Vt autem circuncisio symbolum quod-
dam erat fidei, quam tum habebant de Chri-
sto nascituro: Ita baptismus in circuncisionis
locum subrogatus, sacramentum est fidei, de
Christo iam nato. Proinde ut ueterum infan-
tuli gratiam assecuti, atq; in dei populum alle-
cti sunt circūcisione, ita paruuli nostri sacro il-
lo lauacro Christo inaugurantur, atq; in gre-
gem adseruntur dominicum. Deinde oppone-
m^{us} illis paruulos ab Herode interfectos, quos
constat esse seruatos. Quod si hoc potuit san-
guis pro Christo effusus absq; fide infantium,
cur non idem efficiat baptismus, in fide credē-
tis ecclesie susceptus? Is ergo dubitet regenera-
tos in Christo paruulos, inter adoptionis fili-
os numerari, qui dubitat pro Christo truida-
tos infantes inter martyres coronari. Postre-
mo, si liber, opponemus anabaptistis infantu-
los impari coniugio progenitos, quos sanctos

ac mundos Apostolus pronunciat. Hic mihi
 dicant anabaptistæ: Vnde paruulis hæc sancti-
 tas, si non ex fide parentum? Quæ si illis in hoc
 prodesse potuit, ut impetraret gratiam, nihil
 est, quam obrem fidem ecclesie negemus eo-
 usq; prodesse infantulis, ut regenerationis gra-
 tiam accipiant. Sed ne eiusmodi obiectiuncu-
 lis, uelut clauo clauum pellere uidear, ac litem
 magis mouere anabaptistis, quam obiecta di-
 luere, respondebo ad singula scripturarum te-
 stimonia, quæ huc operose magis quàm felici-
 ter conuehunt. Proferunt locum ex Marco,
 quo plane abutuntur. Primum, in hoc totus
 istic est seruator, ut ostendat necessariam esse
 fidem, non tam ad sacramenti perceptionem,
 quam ad assequendam baptismi gratiam & sa-
 lutem. Qui, inquit, crediderit & baptizatus fue-
 rit, saluus erit. Deinde, non dicit, Qui non cre-
 diderit, non baptizabitur sed cõdemnabitur.
 Fieri enim potest, ut quis baptizetur non cre-
 dens, is uerum utique baptismum recipit, modo
 hoc sibi proponat accipere, quod Christus in-
 stituit, quodq; tradit ecclesia. Sed condemna-
 bitur, nisi fictionis illum pœniteat. Itaq; quod
 Hiero. dicit: Non potest suscipi sacramentum,
 nisi anima susceperit fidei ueritatem, fructum
 potius

potius sacramenti, quàm sacramētum ipsum respicit. Quo igitur pacto ex eo Christi uerbo colligunt, paruulos non uere baptizari, quod ne de adultis quidem conuincere possint? Saltem hinc, inquit, cōuincitur damnari paruulos. Nulla certe ratione. Nam ipse uerborum ordo liquido ostendit, Christum apostolis de disse negotium agendi cum adultis potissimū, quorum scilicet est audire euangelium, audito credere, quo tandem recipiendo baptismo sint idonei, Vnde & Petrus à baptizandis exigit fidem, & pœnitentiam, tum succedit baptisma. Tametsi nec fides, nec pœnitētia, nec propria recipiendi baptismi uoluntas, per se ad necessitatem sacramenti exigitur (alioqui omnibus etiam paruulis fide, pœnitentia, ac propria uoluntate opus esset) sed per accidens, quatenus scilicet peccati, contrarięq; uoluntatis obicem submouēt. Quod ergo Augustinus ait, neminē renasci ex aqua et spiritu, nisi uolentem, ad adultos referendum est. Quanquam per me licebit, ut quis ad infantulos quoq; accommodet, modo uolentem contra nolentem distinguat, id est, aduersus eum, qui nolit credere, quiq; ob firmata animi sententia baptismum recuset. Atqui neq; fidem, neq; sacramentum fidei paruuli

nisi respuunt, quos constat præter uoluntatem
 quidem, at nõ contra uoluntatem baptizari.
 Vides iam opinor, in quem hoc Christi uer-
 bum quadret: Qui non crediderit condemna-
 bitur: In eum nimirum, qui iam uoluntatis suæ
 arbiter factus, credere recusat. Atq; hinc palã
 est utrosq; hoc est, tam Lutheranos q̃ anaba-
 ptistas eo Christi uerbo, licet diuerso consilio,
 abuti. Illi, ut paruulorum baptisma statuunt, fi-
 dem illis tribuunt: isti, ut paruulos à baptismo
 arceant, sic uerba inuertunt, quasi saluator di-
 xerit eos duntaxat baptizari, qui crederent,
 cum in uerbis Christi nullam exceptionis par-
 ticularum reperiatur. Nos itaq; ab utrisq; longe di-
 uersum docemus. Negamus paruulis esse fidẽ,
 quam à baptizãdis dominus exigit, nec tamen
 arcemus à baptisinate. Age uero ueterum ali-
 quot proferamus testimonia, quibus in hoc
 optime conuenit, fidem à pueris nõ exigi, sed
 suffragari illis fidem ecclesie, eorumq; q̃ paruu-
 lorum nomine expromittunt. Primus prodit
 Augu. in hæc uerba scribens: Mater ecclesia os
 maternum præbet paruulis, ut sacris mysterijs
 imbuantur, qui nondum possunt corde pro-
 prio credere ad iusticiam, nec ore proprio con-
 fiteri ad salutem, Et rursus ad Bon. Com: In
 ecclesia

ecclesia saluatoris, paruuli per alios credunt in salutem, sicut ex alijs peccata contraxerunt in condemnationem. Hic mihi respondeant ana baptista: Si paruulis non suffragatur fides ecclesiae, quomodo illis alienum peccatum incommodet? Sed fortassis infideles sunt parentes, aut corrupti haeresi. At non est infidelis ecclesia, qua de re Augustinus scite differit: Offeruntur, inquit, paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tamen ab eis quorum gestatur manibus, quis ab ipsis siquē & ipsi infideles sunt, sed ab uniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorum charitate ad communionem sanctis adiunguntur. Haec tenus Augustinus. Quin & Bernardus sermo. 66. eorum, quos in Canticum Solo. edidit, ut multa, ita non minus eximia de paruulorum baptismo scripsit, ex quibus subodorari licet, & ipso uiuente fuisse aliquos, qui paruulorum baptisma, uel hoc maxime nomine abrogatum uoluissent, quod fidem infantes non habeant. Quibus hisce uerbis Bern. occurrit: Nemo mihi dicat, fidem non habet puer. Habet fidem, non suam, sed alienam. Mater ecclesia impartit illi suam in sacramento, quousque idoneus

idoneus fiat, suo assensu illā percipere, An bre-
 ue putas pallium, ut utrunque cooperire non
 possit? Magna fides ecclesiæ, Nunquid minor
 mulieris Cananæ, quam constat & filiæ suffi-
 cere potuisse & sibi? Num minor illorum fide,
 qui per regulas paralyticū demittētes, animæ
 simul & corporis obtinuerunt salutem? de qui-
 bus dicitur: Quorum fidem ut uidit & cæ. An
 minor illius fide, cui pro filio roganti dictum
 est, Si potes credere, omnia possibilis sunt cre-
 denti? Quid si infans pro se loqui non possit,
 pro quo uox sanguinis fratris sui, & talis fra-
 tris clamat ad deum de terra. Adstat & cla-
 mat mater ecclesia. Quid tamen infans? Non-
 ne & ipse tibi uidetur quodammodo uocifera-
 ri de fontibus saluatoris ad deum, & suis uagi-
 tibus clamitare? Flagitat auxiliū gratiæ, quia
 uim patitur à natura. Clamat innocentia mi-
 seri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti
 infirmitas. Hæc ille, atq; in hunc modū plura.

Sed scripturam obijciunt, quæ dicat, iustum
 ex sua, ut Hiero, siue ut significantius Sym. ex
 propria fide uiuere. Nō negauerim, sic legi pos-
 se ex Hebræo, quemadmodum ab illis est red-
 ditum. At scire refert, de quo iusto propheta
 dixerit: de eo nimirum, quem admonet, ut bo-

D na spe

na spe seruatoris aduētum expectet. Sic enim contextus habet, Si moram fecerit expecta eum, quia ueniens ueniet, & non tardabit. Qui autem incredulus est, non erit anima eius re-
 cta in semetipso. Iust⁹ autem ex fide sua uiuet. Atq; in eum sensum usus est uerbo prophetæ Apostol⁹ Hebræorum 10. Et hæcenus de hoc anabaptistarum errore. Superest, ut quod initio polliciti sumus, uideamus, qui nam huic errori ansam præbuerint, Lutherani, an orthodoxi. Sic enim uisum est pessimis sycophantis ut malitioso syncretismo anabaptistarum nomen cum Papistarum (sic enim dū festiui uolunt uideri, orthodoxos appellant) nomine cōiungerent: quo consilio, non excutiam. Certū est, non pietatis studio, sed calumniandi morbo hoc eos agere, quo nobis cum anabaptistis communem inuidiam moueant apud principes. Nos depulsa primum calumnia, luculentissimis argumentis docebimus, in istos hæere crimen, quod orthodoxis falso impingunt. Quid uero hoc istorum factō impudentius? Ecclesia ob hoc dogma deuouit hæreticos, adegit ad palinodiam. Quod cum testatissimū sit, tamen isti persuadere conantur principibus idem sentire & facere orthodoxos, quod ana-
 bapti-

Baptistæ sentiunt & faciunt. In hoc hæreticorum gen^o Augustinus strinxit calamum, strinxit Bernardus: Idem etiamnum faciunt probatissimi quicq; quos nō perinde refert memorare. Et faciunt approbāte ecclesia, applaudentibus principibus, totoq; orthodoxorum choro. Et quorsum illis anabaptistarum hæresis impingitur, perlubenter ex istis rogauerim. Si huius hæresis orthodoxi autores sunt, cur ante quadringentos supra mille annos robur non accepit in ecclesia? Cur non inualuit? Cur non progressa est? ut certe nunc exorto Luthe^{ro} progreditur et inualet. Quid, quod iam per annorum centurias aliquot, anabaptistarum nomen à memoria hominum prorsus exhalauit, donec Lutheri nomen nuper audiri coeptū est. Quo mihi fit uerisimile anabaptistas ex Lutheri lacunis haussisse, quicquid errant.

Sed age dispiciamus, quibus machinis orthodoxos in anabaptistarū castra (si dijs placeat) perpellant. Primus in aciem prodit Lutherus, in crimen uocans, quod rebaptizemus eos, quibus de dubium est baptizati sint, nec ne. Baptizamus eos, fateor, sed hoc condicionali proloquio: Si tu es baptizatus, ego te non baptizo: si non es baptizatus, ego te baptizo

mine patris & filij & spiritus sancti . An mox
censebitur anabaptista , quisquis hoc prolo-
quio baptizat eos , de quorum baptismo nō
constat: Non dicitur iterari, quod nescitur esse
factum: Neq; in nos heret anabaptistarum cri-
men, si eum denuo ad baptismum recipimus,
qui baptizatus sit ab eo, cui non fuerit animus
id conferre baptizando , quod solet conferre
ecclesia. Etiam ecclesia rebaptizat eum, qui fi-
ctus accessit, non intendens id recipere, quod
confert ecclesia , si tamen fictionis illum peeni-
teat. Ita si quis deprehendat quempiam bap-
tizatum, sed inuersa baptizandi formula , non
erit anabaptistarum crimini obnoxius , si ta-
lem de integro ad baptismum postulet. Neq;
hoc est proprie rebaptizare, sed omnium pri-
mum recte baptizare . Nam quod perperam
fit in baptismi præsertim negocio , quasi infe-
ctum iudicatur . Mera proinde calumnia est,
quam nobis Lutherus struere conatur in reb-
aptizationis uocula.

Nec hoc contentus, progrediens obijcit, q; qui-
dam ex nostris rebaptizent eos latine, qui ab
ipsis uernacula lingua baptizati sint. Atque id
ab exemplo docet non minus festiue scilicet q̄
elegāter . Sicut, inquit , nouiter in Mulhausen
feceras

fecerat grossum illud caput Lipsense. Done-
 mus hæc, perperam factum esse ab illo, ut cer-
 te donandum est, si hoc solo nomine rebaptiza-
 uit infantes, quod lingua patria à Lutheranis
 fuissent baptizati. Qua tamen fronte ex priua-
 to unius facto, omnes nos in anabaptistarum
 factionem pertrahit? Scilicet hæ sunt sycophā-
 tarum artes, quibus aliorum recte facta in su-
 spicionem trahunt. Cæterum hoc orthodoxi
 cuiusdam factum, quod hic Lutherus calu-
 mniatur, Barth. Vsingus uir ex æquo doctus
 ac pius, iusta apologia defendit, haud obscure
 significans impostores illos, quorum ni fallor
 erat Tho. Muntzer, Oecolampadio non ita
 ignotus, inuertisse baptizandi formulam, quod
 Lutherus tacet, ad patriam linguam manife-
 sta calumnia causam relegans. Hic obiter ad-
 uerte, tum demum inuerti baptizandi formu-
 lam, cum sensus orationis immutatur, id quod
 uerissimile est anabaptistas facere, quorum bo-
 na pars Christum prophetam quempiam exi-
 mium fuisse concedit, deum negat. Pulchre ue-
 ro insaniam suam prodit, cum se perspectum
 habere dicit quorundam ingenium, qui non in
 aliud rebaptizent, quàm ut Papæ stomachum
 moueant, à cuius legibus libenter exorbitent.

Quasi uero lege pōtificia duntaxat cautum fit, ne iteretur baptismus. Quorsum etiam hæc dicit. An ut nobis ista tam inuidiosa impingat? Certe hoc instituti sui ratio postulare uidetur. Verum non consistit, ut Papistę odio Papæ re baptizent. Quanto igitur rectius siue ista cecinisset, qui nihil non odiose comminiscuntur, nihil non tentant, quo palam sit, eos Max. Pon, autoritati oppedere.

Iam Brenzcius, quidam Lutheri simius, tã execrandæ impietatis suspensionem nobis conatur impingere, cui satius fuerat intra suam se pelliculam continuisse, quàm sic infeliciter prodisse in aciem. Si, inquit, omnino anabaptistas excarnificare decretum est, tum ipsorum tormentis etiam Papa, & omnes eius sacerdotes excruciantur. Nam illi permultos rebaptizant. Videlicet: Si puer recens natus, domi urgente necessitate baptizatus fuerit à mulierculis, hunc de integro rebaptizant. Id argumenti eadem responsione diluitur, qua prima Lutheri obiectio, quare hic parcior sum uerbis ne crambe recocta nauseam lectori moueat. Non enim nisi conditione interposita, à sacerdote baptizatur, ac tum demũ, cum ambiguũ est recte secus ue baptizat? sit puerulus. Sed ca
lumnia.

lumniatur conditionale proloquium: Quor-
 sum, inquit, opus est sacerdotibus hoc addita-
 mēto. Nouerunt enim plane e muliercularum
 relatu baptizatos esse pueros. Respondeo: Ba-
 ptismus, cum est necessitas, à nemine nō datur.
 At ea est nonnunquam baptizantiū laicorum
 conditio, ut merito in dubium reuoces, rite se-
 cus ue baptizauerint. Iam insignis impudētia
 est, q̄ et diuum Cyprianū huius erroris autorē
 facit. Etiam Anabaptistarum, inquit, error &
 institutum Cyprianū ipsum cōmunem quasi
 autorem habet, qui in Carthaginenfi synodo,
 habita deliberatione statuit rebaptizādos esse,
 qui baptizati fuissent ab hēreticis. Quis nō ui-
 det, hoc illum dicere, quo & Cyprianū grauet
 inuidia, & anabaptistarum errorem subleuet?
 An uero eadem erat Cypriano causa rebapti-
 zandi, quæ est anabaptistis? Sed nō dignabor
 hominem responsione, posteaquā non est ue-
 ritus, ueneno tinctum calamum in uirum mul-
 tis nominibus inclytum, primum eloquentia,
 dein sanctimonia, postremo martyrio, firin-
 gere. Qui etiā si quid per errorem lapsus sit, ta-
 mē cessit, diuersum statuente ecclesia. Scilicet:
 Non iterandum esse baptismum, etiam si quis
 ab hēretico baptizatus sit, modo id facere in-

stituat, quod facit ecclesia. Cum enim Christ^{us} autor sit baptismi, sacerdos nihil aliud, quam alienæ liberalitatis administrator, non potest boni autoris beneficiū, ministri uitio irritari nisi tale sit uitium, qualia nos aliqua in superioribus recensuimus. Etiam si Donatistæ contēdebant, malos Episcopos nihil agere baptizādo, quātumcunq; in forma ecclesiæ baptizent, sed rebaptizādos esse, qui ab illis baptizati fuissent. Quo errore refellendo, D. Augustinus nō parum deuorauit tædij. Quod autem in concilio Nicæno decretum est, ut si quis confugisset ad ecclesiam catholicā de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizaret, neq; casu neq; temere, sed consulto decretum est. Isti enim hæretici, quemadmodum & Bonosiani, nō baptizabāt in nomine sacræ Triadis, utpote quam (teste Grego.) non credebāt. Siquidem certabāt Cataphrygæ, spiritum sanctū hominem esse montanum: Pauliani & Bonosiani Christum dogmatizabant purum esse hominem, peculiari tamen præ alijs gratia præditum. Quod cum idem anabaptistæ faciant, mirum tādē, si uerum baptismum non conferant?

Hæc ad splendidas Lutheranorū calumnias responsa sint. Quod reliquum est, ostēdemus,

qui~

quibus autoribus, quoq; pacto, in eam animi
 persuasione anabaptistæ uenerint. Id ita acci-
 pe, Exorto Luthero, fides in cœlum usq; effe-
 ri cœpta est, quasi in hac sola sit felicitatis sum-
 ma. Mox damnata est, quamlibet bonorum
 operum iustitia, Deinde damnata sunt uota
 Christianorum omnia: post hæc, indictum est
 bellum sacris, exacti sunt clerici e ciuitatibus,
 aut redacti in ordinem. Penes solos apostatas
 hæsit prædicandi functio. Atq; ita tandem per-
 uicit sermo hereticus, occupauitq; auditorum
 animos, ut crederent: Sola fide saluari homi-
 nem. Legi cœpit uetus simul ac nouum testa-
 mentum, non sine luculento (quod deierare au-
 sim) malo legentium, hac præsertim tempesta-
 te, qua maliciosi iuxta ac ignari scripturarum
 interpretes rudi popello contigere. Tametsi
 imperitæ multitudinis curiositas, quæ amans
 est fabularum, nouitatumq; adfectatrix, istos
 mētium deceptores ultro sibi asciuit, qui audi-
 tu prurientibus aures scalpant, animumq; pra-
 uis inficiant dogmatibus. Tum iactatum est,
 ueritatem plus mille annis sepultam, in lucem
 esse reuocatam: scilicet cerberum ab inferis.
 Et persuasione quadam scientiæ, quisq; sibi pla-
 cere cœpit, adeo ut balneatores & lotriculæ nō

sint ueriti dicere: Sacerdotes & monachos nihil scire sacrarum literarum, neq; ausos cum ipsis cōgredi. Atq; huc profecit superbia, ut ne suis quidē ecclesiasticis inferiores haberi uelint sacrarum literarum peritia. Quo fit, ut illorū doctrinam ne assis quidem faciant. Sed pro se quisq; sacra legit biblia, ac sensum sibi aliquem pro arbitratu & iudicio suo eruit: unde nouum dogma statuat, quo se populo uenditet. Atq; hac ratione factum est, ut dum quidam in sacrarum scripturæ lectionē inciderent, essentq; aliquoties obuī loci de fide, ædita sint paradoxa, conclusiones & auctaria, inter quæ hoc unum ac præcipuum: Nihil deo placere absq; fide comite. Ex hoc errore, alius prodijt, Neminem ad baptismum debere recipi, nisi ante profiteretur fidem catholicam. Lecta sunt interea Lutheri, Mel. Buczij. Brencij, Zuuinglij, Corolstadij, aliorumq; id notę hereticorū scripta, ex quibus hauriri possit, quicquid est anabaptistæ erroris. Iuuit hanc fabulā Oecolampadius, posteaquam pestilens illud suum consilium de proferendo paruulorum baptismate, in uulgus spargere cœpit: Vnde nemo dubitet, anabaptistas nonnihil collegisse roboris. Vnus pacimontanus huius sectæ coryphaeus

phæus habetur, cū isti re ipsa nihilo leuius peccent. Quod dico, perspicuum magis fiet, ubi quorundam scripta pressius fuerimus contem-
plati, quæ hic ob oculos ponere uisum est.

Melanchthon cum in cæteris, tum uero in eo libellulo, quē in anabaptistas scripsit, mordicus tenet nihil esse discriminis inter Ioannis et Christi baptismum, quin eundem esse quem administrarit Ioannes, & quo Christ⁹ sit usus, quoq; nos hodie omnes baptizemur. Hæc certe anabaptistarum causam non parum iuuat. Qui sic: Quia Paulus baptizasse legitur quosdam in Epheso, qui iam baptismum Ioannis acceperant. Quod si idem erat baptismus Ioannis cum eo, quem in Christi nomine Paulus contulit Ephesijs illis, quomodo tuebimur Apostolum non fuisse anabaptistam, qui idem illis tradiderit, quod ipsum antea acceperant? Hoc enim quid aliud est, quàm iterari baptismum? Et tamen Buczius ad eundem impingit lapidem, addens, quod non minus falsum est, Ex hac causa fuisse rebaptizatos, q̄ uirtutem baptismi Ioannis, hoc est, gratiam spiritus ignorauerint. Atq; hoc (si deo placet) autoritate tuetur Hieronymi, cum ille nullam uirtutem baptismi Ioannis tribuat, quin ad-

imat

imat potius. Verba Hieronymi sic se habent: Quicumque dicit se credere in Christum, non credens in spiritum sanctum, perfectæ fidei non habet oculos. Vnde in Actis apostolorum, qui baptizati erant Ioannis baptisate, in eum qui uenturus erat iterum baptizantur, imo uerum baptisma accipiunt. Quam hic uirtutem tribuit Ioannis baptisati: Si etiam idem sit baptisus Ioannis, qui Christi, cur de integro baptizati sunt, qui Ioannis baptisate baptizati fuerant, non item, quos homicida Iudas baptisasset. Causam expecto, quam si rogati reddere nolint, ad diuum Augustinum mihi ibo. Huic in causa est, quod Ioannes suum homicida Christi baptisma administrarit. An uero hæc arguunt, idem esse baptisma Ioannis & Christi: Si porro idem sunt, quomodo non consequitur, non esse baptizandos paruulos? Quando constat Ioannis baptisate non nisi adultos fuisse baptizatos? Erat enim baptisus pœnitentiæ, quam quis ignorat non competere in paruulos? Sed quid multis opus? Ipse Baptista Christi baptismum à suo discernit, Ego inquit, baptizo uos aqua. Ille autem baptizabit spiritu sancto, his uerbis haud obscure significans, nihil se agere supra hominem

nem, quod hoc ad Christi baptismum sciret
 pertinere. Copiose hæc Augustinus tractat,
 tum alias, tum uero in Ioannem scribens, un-
 de petat, si quis uolet exacti⁹ cognoscere. Hoc
 unum adijcere uisum est, quod ibidem in hæc
 uerba scribit: Baptizatus dominus baptiza-
 bat, non eo baptismo, quo baptizatus erat.
 Quo manifeste reuincitur alium fuisse Ioan-
 nis, alium baptismum Christi: ac per hoc non
 consistere, quod isti fingunt. Postremo si idem
 est baptisma Ioannis & Christi, cur non est eã
 dem utriusq; efficaciam? Constans siquidem est
 orthodoxorum sententia, Christi baptismõ
 peccata remitti, quod de Ioannis baptismate
 nemo cordatus dixerit. Nam quod prædicasse
 dicitur baptismum pœnitentiæ in remissionẽ
 peccatorum, nolim sic intelligas, quasi illius
 baptisma remittendis peccatis destinatum sit,
 quin peccatores ad pœnitentiam potius uitæ
 superioris inuitabat, atq; istiusmodi baptis-
 mi sui præludis ad Christi baptismã, quo uno fit
 peccatorum remissio, animos hominum præ-
 parabat. Huic fidem arrõgat, quod apud Mat-
 theũ Ioannes dixisse legitur: Ego uos baptizo
 aqua ad pœnitentiã. Proinde adiecta apud Lu-
 cã particula, In remissionem peccatorũ, pœni-
 tentiam

tentiam respicit, non baptismum Ioannis. Ea enim baptizandis, qui quidem adulta etate fuerint necessaria est, ut est Actu. 2. Hic Melancthon, cum uidet se teneri medium, tamen hoc cresphygeto conatur elabi, ut dicat, eundem quidem esse baptismum Ioannis & Christi, utroque idem significari & effici, sed differre in administratione: quod Ioannes in aqua tantum baptizavit, Christus etiam spiritu. Verum id efficit, ut tota natura distent, quandoquidem tota baptismi ratio in administratione consistit. Neque aliter, quam ipso aquae usu, ac uerbis legitime adhibitis perficitur. Neque enim sola aqua, sacramentum est, neque ablutio, quae aqua fit, baptismus dicitur, neque uerba ipsa quae sacerdos pronuntiat, sed ipsa aquae ablutio cum adiunctis uerbis, sacramentum quod baptismus nobis dicitur, cointegrat. Quin hic mihi apertam Melancthonis contradictionem spectata, Ioannes inquit, aqua tantum baptizat, & uerbum praedicat, idem faciunt Apostoli: Christus autem dat spiritum sanctum, non tantum externum baptismum administrat. An non palam huic pugnat, quod libro hypotyposeson dicit, maiorem esse Christum Ioanne, adeoque Ioannis officio maius esse officium Apostolorum. Loquitur autem
 de

de baptismo, id quod titulus quoque indicat. Quo autem pacto maius est Apostolorum officium, si non aliud, quam Ioannes faciunt, hoc est, si aqua tantum baptizant? Prætereo, quantas hic absurditates si quidem uellem, colligere possem. Aliam audi uerborum illius pugnantiam. Cum enim in Hypot. pronuntiet, eos rectissime sentire, qui dicant Ioannis baptismum simpliciter esse mortificationis signum, Christi autem baptismum signum esse uiuificationis, quæ addita sit illi gratiæ promissio, in libello tamen in anabaptistas edito, id discriminis dænat ac reijcit, fortiter negans Ioannis baptismum solius mortificationis esse signum, ut hic decetissime in illum cadat tritum uetustate proverbiū: mendacem oportere esse memorem, donari hoc poterat, fluxæ illius parumque tenaci memoriæ, nisi in ipso etiam hypotyposeon libro, in una eademque pagella tam diuersa scriberet. Quod hic quoque incusanda est memoria oportet illi esse memoriā omnium fugacissimā, et quæ nihil eorum, quæ perceperit retineat. Sed ego nimis multa de re nihili. Cæterum & Lutherus habet, unde anabaptistæ sua confirmēt, imo quæ illorum negotio maxime faueant. Nam sunt omnino apud illum generalia quædam

dam pronunciata, quibus cauet, ne quid Christianus homo extra sacram scripturam recipiat. Ex his unum forte et alterum proferam. Nam alia alio mihi properanti dissimulanda sunt. Scribens in uota monastica, hæc uerba aliquoties replicat: Quicquid debet fieri cū deo, expresso eius mandato fieri debet. Et alicubi scribit, non probare deum, nisi quod ille præceperit, ac prorsus fugiendum esse, quicquid scriptura nec præcipiat, nec consulat. In libro denique de abroganda missa, à diabolo esse non dubitat, quod e scripturis auctoritatem non habeat. Bis hic Lutherus ab anabaptistis suis armis interimitur. Nā si his Lutheri uerbis subiiciant, nullum expressum haberi mādatum de baptizādis paruulis, quod palàm fatetur suus Melanchthon, an non potenter conficitur, nō esse baptizādos paruulos? Hic Lutherus cum suis ipsius uerbis stringatur, neque possit elabi, diuersum à superioribus pronunciat, scilicet: Nō op^o esse expresso scripturæ testimonio, sed satis esse, si scriptura diuersum non præcipiat. Multa hic prudens prætereo, quæ in aliud, ac magis opportunū tēpus prorogare uisum est. Ex his autem, quæ dicta sunt, prudens lector secum statuat, quos uelit potius anabaptistæ cory-

ecoryphæos facere, papistas scilicet, an Lutheranos. Nos aliud interim argumentum ingredimur.

Siquidem alius est minime ferendus anabaptistarum error de communicandis facultatibus. Publicis enim receptisq; legibus de rerum diuisione reiectis, à Christianis exigunt ut facultates totas in commune conferant, ac deinceps bona sua habeant communia, denuntiantes illis æternæ damnationis periculum, ni faciant. Quin eo uesaniæ quidam illorum progrediuntur, ut etiam uxores communes haberi postulēt. Quo quid possit esse obscœnius? Ea hæresi sic olim quidā sibi perplacuisse leguntur, ut hoc nomine apostolicos se dicerēt, quod bona sua in commune contulissent. De his multa in Decretis Pontificum. Sic nulla fere est hæresis, cui non curæ sit, ut se honesto titulo exornet ac uenditet. Quemadmodum nostræ tempestatis hæretici, euangelij titulo se uenditant, cum nihil minus quàm euangelium obseruent. Sed hæc extra causam. Principio hoc nobis statuendum est, licere Christianis proprias facultates possidere. Quod si secus haberet, exegisset utiq; Apostolus, ut à facultatibus Christiani discederent. Nunc permittit il-

lis rerum possessiones, permittit illos facultatum suarum esse dominos, utq; ex his pro arbitrio dilargiantur eleemosynas. Etiam ex uerbis Petri liquido fit cognitum, à nemine hominum exigì, ut bona sua in commune conferat. Manens, inquit ad Ananiam, manebat tibi, & uenundatum in potestate tua erat. Et Zachæum, cui in primis uotis erat, dimidium bonorum suorū distrahere in pauperes, Christus commendat, haud probaturus hominis propositum, si omnia illi semel effundenda fuerant. Regius quoq; propheta diuitias ac possessiones non prohibet, tantum cauet, ne his in quo affectu inhærescamus, quod opum uoluptatumq; sectatores faciunt. Cum etiam uetat Apostolus, ne quis aliquid alterius desideret, an non palam indicat, non omnia omnium esse communia: sed multa esse priuata, & singulorum? Idem facit in posteriore ad Thessal. epistola, in hæc uerba scribens: Obsecramus eos, qui eiusmodi sunt, ut in quiete operantes suum ipsorū, hoc est, proprium non alienū, panem manducent. Ad hæc, cum diuitibus curat præcipi, ne quid superbiant, neue confidant in incertis diuitijs, an iubet illos, à facultatibus discedere? Quin hoc potius cauet, ne diuitijs magis

gis, quàm deo fidant, ne congregandis coaceruandisq; diuitijs inhiant: sed studeant diuites esse bonis operibus, faciles esse ad impartendum &c. An non Christus etiam permisit rerum proprietatē? Cum pharisæis dixit, Quod superest date eleemosynam, nō illos iubet uniuersas opes semel effundere, conferre in commune, in communi uiuere, sed ut ex facultatibus suis, quibus illos tenacius inhæsisse sciebat, conferant in pauperes. Iam quod Lucæ. 8. legis, mulierculas quasdam ministrasse Christo de facultatibus suis, satis argumenti est, rerum proprietatem nō displicuisse Christo, nisi quis uel exemplo uel amore Christi, rerum fluxarum possessiones ultro à se amandasset. His accedit illud Salomonis, quod est in parcemijs: Bibe aquam e cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateas aque tuæ transeant. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Quorum hæc est sententia: Vnumquenq; possessionum suarum dominum esse debere, ut nemo alius communicator sit possessionis, ac dominus, uerum ex his dilargiendum esse egenis, quantum usus nostri patiantur. In hanc sententiam nisi uerba accipias pugnabunt ex diametro. Porro eam senten-

tiam iuuat, quod iuxta septuaginta æditionē superiorib⁹ adijcitur ἡ πηγὴ σου τοῦ ὕδατος ἐστὶ σοὶ ἰδιὰ, id est, fons tuus aquæ fit tibi proprius.

Sed age uideamus, quibus basibus dogma suum anabaptistæ fulciant. Obijciunt legem naturæ, quæ omnia sint communia. Verum hanc perperam intelligunt. Quasi natura ius fecerit omnibus in omnia, cum in sensu negatiuo potius accipiendum sit, quod dicitur, eo nimirum: Quod ad legem naturæ pertinet, nulla est rerum proprietas, nulla est rerum diuisio, hoc est, naturæ lex non distribuit agros, fundos, prædia, uxores: ut quis uere dicat, hoc prædium natura mihi dedit. Verum partim præcepto ac iussu dei, cuius est terra & plenitudo eius: partim hominum consensu, potestatisq; decreto facta est rerum diuisio: legeq; cautum, ne quis deinceps rebus alterius, perinde ut suis uteretur. Atq; hoc ipsum natura quoq; cauet. Ergo nullius momenti est ista collectio: Natura non distribuit agros, prædia, latifundia, & id genus fortunâs. Igitur omnibus potestatem fecit in omnia. Etiâ si sciam, Socratem in commenticia illa sua repub. in qua de rerum uxorūq; communiōe suauiter nugatur, omnibus ex æquo ius fecisse, in omnes foeminas:

minas: uel hoc nomine, quod natura non di-
 stribuisset uxores. Equidem fateor hanc non
 statuere, quam quis uxorem habeat, tamen ex
 hoc non conficitur, uxores communes esse de-
 bere, posteaquàm mutuo consensu facta est
 certa astricta; personarum coniunctio. Supe-
 riori argumento, hoc forte Pythagoricū ad-
 dent: Amicorum omnia esse communia. Ve-
 rum quid hoc ad legem naturæ? Ad amicitia-
 ius pertinet, ut sit inter amicos quædam facul-
 tatum communio. Facultatum inquam, nam
 hoc Pythagoræ uerbum, astrictius accipi con-
 uenit, ut intelligas omnia esse communia, quæ
 quidem lege nō excepta sint, ne quis hinc uxo-
 rum quoq; communionem pergat inducere,
 id quod Clemens Papa uisus est facere, si mo-
 do ipsius est epistola, quæ illius nomine pro-
 diit. Communis inquit, uita fratres, omnibus
 necessaria est, ijs maxime, qui deo irreprehen-
 sibiliter militare cupiunt, & uitam apostolorū
 uolunt imitari. Communis enim usus omniū,
 quæ sunt in mundo, omnibus hominibus esse
 debuit, sed per iniquitatem alius hoc dixit esse
 suum, alius istud. Et sic inter mortales, facta
 est rerum diuisio. Deniq; græcorum quidam
 sapientissimus hæc ita esse sciens ait: Commu-

nia debere esse amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. Hactenus epistolæ uerba. Verum quis sit tam stolidus, ut sanctissimum uirum, scripsisse credat quæ palam pugnant cum Euangelio?

Deinde exemplum Ananiæ proferunt, apostolorum, eorumque qui initio nascentis ecclesiæ, omnia contulerunt in commune, ut est uideri Actorum 2. capite: Omnes (inquit Lucas) qui credebant erant pariter, & habebant omnia communia. Item 4 capite: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, qui possidebant aliquid, suum esse dicebant, sed erant illis omnia communia. Nec quisque egens erat inter eos. Quotquot enim erant possessores agrorum, aut domorum, uendentes adferabant precium eorum quæ uendebant, & ponebant ante pedes apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Ioseph etiam, qui cognominatus est Barnabas, cum haberet agrum, uendit & attulit precium & posuit ante apostolorum pedes. Respondeo: Nos de præcepto disputare. Neque enim hoc inter nos controuersum est: An possit alicubi inter Christianos talis facultatum possessionumque comunicatio, fieri

fieri, qualem in primitiua ecclesia fuisse liquet. Verum hoc est thema: An præceptum sit à facultatibus discedere, & in communi uiuere. Quod isti fortiter quidem adserunt, uerum ex adductis locis non probant. Quod Lucas scribit, simplex est narratio rei gestæ, in ipsis nascētis ecclesiæ primordijs, ita omnes ad similia inuitans, ut nulli necessitatem iniungat. Quem admodum non sequitur, nobis cœlibe uiuendum esse, si quidam cœlibes uixerint. Ergo nō est præcepta, ac per hoc non necessaria illa facultatum communitio, sed libera, spontanea, & cuiusq; permittenda arbitrio, qualem tum fuisse legitimus. Sed certant, hoc illos fecisse præcepti necessitate adactos. Vnde uero probant necessitatem? Ex horrēda Ananiæ, Saphiræq; morte? Verum hæc non arguit obligationem aliquam, cum Petrus aperte dicat, futuram fuisse pecuniam in ipsius potestate, etiam post fundum uenditum: quin fraudem & mendacium arguit. Nam cum ultro consensisset Ananias, facultates suas in commune cōferre, fraudem negotio admiscuit, furtim detrahens præcij portionem aliquam, idque conscia & approbante uxore.

Iam & illud euangelij proferunt: Omni pe-

tenti tribue. Primo, cum id uerbi non postulet ut rebus distractis discedamus à possessionibus, imo cum dare iubeat petentibus egenis, permittit utiq; rerum fluxarum possessiones, ex quibus suppetat, unde largiamur. Atq; his fidem facit, quod mox adiungitur: Et si quis tollat quæ tua sunt, ne repetas. Vides hic rerū proprietatem, quam Christus à Christianis non submouet. Est cui uideatur esse hyperbole, quo tropo Christus mentes auaritiæ deditas, ab auaritia reuocet. Quod si quis fixius inspiciat, 6. Lucæ caput, nullus est istic de auaritia sermo, sed imaginē seruator proponit perfectæ dilectionis, ac iubet ut omni petenti, id est, tam inimico quàm amico demus, atq; de omnibus bene mereamur. Quiduis autem potius illic facit, quàm ut rerum distractionem præcipiat. Neq; enim ita nobis diuinæ literæ charitatis officia iniungunt, ut rerum nostrarum dominium adimant. Palam igitur est, anabaptistas his Christi uerbis abuti, cum ea ad talem rerum communionem detorquent, qua ciuilis ordinatio de rerum diuisione perturbatur. Deinde, non dicit: Da omni petenti quicquid à te petierit. Et is enim dat, qui uel iniuste uel stulte petentem correxerit.

Muniunt præterea rerum communionem illo Lucae 18. Omnis, qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, nõ potest meus esse discipulus. Verum hoc affectum potius, quàm censum respicit. Sat est enim eis, qui communẽ uitam in religione monastica professi non sunt, si animo renuncient, id est, diuitijs non afficiantur. Cæterum licebit Christianis quærere, emere, componere, & augere possessiones, modo faciant sine cupiditate, fraude, dolo, alijsq; non probandis artibus, quibus ij fere utuntur, qui præter opes nihil pensi habent.

Postremo, etiam hunc euangelij locum, Vade & uende quæcunq; habes, & da pauperibus &c. in medium proferunt. Sed irrito conatu, quod mox ostendemus: Sunt igitur quibus placet, hoc Christi uerbum, consilij esse non præcepti. Verum utcunq; sit, nihil hinc anabaptistæ patrocinijs habent. Nam si consilium est, conuenit esse liberum, proinde neminem cogit, facultates deserere: si præceptum, non potest nisi priuatum, seu personale esse, proinde eos duntaxat stringit, qui in eo rerum situ sunt, quo tum fuit adolescens ille, qui affectu quodã deprauato, ita hæsit opibus, ut hunc exuere non posset, nisi simul abiectis possessio-

nibus. Itaq; Christus cū iubet, ut distractis fortunis suis in pauperes, redeat, sub unius persona mederi studet omnibus, qui simili affectu tenentur. Certe Melanchthon ita locum expedit, ut dicat præceptum esse personale, id est, quod ad personam adolescentis proprie, non ad omnes ex æquo pertineat. Atq; hanc interpretationē putat esse simplicissimā, qua Christus ab adolescente exegerit, ut (quia nisi abiectis possessionibus, in quibus omnē iam fiduciam collocauerat, saluari non posset) facultates distraheret in pauperes, ut sic expedit⁹ & liber Christum sequeretur. Eam interpretationem non est animus refellere. Hoc operæpretium potius reor ostendere, quàm nihil sibi constet Melanchthon. Nam quod hic vult esse præceptum personale, non commune, libro hypotyposeon cōtendit ad omnes Christianos ex æquo pertinere. Atq; hinc fit, ut quod hic de abiectis possessionibus, istuc de exuēdis duntaxat diuitiarū affectibus interpretetur, id pugnantia malitiose affinixerim homini, nisi in ipsius scriptis non secus reperias. Vide uero quā contorta, & male quadrans (Non enim dicam quæ ridicula) sit hæc uerborum exegesis. Vade uende, da pauperibus, id est, tantum exue affectum diuitia-

diuitiarum, paratus si res postulet, omnes facultates relinquere, & erogare in pauperes. Si hoc seruator uoluit, quorsum attinebat, hunc inhortari, ut abiret res suas uenditum, distractoq; precio in pauperes, rediret. Deinde palā reclamatur, quod adolescens auditis Christi uerbis, deiecto mœstoq; animo discessisse dicitur, animo æquior forte futurus, si solus illi diuitiarum amor interdictus fuisset. Proinde quod dicitur, non ad solum affectum seu rerum contemptum, quin etiam ad externam ipsarum facultatum possessionumq; abdicationē pertinet: cuius ipsa quoque literæ circumstantia, documento esse possit. Tantam aduersus rerum communionem.

Supereft uidere, qui tandem huic tam stulto errori fenestram aperuerint. Et quidem petulantissime debacchatur in monachos sycophanta quidam Brenzcius, causam phanaticæ huius erroris, malitiose illis affingens. Cum certum sit illos neq; publice neq; priuatim unquam docuisse, omnes omnium facultates, communes esse oportere. Quis unquam audiuit à monacho, ad rerum communionem adigendos esse Christianos. Quin liberum faciunt, si quis hoc uitæ genus uelit amplecti, deq;
rerum

rerum suarum possessione discedere, ac deinceps sub communi dispensatione uiuere. Quod cum iste improbat, non interim uidet, eam quam nobis impingit calumniam, in apostolos recidere, apud quos rerum communio- nem fuisse constat, sed ut neminem impelle- rent, res suas diuendere, & precium in usum cō- munem deponere, nisi quis hoc sua sponte fa- cere uoluisset. Quod cum ita habeat, statuatur hic secum calumniator iste: Vtrum nos cum apostolis damnare uelit, an absoluere. Si illo- rum probat factum, quorsum causam nostrā, quam cum illis habemus comunē, damnat? Aut dicat: Cur nobis uertēdum sit uitio, quod in illis laudatur. Quis uero non uidet, quā splendido mendacio anabaptistarū causā nos commisceat. Isti constanter adserunt, rerum communionem esse præceptam. Nos fortiter inficiamur. Quod isti faciunt, nullo exemplo bonorum duntaxat uirorū, faciunt. Nos quod facimus, exemplo apostolorum tuemur. An non pulchre nobis constat, cum nos negamus, quod isti adseuerant? Quanto uerius hæc culpa in suæ farinae homines reiici poterat. Quo- rum est Lutherus qui alicubi scribit: Vendere & relinquere omnia non est consilium, sed ne-
cessa

cessarium mandatum. Et Melanchthon cum
 in libro Hypotyposeon uota monastica sug-
 gillans scribit, paupertatem euangelicam ab
 omnibus iure diuino exigī, adeoq; non tan-
 tum pertinere ad monachos, quid aliud à Lu-
 thero docet? Certe hic non consistit collatio,
 nisi de ea paupertate sermo sit, quam professi
 sunt monachi. Alioqui quorsum conat̃, hisce
 uerbis extenuare professam à monachis pau-
 pertatem? Hoc enim promittit titulus, maius-
 culis præfixus literis. An uero paupertas spiri-
 tus, quæ omnibus ex æquo præcipitur, mona-
 sticam extenuat? Quod si omnino neget se de
 ea loquutum, quæ monachis est propria, quor-
 sum attinebat negare eam, quæ omnibus Chri-
 stianis præcepta est, ad solos pertinere mona-
 chos? Quasi uero nos profiteamur paupertas-
 tem, quæ ad omnes ex æquo pertinet. Omni-
 bus præcipitur, ne iniquus diuitiarum amor
 cuiusquam animo infideat, ne quis fidat opi-
 bus, quibus filius adolescens, ægre accepit Chri-
 sti uerba, monentis ut fortunas suas in paupe-
 res distraheret: nequaquam desponsurus ani-
 mum, nisi tam alte radices egisset φιλαργυρία.
 Ergo de ea paupertate Melanchthō loquitur,
 quæ possessiones non contemnit. uerum etiam in
 abijcē

abjicit & in commune confert. Omnium autem falsissimum est, ac plane anabaptisticum, eam diuino iure ab omnibus exigi.

Est alius anabaptistarum error plane seditiosus, quo negant licere Christianis, obire officia magistratus, exercere iudicia, animaduertere insones, sed quæque suo arbitrio debere uiuere: ut domino suo stet, aut cadat. Hunc errorem, cum sit luculentissimus, non est animus multis refellere. Quotusquisque enim ignorat, Christum non ademisse gladium principibus, sed dedisse potius. Omnis inquit, qui acceperit gladium, gladio peribit. Et Baptista, cum monet milites contentos esse stipendijs suis, publicum munus, quod illis mandatum erat, plane approbat. Apostolus item prophanæ potestatis autoritatem comprobat, tum alias, tum nominatim Rhoma. 13. Quo loco ihs, qui Rhomæ Christum essent professi, præcipit principum, licet ethnicorum, autoritatem ne contemnât, sed illis, utpote dei ministris obtemperent. Idem Petrus apostolici ordinis facile princeps monet Christo initiatos, ut regibus ac præsidibus pareant. Quod si tergiuersentur, apostolos loqui de magistratu ethnico, cui tum à Christianis obtemperari conueniebat, ne scandalum præberet

præberent, si uiderentur reipublicæ statum perturbare. Quæro: An inter Christianos, aliter seruari possit tranquillitas? Quod si palam est, fieri non posse, sequitur opus esse magistratibus, qui metu mali, scelerosos cohibeant. Quo magis miror, quid anabaptistis acciderit, ut aduersus perspicuam ueritatem, contra tam clara scripturarû testimonia, ausi sint nouum & inauditum dogmatis genus orbi Christiano inuehere. Nam quod dicunt, Non esse resistendum malo, istiusmodi est, ut caueat, ne quis animo ulciscendi, seu priuata uindicta malum malo repenset, non ut iudicibus suas partes auferat, quas ita demum agunt, si uim & iniuriam à ciuibus arceant. At omnium maxime sy cophantiam demiror eorum, quibus cum totam huius seditiosi erroris causam acceptam referri oporteat, tamen nos sugillant, qui cum anabaptistis sentiamus. Nam in decretis consiliabuli Marpurgensis, sub paragrapho, De magistratu, plane nos cum anabaptistis coniungunt, scilicet leones (quod prouerbio dicitur) cum uulpibus manifeste declinâtes in nos odium suum, eo interim dissimulato, quod inter ipsos est inexorabile. Neque clam est, quod id consilio faciant; nimirum ut animos cum

uulgi

uulgi, tum uero principum, in odium & obre-
ctationem nostri semel inflamment. Sed per-
gant, quādo ita uisum est, fortiter mentiri, stre-
nui isti milites in hac præsertim acie nihil non
experiantur, deniq; omnes artes suas nobis in-
tentent. Videbunt à nobis esse uictoriā. Obar-
mabimus nos atq; tuebimur, primum con-
scientia recti, dein totius orbis testimonio, po-
stremo & hoc nomine nos solabimur, quod
hæretici sint, adeoq; pessimæ fidei homines,
qui ista in nos moliuntur. Certe Brenzcius hu-
ius criminis suspicionem nobis conatur im-
pingere, quo improbis artibus capita nostra
in discrimen adducat. Si ideo, inquit, anabapti-
stæ tollendi sunt e medio, quod magistratibus
parere nolint, iam dudum à religiosis, nempe
sacerdotibus et monachis inceptum oportuit.
Siquidem religiosi, qui hætenus præ alijs hoc
nomen obtinuerunt, omnium maxime huic
culpæ sunt obnoxij, posteaq; non minus hac in
re errauerunt, quàm anabaptistarū colluuiæ.
Hoc ut probet bipes iste asinus, syllogismum
nobis struit, quatuor ingredientem pedibus, si
quis argumenti uim sagacius excuriat. Sunt e-
nim, inquit, illi ipsi qui docuerūt, nullius religio-
si interesse, ut pœnali iudicio morti quenquam
adiudi

IN ANABA. ERRORES. 81

adiudicet, aut de sanguine ferat sententiam. Quid uero hoc aliud est, quàm omnibus Christianis, magistratus officijs aut functionibus interdiceret? Posteaquàm omnes *γνησίους* Christianos, religiosos esse oportet, neq; magistratus functio citra sanguinis effusionem administrari possit. Habes hic, plusquam scurrilem impudentiam, qua nobis in religionis uocabulo conatur calumniam frueret. Quod nemo nescit fusius accipi, cum commune est epitheton Christianorum omnium, pressius aliquãto, cum clericis & monachis tribuitur. Christiani ob communem fidem & cultum dei, religiosi dicuntur: clerici & monachi ob uitæ genus astrictius. Quod utinam non tam illis nomen inuideat, quàm optet illos esse, quod audiunt, nec abesse à titulo suo: quod multo religiosius faceret, quàm quod flagrat inuidia nominis. Sane si sic agere licet multa profecto sunt, quæ hoc negotio affingi nobis possunt. Dicim⁹ religiosi interdiciam esse rerum proprietatem, indiciam coelibem uitam. Cui si Brenzianæ dialecticæ peritus aliquis subiiciat, Omnes Christianos esse religiosos, quid aliud confecerit, quàm nos autores esse Christianis, ut abiectis uxoribus & possessionibus ce-

F libem

libem ac pauperem uitam ducant? Sed propi-
us ad argumentum, Docemus religiosos, hoc
est, eos qui sacratoribus dicati sunt officijs,
à prophanis functionibus, & id genus laby-
rinthis, oportere quàm longissime abesse. Pro-
inde nec gladio eis uti liceat, nec in causa sa-
nguinis pronuntiare sententiam. Quàm ini-
quam esset, illos bellicis negocijs, aut alijs secu-
laris uitæ molestijs implicari, quorum est deo
offerre uictimas? Sacerdotes dei incruenta my-
steria contrectant, & pronuntiabunt in causa
sanguinis? Auerfatur dominus eorum uicti-
mas, quorum manus plenæ sunt sanguine. Et
David nonne ab ædificatione templi arcetur,
uel hoc nomine, quod multum effudisset san-
guinis? Conuenit itaq; clericos quos totos di-
uinis addictos esse oportet, ab huius uitæ ne-
gocijs & occupationibus eximi. Pergit doce-
re querulus iste, nos eos ipsos esse qui nullo iu-
reiurando, aut sponsione, aut alio quouis ciui-
li onere, cum alijs communiter ferendo ut-
quam magistratibus obstringi sustinuerimus:
idq; nullo aut permisso, aut fauore magistra-
tus factum esse, sed propriæ uoluntatis ductu ac
libidine. Hoc quoniam splendidum est menda-
cium, non libet refellere. Habitum est hoc ho-
noris

noris consecrationi, & professioni monasticæ à pontificibus, monarchis ac magistratibus, nec reclamante, imo applaudente populo, ut clerici ac professi à rigore prophani iuris immunes sint, quo se totos diuinis addicant. Atque eius rei produci possent diplomata pontificum & monarcharum, tametsi non desint, quibus uideantur religiosi, hisce diplomatibus aduersus monarchas, episcopos, magistratus, & populum, denique aduersus semetipsos supra modum armati esse. Verum his se potius tuentur, aduersus quorundam tyrannidem & uiolentiam, quos totos in hoc esse uidemus, ut religiosos pro libidine opprimant, dum tandem redigant in ordinem, quod ne gentes quidem idolorum sacerdotibus facerent. Ac ne uiuam si non unus Pharaon plus honoris habuit Aegyptiorum sacerdotibus, quam Christiani principes & magistratus, perpauca exceptis, suis habeant. Nam nullos dicere, religio est. Et quorsum illos attinet inhortari, ut resignatis diplomatibus, seipsos uelut exarment? An ut omnium iniurijs pateant?

Iam quod incessit Brenzczius, ecclesie praefides anathematis fulmine compescuisse magistratus, si quando clericos adigere uoluissent

ad capeffendam rempublicam. quis nō uidet, hoc illum abfq; causa calumniari uoluiffe? Fecerunt hoc proceres ecclefiæ, fateor, fed optimo iure. Aut doceat aduerfarius, hoc illos nullo iure facere potuiffe. Cur deuouendi nō fint, qui uiolentiam inferunt? Quin hic mihi technas hominis cōfydera, qui cum propriam fententiam proloquitur, tamen nos loquentes facit. Neq; inquit, à ueritate discrepat quod utrique, hoc eft, tam papiftæ, quàm anabaptiftæ hac in re adfirmant: Nō licere Christiano, uti gladio. Verum neutra pars fane interpretatur, fed plane falfo ut pleraq; omnia. Mox fuam interpretationem adijcit: Scilicet Christianum, ut Christianum non poffeuti gladio, cuius nimirum fit, humilem effe ac mitem, & qui non grauatim ignofcat. Oftendat nugator ifte, ubi nos doceamus, Christiano non licere uti gladio. Sed neq; gloffam recipimus, quando extra cōtrouerfiã eft Christianos aduerfus infideles pugnare, quatenus Christiani funt. Quod fi neget, illos hoc nomine pugnare aduerfus Turcas & Rhomæos, ipfe nobis caufam dicat, quam obrem hoc faciant. Sed etiam atq; etiam uideat, ne dum caufam uult reddere priuatos affectus admifceat. Neq; enim hic
 quæri

queritur, quid priuato affectu finguli faciant, sed quid omnes communiter mouere debeat. Hic uelit nolit, dicere cogitur, fidem Christianam in causa esse. Proinde nihil obstat Christianitatis titulus, quo minus gladio illis uti liceat. Ergo nos non docemus, Christianis interdictum esse armorum usum, quod Christiani sint. Neque dicimus: Non illis licere belligerari. Tantum precandum, ut deus sua potentia aduersarios deiciat, quod Pomeranus docuit, scribens in psalmum 58. Etiam nos non aspernamur potestates, id quod Lutherus facit, monens Christianos ne potestati pareant, si illos iubeat apparare arma in Turcas. Expectas causam? Docet non licere Christianis, ut Turcas bello impetant, neque ut se tueantur aduersus illorum uiolentiam, etiam si Christianis bellum exitiale inferant. Neque ignoro illum iam pridem uela uertere. Scio, scio, quam nequiter alibi excuset. Scilicet tantisper se uetuisse pugnam in Turcas, dum uita in melius commutata, in timore dei tandem illis congredieremur. Nos uel ex ipsius uerbis conuincemus, aliud illum uoluisse: nimirum Christianis ut Christiani sunt, in totum interdictum esse ius bellandi. Plane enim nos Christianarum mansuetudinis ad-

monet, cui non liceat ultionem sumere de hostibus. Quin ad naturæ doctrinam (si dijs placeat) nos prouocat, quæ ius bellorum prorsus ignoret : imo quæ uetet, ne populus populum libertate spoliatum seruituti subiiciat. An non hinc perspicuum euadit, Lutherum in hoc totum fuisse, ut doceret Christianis uel hoc maxime nomine, quod Christiani sunt, non licere aduersus Turcas arma sumere, ac lōge eos abesse à perfectione euangelica, qui diuersum fecerint. Eam fuisse Lutheri sententiã, nec Brēczius negare possit. Quorsum autem nos admonet Christianæ mansuetudinis? Crudeles certe fuerimus, si oppugnante nos diaboli m̃cipio, ingenuitatem nostram illato bello non tueamur. Oportebat hic Lutherum meminisse fraternæ charitatis, cuius nos admonuisse magis certe attinebat. Ea autem exigit, ut frater fratrem ab aduersario liberet. Christiana mansuetudo priuatos moderatur affectus, iram, cupiditatemq; uindictæ. Charitas publicæ salutis respectu fontes punit, innocentesq; tuetur ab improborum iniuria & uiolentia. Quod de lege naturæ cauillatur, quis non uidet longe secus habere? Vetat illa quidem, ne populus populū ditione aut facultatibus enīciat:

uctas

IN ANABA. ERRORES. 87

uetat ne libertate spoliatum, seruituti addicat nihil cōmeritum. Verum lex charitatis, quæ naturam non abolet, quin perficit, docet arcendos esse improbos, ne bonis noceant. Quod cū manifestum sit, sedulo moliri Turcam deuotum Christianorum hostem, ut illos facultatibus ac libertate spoliatos, in seruitutem simul & diuersam religionem asserat, referre putauerim Christianæ tranquillitatis, libertatis postremo & pietatis studiosorum, ut sumptis armis aduersario occurrant, Sed ita uisum est deo, inquit, nostris sceleribus offenso, ut ad emēdandos nos aliquantisper abutatur barbarorum immanitate. Proinde illorum incursum legitimo bello depellere, est resistere deo, castiganti nos per illos. Sed si ideo non licet Turcis insistere, nec in morbis licebit accersere medicos, quod deus & morbos immittat purgandis suis. Nonnunquam & satanæ malitia ad idem abutitur, cui tamen iubemur resistere. Fas est ergo & Turcas depellere, si quando potestas præcipit. Iam aduersus calumniantem tuemur famam, id quod licet concessis rationibus: & animas nostras non tuebimur aduersus satanæ organum? Certe hac ratione, non licebit deprecari pœnas & flagella, ne uideamur

mur uoluntati dei obfistere. Quinetiam ab-
 horrere pœnas à deo inflictas, quamlibet natu-
 ra acerbæ fuerint, peccatum erit: quod Luthe-
 rus facile concedit, ut qui alicubi audacter pro-
 nuntiet: Animas in purgatorio sine intermis-
 sione peccare, quàm diu quærant regem, & pœ-
 nas horreant. Et ut ad institutum propius ac-
 cedam, Qui in totum adimunt Christianis ius
 belli, idem magistratibus oportet ius adimant
 puniendi nocentes, cum nihil aliud sit bellum
 legitimum, quàm punitio multorum per mul-
 tos. Quod si Lutherus non uult potestatum le-
 gumq; contemptor haberi, quorsum negat,
 prophanis potestatibus parendum, nisi iuxta
 scripturæ diuinæ regulas præcipiant? Cum Pe-
 trus uelit Christo initiatos, ethnicis magistra-
 tibus obtemperare. Quod idem facit Paulus
 Rhomanorum 13. Constat autem illos nulla
 præcipere, quæ legis sunt, sed quæ in rem sunt
 politix & reipublicæ. An non contemnit le-
 ges, qui negat rempublicam legibus feliciter
 administrari? Qui negat, Christianum ullis
 addictum legibus, nisi diuinis? Qui docet om-
 nia ex synagoga satanæ proficisci, quæcunq;
 extra scripturam sacram præcipiuntur? Qui
 negat neq; papæ, neq; episcopis, neq; ulli homi-

num ius esse unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat eiusdem cōsensu? Statuat secum quisquis uolet, num contemptæ potestatis reus sit, qui fingit præceptū esse Christianis, ut omnes omnibus semper, & in omnibus obediant. An non ad istum modum, omnia in confusionem redibunt et circumlum, nimirum ordine, publicaq; tranquillitate perturbatis? Scilicet, Nō est hoc potestatibus auctoritatem detrudere, si quis omnibus æquū ius faciat, ut quodlibet à quolibet exigant. Fateor humilitatis & charitatis esse, omnibus se se submittere, omnib⁹ inseruire & obsequi usq; ad aras (quod dicitur) id est, quaten⁹ licet inoffenso numine. Nam huius diuinæ literæ nos admonent. Et Paulus ipse fecisse legitur iuxta illud: Omnium me seruum feci. Verum ut omnes omnibus, & in omnibus obediant, quæ uspiam scriptura præcipit? Aut locum proferat hereticus, qui præcipiat, ut superiores subditis uicissim obediant. Deniq; Brenzcius, qui sic debacchanter in monachos inuehitur, nonne magistratibus adimit ius gladij, aut restringit saltem, negans illis ius esse occidendi hereticos, ob solum hereseos crimen, si alioqui inculpate uitā exigant coram mundo, nihil pec

cantes in ciuiles constitutiones, addens illos muneris sui terminos excedere, falcemq; in alienam messem, quod dicitur, mittere, si hæreticos afficiant supplicio? Sed de hoc aliàs copiosius differemus. De Oecolāpadio et Zuin-
glio quid attinet dicere? Ferūt isti potestatem, quatenus licet illæsa pietate, hoc est, incolumi ipsorum doctrina plusquam impia, aduersus quam si quis forte hiscere audeat, si senator est, mouetur magistratu: si e media plebe, adigitur in carcerem: si canonicus, depellitur à collegio: si monachus, ciuitate exigitur. Non fecerunt itaq; magistratum, nisi qui ipsis consentiat, quicquid uel dixerint uel fecerint. Hoccine est potestatibus obtemperare? an à potestatibus sibi potius obtemperari uelle? Quando isti, pontificum & episcoporum potestatem agnoscerent? Habes iam, quibus auctoribus acceptum referri oporteat, quicquid publice potestatis contemptu anabaptistæ peccant. Eant nunc, & orthodoxos in suspicionem uocent, qui dissimulanter anabaptistarum errori faueant. Pergant (si ita libet) illorum causam cum anabaptistarum causa coniungere. Sed etiam atq; etiam uideant, ne dum conantur facere, sycophantiam suam orbi magis ac
magis

IN ANABA. ERRORES. 91

magistratam faciant. Hęc fere dicere habul,
de potestate agnoscenda.

Supereſt de iureiurando præſtando publi-
cis poteſtatibus, diſſerere. Quod anabaptiſtæ
in leges iurare recuſant, quod nolunt ullo iura-
mento poteſtatibus ſeſe obſtringere, partim
in cauſa eſſe uidetur, quod poteſtatem in Chri-
ſtianismo non agnoſcunt: partim, quod lege
cautum exiſtimant, ne quid omnino Chriſtia-
nus interpoſito iureiurando polliceatur. Quã
ſententiam omnibus, quod dicitur, unguiculis
tenent, tamq̃ religioſe obſeruant, ut eum da-
mnent uiolata religionis Chriſtianæ, qui exi-
gente magiſtratu iuſiurandũ præſtiterit: quod
miror cur faciant, maxime cum iuramentum
ex ſe, neq; malum ſit, neq; Chriſtus in totum
uetuerit. Licere etiam ex cauſa, aliquid inter-
poſito iuramento uel aſſerere uel promittere,
facile fuerit oſtendere. Principio, ipſe domin⁹
Gen. 22. Pſal. 51. 88. 109. deniq; apud prophetas,
Eſaiã 44. 56. 62. et Hier. 22. 44. 51. interim per
dexteram, interim per animam ſuam, interim
per ſemetipſum iuraſſe legitur. Quod nequaquã
facturus fuerat, ſi per ſe malum eſſet iuſuran-
dum. Ut etiam nos iuremus, ipſe nobis impe-
gioſus eſt autor Deute. 6. 10. Exod. 22. Tum an-
gelos.

gelos iurasse legimus Dani. 12. Apoc. 10. Quod si omnino uetitū est, ne iuremus, cur iurat Moses, cur idē facit Iacob, cur etiam ausus est Dauid. Et Paulus non uno loco iurat. Quinetiam sunt inter exempla, quibus laudi datū est, quod iuramēto se astrinxissent diuinis reb⁹, id quod psal. 131. de propheta Dauid legere licet. Etiam laudantur in sacris literis, qui id præstāt, quod interposito iuramento se facturos promittūt: ut est uidere psal. 14. Vt contrā uitio quibusdā uertitur, quod rupto iuramento promissa non seruent, 1. Mach. 6. Ex his itaq; liquet, iuramentum simpliciter non esse prohibitum: sed quod sit exclusis iuramenti designatis comitibus, nimirum ueritate, iustitia, & iudicio. Quo pacto Hier. docet esse iurandum: Iurabis (inquit) uī uit dominus in ueritate, in iustitia & iudicio. Quod secus habet apud eos, qui subinde peierant, insignia mēdacia, interposito numine roborantes: qui item fictē iurant, aut pro re iniusta, aut sine iudicio, hoc est, temere ac leuiter, ut nunc passim uulgus deierat pro rebus leuiculis, nulla iurifurandi ratione habita.

Iam ex eo, quod scopus est iuramenti euincitur, nō esse illicitum. Porro scopus iurifurandi, cōfirmatio est ueritatis, adeo ut quidam finiant,

niant, iusiurandum nihil aliud esse, quàm uehementem quandam ueritatis cõfirmationem. Proinde ut non est malum, quod uerum est adserere, ita non est illicitum ueritatem iuramento confirmare. Inde & scripturæ diuinæ iuramentum comprobant, quod firmandæ ueritati fit.

Ad hæc. Iuramentum quod fit interposito numine τῆς λατρείας officium est, non minus q̄ adoratio & sacrificium. Vt ergo qui deũ adorant, qui sacrificant, ñ reuerentur ac timent, quem adorant, cuiq; offerunt sacrificium; Ita qui per deum iurant, quid aliud, quàm ueritatem summam reuereri & honorare se, profitentur? Nam qui iurant, per maiorem se, hoc est, per eum quem se maiorem agnoscunt, iurant. Proinde quanto res est sanctior, cuius causã per deum iurant homines, tanto maior est honor, quem illi iurando exhibet. Ergo nihil est, cur anabaptistæ religionis prætextu, iusiurandum detrectent.

Postremo, probat institutum, quod iureiurando apud homines efficitur. Confirmatione siquidem iurifurandi, omnis controuersia finitur & tollitur. Heb. 6. Atqui bonum est, ponere lites, tollere controuersias. Qui igitur fieri potest,

potest, ut malum fit iusiurandum, quod trans-
gendis litibus destinatum est:

Ex his nullo negotio dissoluitur, quod ex
Iacobo anabaptistæ proferunt: Ante omnia
fratres nolite iurare, neq; per cœlum, neq; per
terram, neq; aliud quodcūq; iuramentū. Quod
item ex Matthæo: Nolite iurare omnino, neq;
per cœlum quia thronus dei est, neq; per terrā,
quia scabellum pedum eius est, neq; per Hiero-
solymam, quia ciuitas regis magni est. Vult Ia-
cobus interprete Innocentio: Ne iuramentum
diligant, hoc est, ne ad iurandū spōtanea quēq;
uoluntas inducat magis, quàm impellat neces-
sitas. Neq; aliud uult seruator, qui non simpli-
citer uetuit iuramentum: sed ne quis temere, id
est, sine causa iuret, uulgato hominum more,
quibus in procliui est, per res quaslibet, ob quā
libet leuem causam iurare, nulla honoris & re-
uerentiæ dei ratione habita. Non ergo Chri-
stus iuramentum sustulit, sed iurandi facilita-
tem & consuetudinem interdictam esse uoluit,
ut Augustinus quoq; interpretatur, cum alijs
aliquot locis tum præcipue, scribens contra
Faustum capi. 22. Et in libro contra menda-
cium. Ab hac interpretatione non ita abhor-
ret illud Salomo. consilium: Iurationi non as-
suescat

IN ANABA. ERRORES. 99

sucescat os tuum. Multi enim casus in illa. Augustin⁹ in causam assignat periculum periurij. Sed hoc unum, quanta secum incommoda uenit? An nō uidemus, in uulgo per homines, qui passim exigunt à se mutuo qualibet occasione, & præstant iuramentum, quæ periuria, & ex periurijs, quæ fraudes, quæ rixæ, quæ pugne, quæ tæ item cædes, quot homicidia & alia id gen⁹ incommoda subinde enascantur?

Est qui hunc Matthei locum ita expediatis dicit, Christum à suis exegisse perfectionem, inter perfectos autem non opus esse ullo iureiurando, proinde uetuisse seruatorem, ne quid omnino iurent. Quorsum enim attineat iurare, inquit, si nemo sit, qui quenquam uelit circumuenire, etiam si id possit impune: sed quisq; alterum e suo estimans animo, nemini diffidit. Ea interpretatio an consentanea sit, non infidet ad uiuum excutere. Illud admonendus est lector quædam intermixta esse, quæ ut à superiore interpretatione non abhorrent: ita hanc plane uidentur elidere. Addit siquidem, Christū non absolute uetuisse perfectis, ne quid omnino iurent, sed uetuisse, ne pro hisce rebus iurent, pro quibus uulgo deierare solet. Cæterum in causa pietatis ac fidei, etiam Christum & aposto
 los iu

los iurasse. Sed quorsum ijs, qui perfecti sunt iu-
 rare licet in re pietatis & fidei, si inter illos non
 sit opus ullo iureiurando? An forte hic locum
 non habet quod in subiectis uerbis dicit serua-
 tor, Quod ultra hæc adiungitur, à malo profi-
 ciscitur? Neq; ad rem facit, quod Christum &
 apostolos iurasse legimus in re pietatis & fi-
 dei. Iurauerunt fateor, sed apud eos, quorum
 fides utpote recens, ac primum nata iuramen-
 to, plærunq; etiam æditis miraculis confirmã-
 da erat. Hæc autem interpretatio de perfectis
 loquitur, ostendens quid inter illos fieri maxi-
 me conueniat. Itaq; si nullo inter perfectos iu-
 reiurando opus est, non consistit, licere illis ut
 iurent, etiam in causa pietatis & fidei, quin hoc
 potius consequitur, in totum illis interdictum
 esse iuramentum. Cæterum quod ad consequẽ-
 tiam ipsam attinet, non protinus iuramen-
 tum Christianis interdicitur, si seruator cupi-
 at illos esse perfectos. Eadem enim opera,
 ius gladij illis interdicitur. Nec mihi fit uerifi-
 mile, inter perfectos non opus esse iureiuran-
 do, nisi quisq; alterius fidem satis perspectam
 habeat. Quod si nemo est hominum, cui ea,
 quæ ex hominis uoluntate pendent, quæq; in-
 tra sinuosos humani cordis recessus latẽt, pos-
 sint esse

sint esse conspicua, mirum tandem, si etiam optimus quisque de alterius fide subdubitet: Hęc afferendę ueritatis studio admonere uisum est, citra contumeliam eius à quo hac in re dissensio. Hoc uelim expendant docti & studiosi: Num quid ad facilitatem iurandi faciat, iurare per res conditas: ac per hoc, num satis apposita sit interpretatio, si quis dicat, Christum hoc ipso quo dixit, omnino nõ esse iurandum per res creatas, uetuisse iurandi facilitatem & assuetudinem. Nam si creaturę ad rem non faciunt, affectata uidebitur interpretatio potius, quàm uera. Mihi omnino fit uerisimile, Iudęos per illas iurare solitos, quoties simulata religione proximum tentassent decipere, eum præsertim, apud quem scirent istiusmodi iuramenta sacrosancta haberi: ut plurimum certe ualebant apud idololatrias ac simplices. In istos itaque hoc licentius moliebantur fraudes, quod se putarent immunes à periurio, si quod huiuscemodi iureiurãdo firmatum esset, quàm proxime rescinderent. Quod secus habere seruator significat, cum prohibitionis causam adiungens dicit, terram esse subsellium pedum dei, cœlum thronum, Hierosolyma ciuitatem magni regis. Quo satis manifesto indicat, in

creatis pellucere diuinam ueritatem, & extare quædam diuinitatis uestigia. Adeoq; et hoc iuramenti genere astringi hominẽ, ut quod pollicitus fuerit præstet. Ac proinde non facile iurandum esse, per quasq; creaturas, quod & hic periculum fit periurij. Atq; huc mihi respexisse uidetur diuus Iacob^o cum dicit: Neq; per cælum iuraueritis, neq; per terram, neq; aliud quodcunq; iusiurandum. Sit uestrum est, est: uestrum non, non: ne in hypocrisim incidatis. Certe his uerbis non simpliciter cauet Apostolus, ne per res creatas iuremus: sed ne leue habeamus iuramentum huiusmodi, neue rebus conditis tam facile abutamur decipiendis proximis, in hypocrisi & mendacio.

Tum illud anabaptistę proferunt: Neq; per caput tuum iuraueris, quia nõ potes unum capillum album facere uel nigrum. Quo moneamur anabaptistarum sententia: Ne quid polliceamur, quod in nostra non sit potestate. Cui dum subiiciunt, in nullius esse potestate, præstare iurata, reliquum fit, non esse iurandum. Atqui hoc negotio omnes simul ueteres ad unũ usq; ceu periuros damnabimus, quosq; legimus iuramento interposito uel affirmasse aliquid, uel promississe. Quin hanc culpam in
ipsum

ipsum deum reijcimus, qui hoc fieri iusserit, quod in nostra non sit potestate? Porro iussit ille, ut per ipsius nomen iuremus. Deutero. 4. proinde quod dicitur, eiusmodi est: Non iurabis per vires tuas, quasi his aliquid possis efficere: quod faciunt qui vires suas stulte mirantur & iactant, cum ne capillulo quidem possint colorem detrahare. Quin illud ad constabiliendam perfidiam, in peruersum sensum rapiunt: Sit sermo uester, est, est: non, non. Quod præter hæc accesserit, à malo est ac præterea illicitum. Respondeo: Monet Christus, ut quantum in nobis est, non affectemus iuramentum, sed simplex sermo noster pro iureiurando nobis sit. Sed qua arte ex his uerbis colligunt, iuramentum suapte natura esse illicitum? Non continuo illicitum est, quod à malo proficiscitur. Si Christus dixisset malum esse iuramentum, recte colligerent esse illicitum. Nunc non dicit malum esse, sed à malo. Tametsi sciam esse, qui sic interpretentur, A malo est, id est, culpa est. Est autem à malo uel iurantis, uel diffidentis. Sunt homines pessimæ fidei, quibus nisi intercedente iuramento ægre fidentur. Qui cum ipsi sint pessimi, alios ex animo suo æstimant, ac præterea nemini iniurato quamlibet bono fi-

dem habent. Itaq; necesse est iuramētum à malo esse, uel eius qui iurat, uel eius qui iuramentum exigit. Nec protinus abest à perfectione euangelica, si quis iuramento interposito alterius diffidentiae consulat, id quod charitatis ratio interim postulat. Neq; cōtinuo peccat, qui ab eo cui non est tutum fidere iusiurandum exigit. Quare nulla est hæc consequentia: Iuramētum à malo proficiscitur. Ergo malum est.

Sed qua ratione, inquires, magistratus iuramentum exigit etiam à bonis, qui bona fide omnia præstant, quæ in rem sunt reipublicæ? An non iniquum est, diffidere uiro qui bonæ sit fidei, quiq; omnia ultro præstat? Respondeo: Non semper diffidit, qui iuramentum exigit. Primum in ciuili multitudine, mali cum bonis permisti sunt. Vnde à communi iureiurando quod quotannis exigit magistratus, nemo ciuium citra alterius iniuriam potest eximi, sed cum omnibus ex æquo agendum est. Nemo enim est, qui uir bonus non uelit haberi. Quanquam igitur boni bona fide omnia præstituri sint, pro conseruatione tamen tranquillitatis, proq; iurifiurandi religione, grauatim ferre non debent, si & ab ipsis iuramentum exigitur. Deinde externa tantum uidet homo &

quæ

quæ parent, καὶ Διογνώσης esse non potest. Quo sæpe contingit ut qui pessimus sit, pro optimo habeatur. Postremo incertum est qualis postridie futurus sit, qui hodie bonus. Certe talē hodie uidemus rerum statum, ut uix iurato habenda sit fides.

Postremo loco obijciunt quod Paulus dicit: Charitatem omnia credere: ad quod consequitur inquirunt, quod nemini diffidat. Si igitur charitas sit in magistratibus, non est opus ullo iureiurando. Bella profecto collectio. Per inde si quis e sorba ficus colligat. Vbi charitas, inquirunt, ibi non est opus iuramento. Sed unde probāt. Ex uerbis Pauli: Charitas omnia credit. Quasi hoc solo nomine iuramentum exigant qui publica potestate sunt præditi, ut hoc magis fidant iuratis, & non etiam pro seruanda religione iurifurandi. Iam neq; uerbum Apostoli sane intelligunt: cuius intelligentia ex his quæ antecedunt petenda est. Congaudet inquit ueritati. Quo satis liquet charitatē non omnia credere quæcunq; alij dixerint. Ergo quod dicitur tale esse uidetur, Charitas omnia credit esse uera, quæcunq; ipsa proloquitur. Quæ enim congaudet ueritati quando mendacium affectaret. Proinde nihil ipsa loquitur: quod non

G 3 credat

credat ita habere iuxta illud Credidi propter quod locutus sum. Ceterū alijs non omnia credit, id quod neq; debet. Qui enim cito credit leuis est corde. Inde & Ioannes cauet ne cuius credamus spiritui, quin uult probādos esse spiritus ne quos inexploratos recipiamus. Si cui hæc non satis forte arrident, per me licebit ut dicat uerba Apostoli ὑπερβολικῶς accipi. Atq; eam habere sententiā. Adeo non difficilem seu morosam esse Charitatē ut omnia quoad potest facile credat, quæ quidem non sit nefas credere. Ergo credit omnia Charitas, At non omnib⁹. Neq; absolute omnia credit, sed quæ uel ipsa loquitur uel quæ diuinitus reuelātur. Omnibus eī omnia credere, inconsiderātis ac min⁹ circūspecti hominis fuerit iuxta illud. Innocēs (hoc est sensu carens) credit omni uerbo. Ea sunt argumenta quibus Anabap. homines præpostere religiosi, omne iusiurandū ab Ecclesiæ conantur tollere. Id erroris notum est e quorū lucubratiunculis hauserint. Sed nolim recensendis istorū nominib⁹ cuiq; esse molestior. Ad uersus eā heresim multa apud Aug. & Hie. inuenias, si quid præter ea quæ à nobis dicta sunt, libebit cognoscere.

Τῷ Χριστῷ Χάρις.

IN ELEVTHEROBA
PTISTAS PER AMBRO
suum Pelargum.

Ambrosius Pelargus Christiano
Lectori.

Ipsa re comperio uerum esse, quod olim ad
Timotheum suum scripsit Apostolus: futu-
rum ut impostores in deteri^o proficerēt. Neq;
enim me fugit, esse quibus non satis sit, tota
(quod dicitur) uia aberrasse, nisi & alios in er-
rorem abducant. Et istos uideas, popularis au-
ræ pruritu, huc omne impendere studium, ut
his qui nouitatum amantes sunt, noui aliquid
subinde adferant. Ac fere fit, ut dū scæne (quod
dicitur) seruire malunt, quàm gloriæ Christi,
non quod uerum est doceant, sed quod rudi po-
pello uiderint esse quàm maxime plausibile.
Quid enim aliud docerent mentium decepto-
res, & qui hoc unum student, ut quoscunq; pos-
sunt in nassam pertrahant? Et interim indo-
ctum uulgus suo pte ingenio in errores propen-
sum, plaudit ad fabulam, & phræneticorum
more, ad sua incommoda ridet: ut hic locum
habeat illud Hier, Prophetæ prophetabant

G 4 menda-

mendacia, & sacerdotes applauserunt manibus, & populus meus dilexit talia. Nimirum talibus discipulis tales competunt magistri, ne non similes habeant labra lactucas. Quod nisi seductores isti addiuinassent, fore ut imperita multitudo istiusmodi fabulis utroque (quod aiunt) pollice faueret, nulla ratione huc perpelli poterant, ut attentarent quæ nunc ultro faciunt. Quid autem non faciunt? Nihil non fingunt, nihil non comminiscuntur: ne non habeant quod mentiatur. Quid porro istiusmodi rabulis futurum est, qui uulgi facilitate abusi, errorem errorum uel addunt, uel alio longe perniciosiore permutant? Cuius quidem rei si quis forte exigat documenta, omnium luculentissima dederit. An non Oecolampadius, simulatque desciiuit ab ecclesia, in Lutheri sententiam, quæ habet, corpus & sanguinem Christi in sacramento synaxeos esse substantiialiter sub pane & uino: toto corpore discessit? At idem non magno intervallo, aliam commentus est fabulam, negans illic esse corpus Christi, nisi ut in signo.

Iam sunt, quos hoc nomine *ἐλευθεροβαπτιστῶν* id est, si quis interpretetur liberobaptistas non inepte appellaueris: quod baptismum liberum faciant. Istis primum non displicuit anabaptistarum

starum sententia, de non tingendis paruulis, tū
eo dementiæ uentum est, ut faciant cuius sim-
pliciter liberum, utrum baptizari uelit an non.
Hoc si non est in deterius proficere, libenter fa-
tebor, Pauli uerbum mihi nondum intellectu.
Cæterum quibus hoc suum dogma fulciant,
hoc nostro qualicunq; libello, facile perspex-
eris, quē nihil addubito quin exporrecta (quod
dicitur) fronte excepturus sis. Bene uale lector
amice. Friburgi Anno à nato Christo Mille-
simo quingentesimo tricesimo primo.

AMBROSIVS PELAR-
GVS IN ELEVTHERO-
baptistas.

E Leutherobaptistarum causa nō pau-
lo periculosior est anabaptistarum ne-
gotio. Hi enim baptismum, ceu rem
assequēdæ salutis necessariam, sub ad-
ultam ætatem reuocant. Isti cuiq; liberum fa-
ciunt, an baptizari uelit, an uitam omnē absq;
baptismo transigere. Commodum proinde uī-
sum est, præstructa primū ueritate, de baptismi
necessitate conari, si queā illis, quod stulte opi-
nantur de pulmone (quod dicitur) refellere.

G 5 Certe

Certa est itaq; ac constans ecclesiæ sententia, neminē ab inuulgato orbi euangelio, absq; baptismi munere, remissionem & salutem consequi, nisi temporis angustia baptismum non expectet. Ea sententia, ex illo seruatoris uerborobur accipit: Nisi quis renatus fuerit, ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. Quo quidem omnes ad baptismū adstrictos uoluit, quibus facultas esset suscipiendi baptismi, ut contemptæ legis reus sit, qui cum possit, tamen nolit baptizari.

Sed hic mihi uide, quàm impudenter clarissima Christi uerba, à natiua intelligentia distrahant impostores aliqui. Fingunt, in uerbo Christi esse metaphoram, ab aqua & aere mutuam. Horum est Brenzcius quidam, homo non minus temerarius, quàm indoctus. Is cauillatur Christum uocabulis quidem elementorum usum, quibus tamen longe aliud significetur, mors scilicet & gratia, quibus constat iustificatio, ut sensus sit: Nisi quis per carnis mortificationem, & spiritus gratiam iustificatus fuerit, non poterit uidere regnum dei. Habet et argumenta, quibus metaphorā suam muniat: Videmus, inquit, multos saluari sine aqua, neminem autem sine mortificatione carnis. Necessē
ergo

ergo est, aquã hoc loco τροπικῶς accipi. Quod dicit, complures saluari absq; baptisinate, hoc mihi secum conuenit. At quod de tropo comminiscitur, neq; uerum est, neq; hinc probe colligitur: Qui saluantur absq; baptisinate, hos subleuat necessitatis articulus, subleuat fides, subleuat uotũ baptismi: ut non sit necesse Christi uerbis tropos affingere.

Aliud audi argumentum, quo nobis (si deo placet) probat aquam tropicam: Nomine, inquit, spiritus aeris flatum primaria significantia intelligi conuenit, Nemo autem baptizatur ex aere elemẽto. Necesse est ergo aerem ac præterea aquam μεταφορικῶς accipi. Scilicet gnarus artifex, qui quod falsissimum est, tanquam uerum & confessum assumit, quo imponat simplicibus. Clariora sunt Christi uerba, quàm ut tam prodigiose detorqueri patiãtur: Nisi, inquit, renatus quis fuerit ex aqua & spiritu sancto. Sed dicet, in græcis non addi sancto. Nec apud Augustinum libro aduersus Faustũ 24. capite primo. Imo illic, aquæ & aeris mentionem fieri. Verum hoc cresphygeto non elabitur, posteaquam inducta homiosis clare indicat, de spiritu sancto sermonem esse hoc loco, non de aere, Nam docendi gratia exemplũ
Christus.

Christus adhibuit, de aeris impetu, à quo similitudo ducitur ad impetum sancti spiritus, ut Chrysoftom^o quoq; interpretatur, homilia 25. cūq; hoc Cirillus, Spiritus, inquit, ubi uult spirat & uocem eius audis, & nescis unde ueniat aut quo uadat. Sice est omnis, qui nat^o est ex spiritu. Hic cum extra controuersiam, sermo sit de spiritu sancto, palàm fit, de eodem intelligi locum, quem probando instituto produxim^o. Aut dicat eleutherobaptistarum patronus, si nomen spiritus aerem hoc loco significat, cur in aqua potius, quàm in aere baptismus perficitur. Quin in ea significantia accipiendum est aque uocabulū, qua usi sunt apostoli, quos non est uerisimile, latuisse sensum uerbi Christi: Eūtes in mundum &c. Baptizauerunt autem aqua elementari, ut Actu. 8. plane habes, dicente eunuchō: Ecce aqua quis prohibet, me baptizari? Putas hoc dicturus fuerit, si non is fuisset baptizandi ritus? Quo magis succurrit hic demirari istorum stultitiam, qui cum uideant, hoc ritu baptizare ecclesiā, tamen nescio quos tropos nobis conantur obtrudere. Certe ipse seruator in aquis iordanicis baptizatus est, cōferens illis, tactu sacri corporis uim quandam uiuificam, qua omnes in Adam mortui reuiuiscant.

scant. Proinde nullus est hic tropus, nulla in uerbis Christi inuoluta metaphora, sed apertus est sermo, et qui mysticā genituram Brenzizij non agnoscit. Neq; loci huius ingenium patitur, ita aquam accipi, ut contēdit aduersari⁹: quandoquidem de sacramento baptismi Christus loquitur, quod rebus sensilibus constat & perficitur, ut nullis hic op⁹ sit metaphoris. Tametsi allegorias in diuinis scripturis quærere, non omnino otiosum fuerit, si quis hoc incolu mi uerborum sensu faciat.

Iam idem persuadere conatur collatione scripturarum, quibus familiare sit, spiritus gratiam, aquę nomine significare. Et locis aliquot productis, putat seriem factam habere. Ioānis, inquit, 4. & 7. ita accipitur. Rursus Ezechi. 36. Effundam super uos aquam mūdā. Sed quā tandē arte conficitur, ut si aquę uocabulū alicubi tropicōs accipiat, idem in alijs quoq; scripturæ locis oportere fieri. Etiā si quod ex Ezechiele producitur, rectius conueniet, de baptismo intelligi, qui aqua peragitur. Siquidem uidetur omnino Paulus, ad hæc prophetę uerba respexisse, cum ad Hebræos perscriberet: Accedamus ad deum cum uero corde in plerophoria fidei, loti corpus aqua munda: Nihil proinde
de par-

de piaculi fuerit, si quis dicat: prophetam de aqua baptismatis fuisse prolocutum.

Eodem pertinet, quod Ephe. 5. Apostolus dicit: Christum lauiffe ecclesiam in lauacro aquæ: haud dubio de aquæ elemento sentiens. Hæc igitur cum ita habeant, non facile commitemus, ut scripturas sacras à genuino sensu detorqueri sinamus: id quod facit Brenzius, ut maxime pro euangelico haberi postulet.

Non hic dicam, quod cum parum sibi constat, etiam Christum nobis facit tautologum. Nam cum aliquanto superius, aquam pro carnis mortificatione, & spiritum, seu ut ipsi placet, aerem, pro gratia spiritus accipi certa uerit: hic aquæ nomine gratiam itidem spiritus uult intelligi, id quod collatio ipsa scripturarum indicat. Ergo quod dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu & c. tale est: Nisi quis ex gratia & gratia renatus fuerit & cetera.

Sed ubi interim mortificatio carnis exulat? ut hoc quoque obiter admoneam. Cæterum hoc tautologiæ genus, nedum iniucundum & superuacaneum est, sed nouum quoque, & antehac inauditum, adde prodigiosum, & quod intercedens diuetsitatis copula facile elidit.

Iam si placet rationes excutiamus, quibus sibi

IN ELEUTHEROBA. 111

sibi eleutherobaptistæ persuasum habent, baptismum esse liberum. Principio sola, inquit, fide opus est assequendæ salutis. Etsi enim Christus saluum fore dixerit, eum qui credens baptismum susciperet, in sententia tamen quam priori ex contrario succinuit, non meminit baptismi, tanquam ad salutem non necessarij. Liberum proinde est homini, an baptismum uelit admittere. Verum quod isti assumunt tanquam in confesso sit, falsissimum est, nedum addubitatum. Quod etiam in probationem ex Marco adferunt, friuolum. Nam quod in priori parte, baptismum cum fide seruator coniungit, significat opus esse adulto, ut in fide propria baptismum suscipiat. Quod uero in contraria sententia, solius fidei meminit, horsum pertinet, ut scias, fidem tam esse necessariam ad assequendam baptismi gratiam, ut nihil opis tulerit baptisus, extra fidem susceptus. Atque huc spectat illud Augustini in Ioannem: Baptismus iustificat, non quia suscipitur, sed quia creditur. Ergo in adductis uerbis, non hoc agit Christus, ut baptismum faciat liberum, sed fidem præ exigat, rerum sperandarum hypostasim.

Succurrit interim, demirari Lutheri impudentiã, qua cauillatur, nos docere, etiã impijs &
incre

incredulis, ut increduli sunt, p̄desse baptis̄mū:
cum ubiq; doceamus, fidem propriā in adultis
exigi, sine qua nihil illis baptis̄ma p̄futurū sit.

Deinde Paulus, inquit, prohibet, ne nos
uertamus ad egena ac infirma elementa, neue
postliminio reducam⁹, quæ semel abiecta sunt.
Sed si his uerbis Christianorum cæremonias,
ritus, & sacramenta prohibet Apostolus, quo
modo isti dicunt, baptis̄mum esse liberum. Ne
que enim consistit, ut quod prohibitum est, li-
berum sit. Porro si hoc Paulus sensit, quod isti
uolunt, cur ipsi panem & uini osulam obtru-
dunt Christi fidelibus? An non sunt hæc ele-
menta huius mundi egena prorsus et infirma?
Ad istorum p̄sertim loquendi modum, quo
cæremonia dicitur, quicquid signis externis ge-
ritur. Iam qua fronte Paulus prohibuerit, qui-
bus ipse aliquoties sit usus? Imo cæremonias,
ritus, & sacramenta Mosaicæ legis, elementa
uocat egena & infirma, hoc est, uirtutis exper-
tia, & quibus nihil sit τῆς ἐνεργείας. Longe uero
abest, ut hæc de sacramentis nouæ legis dicat,
quibus profecto sua uis est, eaq; efficax abolen-
dis peccatis.

Et hætenus argumenta perniciosissimæ li-
bertatis expensa sint.

Super

Supereft uidere, unde id erroris eleuthero-
 baptiftæ hauserint. Nimirum ex pestiferis Lu-
 theri, Melanchthonis & Oecolampadij scriptis
 et sermonibus. Nam Brenzj causam, nihil est
 cur hic refricem. Lutheri uerba, quæ aliquo-
 ties repetit, cum aliàs, tum uero in Cap. babi,
 fic habent: Sola fides Christi necessaria est, ut
 iusti simus. Cætera omnia liberrima sunt, neq;
 præcepta, neq; prohibita. Atqui non intelligit
 iste proprium sermonem. Nemo enim iustifi-
 catur, nisi in fide sacramentorum, quando &
 ipsa ex eorum sunt numero, quæ necesse sit fi-
 de teneri. Iam non parum iuuat eleuthero-
 baptistarum causam, quod Lutherus atq; hunc
 secuti Melanchthon & Oecolampadius tanto
 pere certant, nullam baptismo uim esse regene-
 rationis, id quod & Messalij quidã, quos *εὐχί-
 τας*, id est, orantes appellât, docere conati sunt.
 Quod si ab istis quæras, cui tandem usui desti-
 natus sit baptismus, si nõ in hoc institutus est,
 ut gratiam conferat. Respondent, baptismum
 non aliud esse quàm *σφραγίδα*, hoc est, notam
 seu signum, acceptæ per fidem iustitiæ, & quo
 ueluti tessera quadam internoscantur baptiza-
 ti, à non baptizatis. Ex quo colligunt, baptiza-
 tum hoc solo intervallo præcedere eum, qui nõ

H sic mi-

fit initiatus baptisate, quod ille in numerum
 gregis dominici census fit apud homines, ista
 non item. Cæterum apud deum nihil referre,
 per baptismum census fit ad ecclesiam, nec ne,
 modo prædestinatus sit. Habes cui fundamen-
 to tantopere iactata libertas innitatur, nimi-
 rum scipioni arundineo. Certe nomen ipsum
 baptismatos plus aliquid significat, scilicet ab-
 lutionem sacram illam, nõ quidem ex proprie-
 tate linguę, sed ex accommodatione & usu: Nã
 ita ecclesia hoc uerbum fecit esse suum, ut non
 facile ad simplicem corporis lotionem accõ-
 modare liceat. Inde taxat interpres, qui Mar-
 7. & Lucæ 10. græcam dictionem reliquerit, cũ
 de uulgari lotionem sermo fit. Ita hæreseos uo-
 cabulum infame est hodie, quod ueteribus o-
 diosum non erat. Tãtum consuetudo ualet &
 usus. Si itaq; baptismus id fit quod ablutio, quis
 tam est stupidus, qui non uideat uerũ esse, quod
 negant aduersarij. Quanquam argumenta nõ
 bis sint, ex scripturis desumpta, quibus docẽ-
 mus baptismum uim quandam inesse præsentia-
 neam renascẽtiæ. Nam si homo, per baptismũ
 Christo inseritur, quod Paulus ex constanti as-
 serit, consequens est, ut per baptismum, gratiã
 quoq; accipiat. Quandoquidem nemo fit mẽ-
 brum

brum Christi, nisi per gratiam. Tū necesse est fateri, quod in concilio Florētino quoq; decretum est, sacramenta nouæ legis, ea quæ ueteris legis sunt, multis (quod aiunt) parafangis præcedere, quod quidem ad dignitatem & energiam pertinet. Si autem quod signant, non efficiunt, nihil aut parum discriminis inter ea fuerit, sed utraq; hoc est, tam nouæ quàm ueteris legis sacramēta in eorū numerū referēda sunt, quæ Paulus elementa egena uocat & uacua.

Præterea ipse Apostolus, baptismum appellat lauacrum regenerationis & renouationis, hoc est, quo ceu instrumento fit regeneratio: non ut isti torquent, quo signatur regeneratio. Nam coactæ huic interpretationi obsistit præpositio *Διὰ*, quæ paterno casui iūcta (quod hoc loco fit) actionem quādam ac usum rei instrumentariæ significat. Proinde quod dicitur eiu smodi est: Saluos nos fecit actione, seu usu lauacri. In hoc enim sacramenta deus ipse instituit, ut per hæc, plena (quod aiunt) manu dilargiatur gratiā. Et tamen hic nobis Scotus quoque (ut hoc obiter admoneam) facessit negotium. Nimirū qui idem sensit olim, quod nunc Lutherus et Oecolāpadius docere præsumunt: scilicet sacramenta non causare gratiam, sed

deū ex solo pacto illis assistere. Proinde quod de præpositionis nota dictum est, argumento partim ex scripturis, partim e philosophorum schola petito conatur elidere. Per meritum, inquit, acquiritur præmium, cum non sit causa præmij. Et per motum terminus, qui tamen non est causa termini. Ergo is loquendi modus causalitatem non arguit. Vt tribus (quod dicitur) uerbis respondeam. Meritum quidem ratio est præmij, non causa quæ præmiū efficiat. Motus etiam uia est, qua destinatus attingitur terminus, non causa termini. Verum hoc argumento, dictum nostrum non infringitur, quod non tam ex latina quàm græca præpositione iudicare conuenit, ac ne id quidem perpetuo, sed tum deniq; cum paterno casui iungitur. Baptismus itaq; Christi imbutus sanguine, uim quãdam habet imbibitam, qua in fuscipientis anima, remissionem operetur, & gratiam: atq; id quidem instrumentarie, quod præpositio ipsa in citatis Pauli uerbis significat. Eodem pertinet, quod Ephe. 5. Christus mundasse dicitur ecclesiam τῷ λουτρῷ τῆς ὕδατος ἐν ῥήματι, id est, lauacro aquæ in uerbo uitæ. Vbi græcam præpositionem ἐν per Δία interpretari licebit, quæ admodum & apud Hebræos eius fit usus. Nā

& græ-

& græcis dandi casu instrumentum exprimitur, ut nobis auferendi casu. Si autem euangelij uerbū, quod baptizando profert sacerdos, uim habet uiuificam, unde & uerbum uitæ dicitur, cur non etiam baptismus, qui uerbo constat & elemento, uim aliquam habeat abluendis peccatis. Quod si quis contendat, in citato Pauli uerbo, salutis causam Christo transscribi, non baptismo, huic ex aduerso litem mouerim ex illo 1. Petri 3. ubi cum testatur octo animas in arca Noe fuisse saluatas per aquam, mox umbram ueritati adaptans, in hanc sententiam loquitur: Cui nunc respondens illi baptismus, nos quoq; saluos facit. Collectionis neruū hoc pacto explicaueris: Quod olim fuit arca seruando corpori, hoc illi respondens baptismus, est animæ. Profuit autem illa asseruandæ uitæ à diluio. Ergo & baptismus hoc efficit, ne nō seruetur anima, Etiam si non negē hoc deum posse, absq; baptisate. Verum sic illi uisum est, ut quod facit artifex extruēdis ædibus, idem ipse faciat iustificandis impijs. Adhibet ille ferram bipennem, & id genus instrumenta alia. Sic seruat de⁹ & iustificat. Verum id facit per fidem, facit per sacramentum fidei, facit per pœnitentiam. Toto proinde cœlo aberrant, qui negant

gratiam quadam:enus pendere à sacramentis.
 Nec me mouent stuppea Lutheri argumen-
 ta, quib⁹ hoc negare conatur. Iustus, inquit, ui-
 uit ex fide. Non dicit ex sacramentis. Quid au-
 dio: Etiam non dicit, iustum uiuere ex manda-
 torum dei obseruantia, ex mortificatione car-
 nis, ex rerum terrenarū contemptu, ex esu cor-
 poris et sanguinis dominici. Ergo ne ex his nō
 uicturus est: Eius generis est et illud. Corde cre-
 ditur ad iustitiam. Non dicit, corpore suscipiū-
 tur sacramenta ad iustitiam. Quæso quæ est e-
 iusmodi collectionum ratio: Non dicit. Ergo
 nequaquam ita habet. Quasi mox falsum sit,
 quod in uno ac altero loco Paulus non adse-
 rit. Quin hic nobis abunde satis est, contra o-
 mnes omnium aduersariorum cauillos, quod
 Augustinus dicit: Vnde tanta uirtus aquæ, ut
 corpus tangat & cor abluat, nisi faciente uer-
 bo: Falsum proinde ac plane ridiculū est, quod
 isti cauillantur: baptismum non nisi signum es-
 se, quo dinoscatur Christianus ab ethnico. Ri-
 diculum & illud, quod dicunt, nihil referre, si
 quis hinc non initiatus emigret, modo præde-
 stinatus. Quasi uero qui prædestinatus est, non
 opus habeat baptismo renasci. Mihi indubita-
 tum semper fuit, neminem prædestinatum, qui
 non

IN ELEVTEROBA. 119

non idem iustificetur à peccato, priusquam
 hinc euolet. Quos inquit prædestinauit, hos &
 iustificauit. Et cum iustificatio baptisinate po-
 tissimum fiat, in fide suscepto, uehementer mi-
 hi fit probabile, eos in prædestinatorum albo
 non esse, qui uel parentum, uel propria uo-
 luntate, absq; baptismi beneficio hinc
 demigrant. Imò non proinde rea-
 clamauero, si quis non conie-
 cturale, sed certissimum
 argumentum es-
 se dicat.

Ἰὴς Θεὸς Χριστὸς.

H 4

REFVTATIO CONSILII OECOLAMPADIANI

de differendo paruulorum baptismo in trimulam aut quadrimulam usq; ætatem per Ambrosium Pelargum.

Ambrosius Pelargus pio
Lectori.

Certum erat, nihil librorum emittere, do nec prodiret Oecolāpadij responsio, quā fama erat illum apparare, in Hyperaspismum nostrum. Quod cum expectationē meam fallat, siue quod nos responsione dedignetur, siue quod metuat, ne cessurus sit harena, siue quod illi iam seni & deliro, certum sit *οικο λαμπρα διαδη* alicui lampada tradere, siue quod factū illum suum, adhuc forte deformem ac rudem relambat & refingat: alio argumēto, eoq; nouo ansam illi præbebimus, ut uel sic prouocatus, ipse in harenam descēdat. Vale lector. Ex Friburgo à nata religione. 1. 5. 30.

REFVTATIO CON-
SILII OECOLAMPADIANI,
de differendo paruulorum baptis-
mo, in trimulam aut quadri-
mulam usq; ætatem.

AN non impudens est Oecolampas-
dij temeritas, qui nouum illud suum
de non tingendis infantulis consili-
um, quod neq; prudens est, neq; fide-
le, ne dicam quod alieno tempore editū Chri-
stiano orbi audet obtrudere. Saltem deterruis-
set illum catabaptistarum error, qui non nihil
hinc roboris collegit. Quis enim non uideat,
quàm illorum causæ hoc suo consilio maxime
patrocinetur? Atqui nihil minus conueniebat
in eum, qui professus catabaptistarum hostis
haberi uolebat, quàm ut illorum furori arma
ministraret, hac presertim tempestate, qua ma-
xime insaniunt. Nam ut excuset, hoc illos non
suo exemplo facere, ut quod fecerint antequã
in illos strinxisset calamum: qua tamen fronte
negabit, hanc hæresim, istiusmodi scriptis esse
animatam? Iam & apostolos ipsos Oecolam-
padij illud consilium damnat, ut qui parū con-

H s sulte

sulte fecerint baptizando paruulos. Itaq; dum anabaptistarum errorem conatur refellere, in alium eque perniciosum prolapsus est, ut illi uideatur usu uenisse, quod celebratum euāgelicis literis habet prouerbiū. Cæcus si cæco ductum præstet, ambo in foueam cadunt. Et quidem stabat sententia, temerarium consultorẽ, priuatis literis obiurgare poti⁹, quàm in theatrum producere, nisi & prostaret libellus, & error iam occuparet simplicium animos, quorũ bona pars non tam catabaptistarum exẽplo, quàm Oecolampadij consilio permota, paruulorum baptisma tantisper profert, dum trimula aut quadrimula ætas accesserit, qua iam lallare incipiant. Quanquam quid retulerit priuatis literis admonere hominem, qui surda aspide magis obsurduit, ut nulla spes sit, ullis hunc incantamenti deliniri posse, ut nos exaudiat, nisi non satis pernoscam hominis ingenium.

Porro hoc Oecolampadio cum anabaptistis conuenit, paruulorum baptisma esse proferendum in annos. In hoc uero ab ipsis dissidet, quod isti necessariã putant dilationem, quã ille tantum consulit. Isti in adultam ætatem baptismum proferunt, quem Oecolampadius non ultra primam balbutiem prorogat. Isti paruulorum

lorum baptisma improbant, Oecolampadius
nō improbat, tantum facit liberum.

Sed age expendamus hominis consilium,
quod ne malitiose illi affinxisse uidear, primo
locum proferam. Haud ita pridem est, quan-
do libellus prodijt, in catabaptistarum cory-
phæum quendam, cui Balthazaro nomen in-
scribitur, patria lingua ædit⁹. In eo libello plus
quam impio, in hanc fere sententiam scribit
Oecolampadius: Non est à seruatore præscri-
ptum nobis certum tempus suscipiendi bap-
tismi, sed hæc est libertas spiritus, nobis data. Et
consilium meum fuerit, ut mos non ringendi
infantulos postliminio reuocetur, quando &
Gregorio Nazan. cōsultum est uisum, ut in ter-
tium aut quartum usq; annum differatur. Ha-
ctenus Oecolampadius. Hic doceri cupio, qua
ratione nobis liberum esse debeat, quod nō est
lege præscriptum diuina, quandoquidem hinc
sibi baptismi libertatem Oecolampadius col-
ligit, si quis uim argumenti excutiat: Tempus
baptismi nulla nobis est lege diuina præscri-
ptum. Ergo cuiq; debet esse liberum, quo tem-
pore prognatos ex se filios, uelit baptirari. Si
quid ponderis habet hæc collectio, ualebunt &
aliæ eius generis, ac per hoc cuiq; erit integrū,
operarā

operari manibus in die dominico, quem ut habeamus festum, nulla lege quæ quidem diuina sit, præcipitur. Sabbatum sanctificari iustum est, non prima sabbati, quæ nobis dominica dicitur. Hoc item negotio, liberum erit mulierculis, non uelatas apparere in ecclesia. Quis etiam non sic argumentabitur: Non est præscriptum, neq; discernit lex naturæ, quam quisq; terrenæ possessionis portionem accipiat. Ergo licebit cuiq; rebus alterius perinde uti atq; suis. Quod si liberum est, quin anabaptistarum causam subleuamus? Imo cur non iustificamus? Accedit his, quod alibi scribit, præcepisse Paulum, ne quis maritus fidelis uxorem infidelem, quæ illi cohabitare consentiat, dimittat. Quod si uerum est, quomodo hoc liberum facit, quod ab homine non à deo præcipitur? Sic enim Pauli uerba se habent: Dico ego non do minus. Si quis uir fidelis uxorem &c. Iam Oecolampadij partes fuerint, ex ueterum monumentis ostendere, infantium baptisma olim non fuisse in receptis, aut non sine reclamatione receptum. Alioqui quis illi credet, dicenti hunc morem fuisse ueteribus, nisi doceat. Maxime quod ipse Oecolampadius in uno eodemq; libello, quem superius aliquanto citauimus diuersum doceat

doceat ab eo, quod hic fortiter adserit. Rogat siquidē ex anabaptistis, ut ostādāt, quo primū autore paruulorū baptisma in ecclesiam irrepsit. Quod cum desperat illos posse facere, concludit ab ipsis apostolorum temporibus paruulorum baptismum fuisse in ecclesia, imo ab ipsis apostolis profectum. An nō hic oportebat, mendacem esse memorē? Quod ex Gregorio Nazian. profert puerile est, etiā si fateor isthuc consilij ab illo profectum, ἐν τῷ λόγῳ περὶ βαπτίσματος. Sed quid tum denicp. Primū nō legitur uir ille, hoc suo cōsilio usus, ut paruulorum baptisma prorogaret, tātum quod ipse optimum esse iudicabat, indicare uoluit, inconcussa illabefactaq; ecclesiæ consuetudine, à qua etiamnum illo uiuente maxima pars stabat orbis Christiani. Nunc permultos inuenias, qui Oecolampadij scriptis permoti, paruulorum baptismum in annos aliquot proferri cupiant ac proferant etiam.

Deinde humanum est consilium, & privati hominis, sibi ipsi paulisper relictū, adeoq; non præscribit Christianis. Ita tum uisum est uiro alioqui erudito, ut paruulorum baptism⁹ proferretur in eam usq; ætatem, qua iam puerulus utcunq; balbutire incipit, tum quod ea ætate, pa-

te, parentum uerbis edoctus, possit ipse respon-
dere sacerdoti, abrenunciationem diaboli, car-
nis, & mundi exigenti: tum quod ea etate iam
sentiscat, & iudicare possit, si quid recte secusue
egerit, ex eo potissimum, quod pater opuscu-
lis eius uel corridet, uel poenā digitulo uirgaue
minatur. Verum quis hic nō uideat, plusquam
puerilia esse, quæ à Nazianzeno in persuasio-
nem adferuntur. Si à baptizandis sermo exigi-
tur & iudicium, nihilo fuerit absurdus, trimu-
lum baptizare puerum, quàm si quis citta in sa-
cro tingat baptisate. Quantulum est enim
queso iudicij, quod internoscendo bono ac ma-
lo, habere possit puer trimulus aut quadrimu-
lus? Et sermo balbutientis puernli, quid aliud
est obsecro quàm quod adagio dicitur, sine mē-
te sonus? Quin eadē causa Pfitacos sacro fon-
te tingimus, quos certum est uerba formare
aliquanto etiam articulatus, quàm puerulus
uix tres annos natus proferat. Quādoquidem
autor est Ludouicus Cēlius Rodigin⁹, uir pius
& doctus, Pfitacum Romæ emptum centum
nummis aureis, qui totum symbolum articula-
tissime pronuntiarit.

Postremo addit Nazianzenus unde & Oeco-
lampadij temeritas coargui poterat, & quod
Nazian

Nazianzeni causam mitiget ac subleuet. Verū hoc Oecolampadi^o suppressit, ut nihil fere est siue in diuinis literis, siue in probatis autorib^o, quod bona fide referat uel enarret. Proferat plagiarius Naziāzeni organum, quod cū alijs uenerandę antiquitatis libris, e bibliotheca fratrum prædicatorum Basiliensium abstulit. Ne uiuam, si non hanc conditionem à Nazianzeno adiectam inuenias: ἐπιπέσσει τις ἐπὶ τοῖς γοιτῶν Διυοῦ nisi periculum urgeat. Quo sane uides, quantum Oecolampadius à Nazianzeno dissideat. Huic multo præstiterit baptizari paruulos, q̄ si hinc non signati decedant: quinetiam periculum denunciat, si sic demigrent. Contra Oecolampadius nihil uult esse discriminis, si puer non tinctus, hinc emigret. Quæ res argumento mihi est, Nazianzenum (quem Oecolampadius à se stare fingit) nihil minus probaturum si hodie reuiuisceret, quàm istius multo stultissimã sententiam. Qui si credit, gratiam in sacramento conferri ipsis etiam paruulis, quorum baptismum ratum habet, quid adhuc remoratur paruulos ne ad Christum ueniant? Sed forte obijciēt insignes aliquot uiros, qui itidem sentiant nihil obesse paruulis si absq̄ baptismo decedant. Non me clam est fuisse, quib^o uisum sit, par-

fit, paruulos absque baptismo citra parentum incuriam ac uoluntatem decedentes, nō omni no priuādos esse gloria, utpote quibus uotum fidesq; parentum suffragio fit. Atq; horum est Gerson, cuius sententiæ Caietanus subscribit, uir eruditioni iuxta ac pietati natus, qui fidem parentum, signo aliquo protestatam sufficere iudicat, in necessitatis articulo. Atque in hanc rem Gregorium adducit in hæc uerba scribentem. Quod apud nos ualet aquæ baptismus, hoc apud ueteres egit, uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij, uel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, circumcisionis mysterium. Ex his Gregorij uerbis in hunc modum ratiocinatur: Fides ueterum nō fuit maioris energiæ, quàm nunc sit apud nos, ac per hoc non plus potuit, necessitatis urgente articulo, subuenire tunc, quàm nunc. Tum autem deficiente paruulis proprio salutis remedio, sola parentum fides illis suffragabatur. Ergo & nunc cum proprium illis deest remedium, quod est baptismus, sola parētum fides, morientes paruulos deo offerentium, ad salutem, illis sufficiet. Hoc quàm est argutum, tam uidetur esse uerum, tum necessariū, multorum quidem iudicio, ne lex gratiæ deterioris conditionis

ditionis uideatur, quàm lex Mofi fuerit, in qua & paruuli, qui circuncisionis diem, nõ attigissent seruabantur, sola parentum fide illis suffragante. Quanquam Caietanus hic, nihil definiat, sed hæc interim disputat donec ecclesia de his pronuntiet. Et si maxime definiret, nihil tamen hinc patrociniij habet Oecolampadius, cū de his tantum paruulis sermo fit, qui citra incuriã ac uoluntatē parērum, absq; baptismo, qui illis ob angustiam temporis administrari nequit, decedunt.

Sed nõ est, inquit, ulla lege præscriptum baptizandi tempus. Quid tum postea? An non recepta inueterataq; ecclesiæ consuetudo, Christianis uice legis esse debeat? Ne quid de periculo repetam, quod eos manet, qui hinc non initiati demigrant. Si dicat olim statuta fuisse tēpora, paschatos scilicet & pentecostes, quibus regenerationis lauacro tingerentur. Ergo & nūc licere, baptismum aliquantisper proferri. Equidem morē illum priscum agnosco, cuius & apud nos in hodiernum diē uestigia quedam apparent. Hunc enim attestantur cæremonix & cantica, quibus adhuc in ferijs paschalibus solēniter utimur, qualia sunt hymnus Rex sanctorum. Responsorium: Vidi aquam,

I Hymnus

Hymnus: Ad cœnam agni. Introitus & collectæ totius fere hebdomadæ, quam etiam à ueribus feriando exactam constat, id quod & imperatoris leges præcipiunt: Caroli scilicet et Ludouici. Et septimana quæ paschalem proxime sequitur, ab albis uestibus quibus induebantur baptizati, in albis dicitur. Verum leges illæ tum sancitæ cauent, ne quis sacerdos adultum baptizet extra hæc tempora, nisi in mortis articulo: tum quod horum baptismus, citra periculum differri posset, tum quod solo baptismi desiderio, salutem consequi poterat. Hinc Ambrosius de Valentiniano catechumeno, qui citra baptismi sacramentum decesserat: Quem, inquit, regeneraturus eram Christo, amisi. Sed ille gratiam, quam poposcit, non amisit.

Neq; uero temere cautum est, ne mox ad baptismum recipiantur. In primæua siquidem ecclesia fides erat, & pœnitentia minime fucata. Proinde maturius admittebantur ad lauacrū. Act. 2. 5. 8. 10. 14. Accessit processu temporis fictio & perfidia. Quare cautum est lege, tum aliàs, tum uero in concilio Agathēsi, ne statim admitterentur, sed probarentur antea spiritu, num ex deo essent: hoc est, an uere crederent, et chari-

charitate non ficta accederent. Verba concilij
 adscribam: Iudæi, quorum perfidia sese ad uo-
 mitum redit, si ad leges catholicas uenire uolue-
 rint, octo menses inter catechumenos ecclesie
 limina introeant: & si pura fide uenire noscan-
 tur, tum demum baptismi gratiam merean-
 tur. Quod si infra præscriptum tempus, infir-
 mitatis periculum incurrant, baptizentur. Ve-
 rum hæc omnia, quid obsecro, ad recenter na-
 tos paruulos pertinent? Quædo manifestus est
 sermo de adultis, in quibus fictionis ac perfidie
 periculum sit. Forte & hoc nobis obiiciet ad-
 uersari⁹: Martinum octo ferme annis fuisse ca-
 techumenum, Ambrosium longiore tempore
 baptismi candidatum egisse. Respondeo, istos
 ob uitæ secularis negotia, quibus tum districti
 erant, in annos aliquot distulisse baptismum:
 id quod citra salutis suæ dispendium, facere po-
 terant. Etiam Constantinus Magnus, in ulti-
 mo uitæ suæ baptizatus legitur. Tamen non
 est uerisimile, illum data opera differre uoluis-
 se baptismum, usq; in eum temporis articu-
 lum, quo iam efflaturus esset animam.

Sed cum certum illi esset, ob circumstrepenti-
 um negotiorum turbam, aliquantisper profer-
 re lauacrum, inopinata mors incidit. Tamen

figamus, illum studio distulisse baptismum, quid hoc Oecolampadij causam iuuerit? posteaquam non est æqua, quod sæpe iam diximus, infantium & adulatorum conditio.

Hic aduertendum obiter, quod cum in obseruandis præceptis, quæ nobis affirmatiua dicuntur, loci ac temporis habenda sit ratio, tantisper differri posse baptismum, quantisper ex ratione quis mouetur, ut differat. Neq; est, cur ex hoc inferas, differri posse usq; in ultimum spiritum. Nam etsi, quod ad tempus attinet, nõ obliget præceptum affirmatiuum, nisi temp^o necessitatis articulum adducat: eius tamen haberi debet ratio, quod ad differendum mouer, ne uoluntaria magis sit, quam ratione constans dilatio, Qualis utiq; illorũ erat, quos & Chrysostomus hoc nomine seuerius habet, quod cū audirent immane peccatum esse, si quis suscepta baptismi innocentia, relaberetur: baptismum usq; ad extremum uitæ terminum protulerint. Verba eius non pigebit adscribere: Non metuis, sic ex hac uita decedere? Humanus est deus inquires. Igitur utere ea cum tempus est. Alioqui delusor bonitatis eius uidebere, si gratiæ expers excesseris, nulloq; pacto saluaberis. Iam cum animam agit, inquires, bapti
zari po

zari poterit & initiari. Sed quomodo fieri potest, ut qui iam sui compos esse desijt, possit ad plenum initiari mysterijs? Eunuchus cum esset barbarus, iterq; faceret, non exquisiuit opportunitatem, non distulit, sed ne carcerarius quidem ille, cum esset inter uinctos, conspiceretq; doctorē cęsum ac uinctum, et nos usq; ad extremum uitę halitum, proferimus salutis nostrę negotium? Hactenus Chrysostronus, cuius sententię ecclesię suffragatur iudicium, de con. d. 4. c. Quando quis, Quod si Oecolampadij consilium, ad ea quę dicta sunt exigas, satis ac super innotescet, quã sit inane ac futile. Proinde ad uanissimum illius somnium, hoc tandem responderim: quod cum rogatus, num qua sit ratio proferēdi baptismum, nullam reddere possit, sitq; periculum ne pueri recēs nati, si uel incuria, uel uoluntate parentum sic decedant, salutis iacturam faciant, multo prestat illos quãprimū deferre ad lauacrum, quã proferendo salutis negotio, discrimini exponere. Sed humanus inquiet, est deus, qui gratiam suam noluit hactenus alligatam esse sacramentis, ut citra hęc salutem conferre renuat. Verū istius modi uerbis, sese soletur instās necessitas. Quid uero ex his sibi eblandiatur, affectata Oecolampadij

padio temeritas? Certe hoc nomine Christo
 agenda sunt gratiæ, quod nemo cordatus stul-
 tæ illius sententiæ, plena, quod dicitur, cæra ha-
 ctenus subscripserit. Tantum ex infima plebes-
 cula leues aliqui, & quibus in procliu sit, quod
 nouum est admirari potius, q̄ quod uerū est:

pestimum hoc Oecolampadij consilium

exosculati sunt. Quod si uerum est

prouerbium: Malum cōsiliū

consultori pestimum, fu-

turū spero, ut & Oe-

colampadium

dati & il-

los

accepti consilij pœni-

teat.

Ἰὼ θεῶν Δόξᾳ.

IOAN FAS SIT IN ANA
BAPTISTAS ADEOQVE
 in Hæreticos pœna capitis ani
 maduertere.

Ambrosius Pelargus candido
 Lectori.

QVANDO hæc una ac præcipua cura esse debet,
 publica potestate præditis, ut pacatam habeât
 rempub. Nec aliam illi spem uideam (ut nunc
 quidem sunt res humanæ) nisi sublatis tumultuarijs:
 principum Germaniæ ac magistratuum referre puto,
 ut detestâdos illos Christianæ religionis dissipatores,
 & exufflatores sacramentorû ecclesiæ, quibus possunt
 artibus, quibusq; oportet armis coerceant. Nam his de
 bemus incompositos Germaniæ tumultus, bellum ru-
 sticum, breuiter quicquid errant simplices, & quicquid
 ferè est seditionis. Quem enim isti nō ad pileum, id est,
 ad seditiosam libertatem uocant, qui docent manus la-
 uandas in clericorum sanguine, qui dicunt euāgelium
 sitire sanguinem? Legant Erasmi responsionē ad epi-
 stolam apologeticā, ministrorum Argëtoratensis ec-
 clesiæ: tum negent se seditionum autores. Lutherum
 ad Coclæi scripta relego: illic comperiet, quis tumultu
 agricularum exordium dederit. Quod utinam Oeco-
 lampadius bipedum seditiosissimus, & qui concitandis
 seditionibus natus uideri possit, non porrexisset digitū
 tumultuanti factioni, quam superioribus annis apud
 Rauracorum Basilgā, nostris oculis, nostro periculo

deniq; ingenti dolore animi conspeximus. Hac certè nihil propius factum est, quàm ut inuicem se trucidarent ciues: Et omnino futurum erat, ni ciues Christiani furori cessissent. Pro mendacissimo obrectatore habiturus eram, si quis istiusmodi tumultus Oecolampadium dixisset authorem, nisi ipse ingenij illius fecissem periculum. Ac tum primū mihi subit, uerum esse quod Chrystostomus: Scilicet, alienos esse à ueritate, q se obarmant multitudine: Id quod mihi deinceps perpetuū erit, seditionis & hæreseos symbolum, ceriè Oecolampadius nihil per omnem uitam suam profectur^o erat, cum omnibus, quos ille sibi adiuratissimos habet, si omnes etiam persuadēdi uias expertus fuisset: nisi ab imperita multitudine implorasset suppetias, quò rem potentia & armis potius, q̄ scripturis & rationibus gereret, Hoccine est ueritate uincere? Sed ita est hæreticorum ingenium, quibus nisi iustis armis occurrant Germaniæ principes: actum de Germania nostra fuerit. Prophanis principibus datus est gladius arcendis impijs, ac publicè tranquillitatis perturbatoribus. Verum quod illi faciunt ensibus ferreis, hoc idem potestatibus ecclesiastici ordinis, faciendum est gladio spiritus, qui nimirum in hoc illis datus est, ut pro ecclesiæ castris dimicent. Hinc & Apostolus, fidelis sermonis tenacem uult esse Episcopum, ut per sanam doctrinam exhortari possit efficacius, & ora contradicentibus occludere. Quod utinam muneris sui, pro se quisque, meminissent tum prophani, tum sacri principes: & fatali malo, cum primum prodire cœpit occurrissent celerius: non hucusq; progressa esset tragœdia, quæ nunc nimium incurrit. Negant licere magistratibus, ut hæreticos ob solū hæreseos crimen, capitis supplicio afficiant: sed suo relinquent.

Inquendos animo, suorumque seruandos iudici, cui poenas dent aliquando, satisque esse uolunt, quod suo ipsorum iudicio damnati sint. Nostra non referre, si quid peccent falsis opinionibus modo non euomant blasphemias in Christum, aut alios ad defectionem sollicitent, aut religionem nostram petulantius incessant. Quo mihi uehemens quaedam suspicio ac penes opinio fit, istos dum lenes ac mansueti uideri uolunt, suam interim causam agere. Quis enim aliud coniectare posset, cum illi qui heretici sunt, omnibus modis urgent, ne trucidentur haeretici. Non est hoc defendere ueritatem, sed maleficij impunitatem quaerere, id quod Donatus quoque conatus est, adserens librum arbitrium datum esse homini, ac proinde siue permittendum uoluntati. Cui notum est quid Augustinus respondeat epistola. 114. Si, inquit, uoluntas suae permittenda sit libertati, cur Sapiens iubet, filium durum corripi, & latera eius tundi? Cur etiam corripuntur peccatores? Quanto igitur rectius orthodoxi statuunt, ius esse prophanae potestati, ut conuictos de haeresi, maxime ubi in sententia persteterint, capitis supplicio afficiat. Videndum itaque, num qui sint loci in sacris literis, ex quibus commodè possit colligi, ultimo supplicio animaduertendum esse in haeticos. Dein excutiendae sunt constitutiones pontificiae simul & leges Caesareae. Postremo loco dissoluendae rationes, quibus nituntur aduersarij.

Olim mandatum erat, ut in rebus ambiguis, iudicio starent sacerdotis, quodcumque ille iudicasset: ac supplicio iussus est affici, qui nollet obtemperare. Quanto magis multandi sunt morte, qui ecclesiam non audiunt? An fortassis malum est, scandala & occasiones malorum e medio tollere? Quis autem nesciat, haeticos in regno

Christi suscitare scandala? Quis etiam pastor rapaces
 lupos non prius occiderit, quam sinat oues ab ipsis di-
 laniari? An non charior illi esse debeat salus ouium, quam
 uita luporum? Proinde cum alterutros perire necesse
 sit, hoc est, aut oues aut lupos, prestiterit lupos occide-
 re, quam uniuersis gregis facere iacturam: Itaque si saluti
 animarum aliter prospici nequeat, quam haereticorum
 morte, afficiendi sunt supplicio. Iam deus praecipit tru-
 cidari idololatrias: Deutero. 13. Le. 20. Praeterea falsos
 prophetas. Deut. 18. Quod si non ita abrogata sunt iu-
 dicialia, quin postliminio reuocari possint, ut iam quae-
 dam reuocata sunt. Quod genus est: Omnis qui acce-
 perit gladium, gladio peribit: cur non possit ecclesia si-
 miles statuere leges, similiter peccantibus? Verum haec
 rationem, huiusmodi uerbis Brenzcius eludit. Lex cras-
 sa corporalibus, externisque rebus constat, quae figurae
 erant eorum, quae in noua lege erant manifestanda.
 Ergo ut tum lapideus adhibebatur gladius circuncidē-
 dis infantulis, ita nunc spiritualis adhibendus est iugu-
 landis haereticis, potius quam corporeus. Non uideo,
 quorsum ista dicat Brenzcius: Nihil enim circuncisio
 ad rem praesentem attinet, quae caeremonialis est: cum
 nobis de iudicialibus sermo sit. Nec de utrisque par est ra-
 tio. Alioqui & illud, de spiritali gladio interpretan-
 dum nobis erit, quod Gen. 6. dicitur: Quicumque effu-
 derit humanum sanguinem, effundetur sanguis illius.
 Atqui diuersum Christus sensit, dicens Petro: Omnis
 qui acceperit gladium, gladio peribit. Proinde quis fe-
 rat incommodum istum, sacrae scripturae interpretem?
 In quem usum iudex portat gladium, si illius non refe-
 rat, de fontibus supplicium sumere? Atqui non sunt in-
 fontes haeretici, quos & Augustin^o ex hoc Pauli uerbo
 probat

probat plectendos esse, libro 1. confessionum & Bernardus item sermone 66. scribens in Cantica canticorum. Quam & hanc quoque rationem Brenzcius conetur eludere, colligens ex omnibus (si placet) circumstantiis, de externis hominum pravis actibus, quibus peccatur in rempub. Apostolum oportere intelligi: non de spirituali incredulitate. Qua uero licentia plusquam procacissima, hæresim inter spiritualia uitia recenset, quam Paulus fructibus carnis adnumerat? Sed ut largiamur quæ dantenus, spirituale esse uitium: qua tamen fronte contendit, spiritualia non esse punienda? Nisi fortassis spiritualia ea appellet, quæ nobis occulta, atque intra retrusissimos animi recessus abdita sunt: propter quæ occidendum esse hominem, ne ipse quidem dixerim. Neque ecclesia hoc sibi sumit, ut de occultis internisque animi motibus iudicet. Quod si interne latens uitium, seipsum prædat: obnoxium fit ecclesiæ iudicio. Atqui eiusmodi est hæreseos crimen, ut raro aut nunquam intra suam pelliculam, quod dicitur, se contineat: quin prodit, scilicet ipsum (qua est arrogancia) ostentat.

Accedit his, quod Iustinianus adulterio penam capitalis statuit. Quamto igitur digniores sunt morte, qui scripturas sacras adulterant? Est quispiam ex istorum sodalitia Franciscus Lamperti, qui cupiat adulteros, post factum diuortium, lapidibus obrui: id quod beneficij loco habet, scilicet, ne in ustione uiuant absque refrigerio, dum illis non conceditur, ad altera uota transire: & nos pestiferos non occidemus hæreticos, ne multos trahant in luem? Et ob furtum, quod adulterio longe inferius est, hominem laqueo præfocant: & non licebit, ut ob hæreseos crimem, quod & adulterio & furto longe est grauius, trucidemus hæreticum? Quin etiam apparamus

arma in Turcas, ac etiam sumimus, ubi res postulat. Ergo & hoc licebit, ut igne ac ferro occurramus, multo deterioris notę hæreticis. Et pro homicidio excarnificamus hominem, pro animicidio capitali animaduersione nõ multabimus hæreticum: Quibus autem pœnarum generibus afficiendi sint hæretici, inquirendum. Equidem nulla lege, neq; diuina quod sciam, neq; humana decretum est, exurēdos esse. Verum cum illos humanę leges damnent capitis, nõ perinde refert, quo illos suppliciorum genere extinxeris, Constitutio quę in Cod. lib. 1. Titu. de Hæret. fertur octaua, libros & chartas iubet exuri, doctores capite plecti, eis qui discēdi animo hæreticorum circulos adierint, decem librarum multam dicit. Eos uero, qui illorum libros apud se seruant, manifestum hæreseos fauorem præ se ferentes, in peregrinum orbem deportari iubet. Ea constitutio tamen in Manichæos, Samarit. Marcio. Appollinaristas nominatim sit ædita: pari tamen causa quoslibet ferit hæreticos. Etiam constitutio pontificia, quę est in decretali. lib. 5. Titulo. de Hæret. cap. Ad abolendam: conuictos si in errore persistant, aut in abiuratã semel heresim prolabãtur, secularis potestatis arbitrio tradit, digna adinuersione puniendos. Vbi à quopiã adiectum est ut exurantur: quod qui fecit, nõ ad legem aliquam, sed ad consuetudinem respexisse uidetur, quę uice legis est imò legem facit. Quemadmodum si lex aliqua diceret, fures esse perdēdos: Et interpres quispiam adijceret, consuetudinem magis quàm legem, hoc additamento indicans. Nulla siquidem lege decretum est, suspendio perdere fures. Imò cauet Iustiniani sanctio, in Cod. lib. 6. lege 63. nouo iure, ne multētur suspēdio, imò ne mutilentur quidem, nam quod Fridericus

ricus Barbarossa Tit. de pace tenenda statuit, ut pœna plecteretur furcæ, si quis quinque solidos (quo nomine aureum nummum intelligunt) furatus esset: infra, excoriaretur scopis & tonderetur forpice: correxisse uideretur, cum alio loco dicit: Iniuria & furtum legitime puniantur, id est, (ut iuris prudentia præditis placet, Baldo, Alphoronso & Alexandrino) iuxta leges antiquas Romanorum. Vetus porro Iustiniani sanctio, cuius mox meminimus, diurnos fures cogit in duplū restituere, nocturnos in quadruplum, nisi grassatores fuerint. Certe Scotus multis probare conatur, non esse adigendos in patibulum, Idem facit Raymundus Regius itemq; Nicolaus à Lyra. Verum hic consuetudo præualet, quæ furibus laqueo uitam extorquet. Ea pro lege suscipitur, ubi nulla est legis præscriptio. Imò tanta est illius uis, ut legem antiquet & abroget. Si lex ratione constat, lex erit omne, quod recta legislatoris ratione constiterit, etiam si literis proditum non sit: nam legem ratio, non scriptura cõmendat. Alioqui si quid ex eo lex dicitur, quia scriptum sit, lex erit omne quod scriptum est. Sin ideo, quia ratione cõstat, lex erit etiã, quod scriptum non est. His obiter uisum est ostendere uim & naturam consuetudinis: Est cui uideatur, hinc inoleuisse consuetudo, ut fures mulctentur suspendio, quod lex latronem iubeat plecti capite, & Gallorum uulgus furem, latronē appellet: Hoc an uerum sit, alij iudicent, certè Itali latronem appellant, quem nos furem. Eadem etiã pœna siue apud nos, si apud illos plectitur, qui rem alterius furtim abstulerit.

Mihi uidetur Iudas Iscariotes, huic cõsuetudini dedisse exordium: qui cum fur esset, ipse sibi mortem consciuit, hoc scelere dignam. Sed hæc extra institutum, cæterum

ut ab hæreticis in genere, ad anabaptistas tandem descendamus. Non desunt cõstitutiones Cæsareæ, quibus olim occursum est illorum perfidiæ. Nam ita habet lex Valentiniani, Gratiani, & Valentij. A A A. quæ est in Cod. lib. 1. Tit. Ne sanctum baptisma iteretur. leg. 1. Antistitem qui sanctitatem baptismatis illicita usurpatione geminauerit, sacerdotio indignum existimamus. Eorum enim errorem condemnamus, qui Apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacra sortitos, alio rursus baptismo non purificant, sed incestant ac polluunt. Hanc legem proximè sequitur alia in hæc uerba: Honorius & Theodosius. A A. Anthemio præfecto prætorio. Si quis rebaptizare quempiam, de ministris catholicæ sectæ, detectus fuerit, una cum eo qui piaculare crimen admisit (si per ætatem capax sit criminis, cui persuasum sit) ultimo supplicio percellatur. Verum hæc leges Brenzcius in plusquã uirulento libello conatur cresphygetis aliquot, ab anabaptistis auerre. Quod cum parum feliciter succedit, leges ipsas undiq; arrodit, nusquã non occasionem sumens caluniæ. Principio, inquit, non de omnibus Christiana lex communiter loquitur, sed de ministris tantum ecclesiæ: quales sunt Acolythi, Lectores, Exorcistæ, Ostiarij, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri & Episcopi. Hi tantum plectendi sunt iuxta legem, ut in literis comprehensa est, Hæc ille manifesto utiq; errore, cum textus clarè pronuntiet utrunque plectendum capite: Fortassis fefellit ordo uerborum, quæ iuxta germanam sententiam sic ordinanda sunt: Si quis de ministris catholicæ sectæ, quempiam rebaptizare detectus fuerit, Nam si de ministris tantum loquitur ecclesiæ, quorsum attinebat addere: si per ætatem capax sit criminis, cui persuasum sit. Quis

in ministrum assumitur ecclesiæ, qui capax non sit criminis cuiuscunq; tandem generis? Mox contendit, de his tantum loqui ius Cæsareum, qui in ipso facto deprehendantur, non de his, qui iam rebaptizati sint, Hoc quàm uere dicat aliorum esto iudicium, mihi non uidetur hoc textus dicere, quod iste fingit, deinde dicit non hoc agere legem neq; in hoc rogatam esse ut rebaptizatos ullo supplicio afficiat, sed ut terrorem incutiat. Sed unde probat legem ad terrorem uerius q̄ ad exemplum æditam? Coniecturam adfert de qua cum ipse dubitet, nihil probauerit. Nam cū fortasse, inquit, id temporis Anabaptismus ualde foret in usu & crebro, neq; tamen aperte fieret, uoluit Cæsar Anabaptistis lege occurrere ac pœna terrere potius quàm trucidare. Hic palàm uides Brenzium nō agere dialectice, dum assumit in probationem quod ipsum probādum fuerat, et assumit quasi certū, et confessum quod in questione uersatur: Voluit, inquit, lege anaba. occurrere ac pœna terrere potius, q̄ trucidare. Negat præterea de nudo anabaptismo sermonem esse, argumento q̄ in Trihust. lib. I. cap. II. Is Anthemius ad quem Cæsares hæc perscripserunt uir fuisse legatur suæ ætatis prudentissimus, nihilq; Theodo. illo inconsulto egisse aut statuisse, quin illius auspicio omnia fuisse confecta & ordinata: Mox huius prudentiæ summam Theodo. pietatem adiungit, adserens ita illum sacras literas calluisse ad unguē, ut memoriter recitare posset, tandē hinc colligit, quod nos quoq; adserimus: Non esse uerisimile Theodo. imprudenter ac temere in hac lege statuisse aliquid, uerum quod subiicit impie nedum incogitāter actum fuisse, si quem simplicis erroris gratia (hoc est, ob solum hæreseos crimen) carnifici iugulandum obicisset

obiecisset, nemo cui quidem peccatus sapit, non negat. Vnde quod concludit hanc legē, alia ratione fuisse conditam & aliā causam innuere quā simpliciter anabaptistarum gratia rogatam fuisse, suo more facit. Ac subinde ueritus opinor ne quis causam postulet quā ipse dicit legem uoluisse innuere, adiicit. Huius autem causæ nulla fit mentio, quod leges istæ Epitome quædam sint: utpote ex fontibus, id est, ueris libris iam nunc non extantibus summatim excerptæ, hoc ut uerum sit, tamen aduersarij partes non adiuuat. Progrediens conatur ex lege quam aliquanto superius citauimus perspicuum facere hanc legem de nudo anabaptismo non posse accipi: Hoc, inquit, non ambigue notari potest ex Lege Val. & Grac. Nam si Cæsares isti, contenti sunt Episcopum suo officio destituere, qui fiet ut alij duo tam effrata sint tyrannidis, ut morte mulctari uoluerint miserum populū? Sed unde isti constat hac pœna contentos esse uoluisse Cæsares, An qui indignum destituit functione sacerdotij: contentus est hac illum affecisse pœna? Prætereo quod hic dicit legem Hon. & Theodo. loqui de laicis, cum diuersum superius dixerit. Audi uero aliam legem, quā probando proposito adfert ex Codice li. 1. Titulo, inquit, de apostasia scribitur: Si quis inhonesta lege comprehensus fuerit, ac tandem, è Christianismo in Iudaismum relapsus, semetipsum blasphemæ illorū synagogæ adiunxerit, illius bona publicitus diripiēda mandamus. Hic rogat, utrum maius sit, si quis uno tantum sacramento aburatur aut prorsus à fide desiscat. Ac mox quasi iam constet, mitius puniendum esse, qui uno tantum abutatur sacramento, quàm si à fide apostatauerit, in hunc modū argutatur: Qui à fide desciuit in Iudaismum, illius bona confiscantur. Nemo ergo

ob solum hæreseos crimen dānandus est capitis. Quasi uero legum autores pœnas infligant, iuxta naturam ac pondus criminum, & non potius ut maximè ex rep. esse duxerint. Exigit subinde reipublicæ commodum, ut magistratus crimen, quod natura leuius est, multo acerbius puniant alio quamlibet immani flagitio. Recte proinde hæretici è ciuitatibus exiguntur, nō autem laici apostatæ. Cod. de sum. Tri. lib. 2. Quod periculū sit ne falsa dogmata disseminent, Neque enim obscurū est, quantum impostores hæretici reipublice Christianæ sub ouilla pelle, hoc est, dum maxime uideri uolunt id esse quod sunt, alij officiant. Quod non facile essece- rit apostata, qui à Christiana religione tot⁹ desciiuit, nihil minus haberi desiderat, quàm Christianus. Proinde non sequitur, si legum decreto fortunarum iacturā apostatæ faciant, hæreticos nō plectendos esse capite.

En tibi aliud argumentum. Ius, inquit, Cæsareum neminem hæreticum grauiori pœna afficit, q̄ quod omnibus priuilegijs Cæsareis coguntur esse orbi. Qui ergo tam acerba pœna anabaptistarum error multatā dius esset. Ergo lex Cæsarea non ad nudum anabaptistarum errorem respicit, sed ad aliud quoddam externum flagitium hic non expressum, quod tunc adhæsisse anabaptismo, non est falso simile. Cum hic meras nugas agat, non illum dignabor responso.

Postremo legem, quoniam illi crudelis uidetur in episcopos reiici. Si nudum, inquit, anabaptismum respicit, non aliunde quam cruentorum episcoporum instinctu rogatam esse, iurare ausim; quorum magnum numerum sub Theodosio fuisse non igoamus. Neq; res erat magni negotij horsum flectere Cæsarum animos. Cum enim adhuc essent Christiani nouitij, statim epi-
K scopo-

scoporum uerbis mouebantur, existimantes nihil non esse uerbum dei, quicquid ab illis uspiam fuisset prolatum: Haec tenus iste. Hoc porro quoniam parum respōdet ijs, quæ aliquanto superius ab ipso dicta sunt, impudentissimę cuiusdam malignitatis argumentum est. Nam si tantum ualuit apud Theodosium unius Anthemij prudentia, ut hoc inconsulto nihil faceret, qui consistit ut suggerentibus episcopis, legem tam crudellem tamq̃ sanguinolentam, q̃ Brenzio uidetur, tulerit. Qui etiã fieri potuit, ut Theodosius uir & insignipiet te, & qui sacras literas (si quid Brenzio creditur) ad unguem tenuit, perpellentibus episcopis iniquam legem tulisset? Quomodo deniq̃ cruentorum episcoporum uerbis huc adduci potuit, uir ex æquo pius & doctus, ut crederet nihil non esse uerbum dei, quicquid illis uenisset in buccam? An non hic sermo seipsum elidit, & fallum esse omni ex parte demonstrat? Si crudelis est lex de occidendis anabaptistis, quis eam nisi pessimus rogare potuit? Sin ab optimę notę autoribus profecta est, non potest non pessimus esse, qui hanc quasi cruentam calumniari tentauerit.

Supereff ut rationes excutiamus, quibus negãt fas esse, hæreticum hominem ob solum hæreseos crimen capitis supplicio plectere. Primus prodit Lutherus, cuius hæc est assertio: Exuri hæreticos, est cõtra uoluntatem spiritus. Hanc probat ex illo Esaïæ: Cõstabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. An hic Propheta tempus futurum significat, quo non liceat publica potestate prædicitis, animaduertere in scelerosos? An fortassis hoc non est gladium potestatis e manibus excutere? Eiusdem generis est, quod ex eodẽ Prophetaracitat: Non occident, & non nocebunt in uniuerso monte

in monte sancto meo. Præclaræ scilicet probationes & hoc ingenio, quod subruendis prophetarum sensis natum uideri possit, non indignæ. Priorem prophetæ locum Hieronymus de pace orbis, quæ Christo nato aliquandiu sub Octauio & Tiberio. A. A. fuisse legitur, intelligit. Posteriore itidem, pacem in Christi aduentu, de quo toto ferè capite loquit, fore significat inter iudæos & gentes, inter tyrannos persecutores & mansuetos Christianos: quod factum est persecutoribus ad fidem conuersis. Hoc satis appositè sermo diuinus nobis expressit, dum ea animantia coniunxit, quibus alioqui nihil inter se conuenit. Habitabit, inquit, lupus cum agno, pardus cum hædo accubabit, uitelus & leo & taurus simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos, bos & ursus simul pascentur, simul requiescent catuli eorum. Et leo quasi bos comedet paleas. Et oblectabitur infans ab ubere super foramina aspidis, & in cauernam reguli manum suam immittet. Mox sequitur quod inducit aduersarius: quo Prophetia significat, omnia fore pacatissima, tyrannos feroces & asperos uertendos in mansuetudinem & pacem. Quod de Christi discipulis adfert: qui cum uellēt ignē è cælo deducere, perdendis ingratis & impijs, à Christo coërciti sint: nihil facit pro aduersario, posteaquā constat, hoc illos fecisse uindicandi studio magis, quàm amore iustitiæ. Proinde ea uox Christi: Nescitis cuius spiritus sitis. Nō uenit filius hominis animas perdere, sed saluare: discipulos à uindictæ affectu reuocat, non adimit ius gladij potestatibus. Quod enim prophana potestas supplicium sumit de hæreticis, facit ne animarum salus in discrimen ueniat, si hæretici impunes proficiant.

Progrediens dicit: Christus nihil armorum sumi iussit, nec aliam pœnam imposuit, quàm ut pro ethnicis haberentur, qui non audirent ecclesiam. Verum hoc non de hæreticis dictum est, sed de Christiano fratre in nos peccante. Huic confine, quod Luthero addicti adferunt, Paulus, inquit, monet deuitandos esse hæreticos, non exurendos. Hoc argumentandi genere nihil effici uel cæco perspicuum sit. Perinde enim fuerit, ac si quis sic argueretur: Non præceperunt Apostoli, fures suspendere. Non ergo agendi sunt in furcas: non statuerunt illi, linguam blasphemam ferro resecandam. An ideo non licebit prophanz potestati, hoc pœnz genere mulctare blasphemos? Apostolus itaq; dum monet deuitandos esse hæreticos, nō negat illos animaduersione dignos: neq; cauet, ut si res ita ferat, tollantur e uita. Verū tum non erat Christianis integrum, de hæreticis supplicium sumere, quod penes infideles esset potestas non penes Christianos. Ergo quòd unum facere poterat Apostolus, admonuit ut deuitarent hæreticos. Neq; statim sequitur, modo nō licere, quòd tempore Apostolorum fieri non poterat. Tum obijciunt, Seruatorem cū præcepit discipulis ne eradicarent zizania, sed sinerent unā cum tritico crescere: dum illo ad maturitatem adulto, zizania ligentur in fasciculos ad comburendū: uetuisse hac parabola ne Christiani e medio tollant hæreticos, sed tantisper illos permittant in peius proficere, dum finis mundi apperat. Atq; ad hoc Chrysostrum adducunt, qui Hom. 47. in Math. Simpliciter interpretatur parabolam hoc docere: ne trucidentur hæretici. Non prohibet, inquit, hæreticorum conciliabula dissipare, obstruere, & loquendi audaciam concidere. Verū interficere & trucidare. Respōdeo: Causa prohibitionis huiusce

huiuscemodi, intelligentiam, nobis uerborum suppedi-
 tat tum Christi, tū Chrysofomi, Adiecit namq; Chri-
 stus: Ne simul eradicetis & triticum quod Theophila-
 ctus Chrysofomi emulus, huiusmodi uerbis explicat:
 Non permittit deus bellis extingui impios, ne simul
 patiantur consumanturque & iusti. Quo perspicuum
 euadit, Christum non simpliciter uetuisse, ne supplicio
 afficiantur hæretici: sed monet, non esse tollendos,
 quando minore pernicie tolerantur quàm tollerentur.
 Itaq; si periculum sit, ex illorum nece maiori subinde
 tragœdia rem deteriorem fieri, multo præstitit illos
 tolerare q̄ tollere. In hanc sententiam uerba Christi in-
 terpretatur Chrysof. atque hunc secutus Theophila-
 ctus. Quin & Augustinus in hunc modum uerba tra-
 ctat, ut nusquam retractet.

Sed duriuscule, inquires, coheret cum eo quod sequitur:
 Sinite utraq; crescere usq; ad messem: q̄ consummatio-
 nem seculi seruator intelligit: respondeo non ægre co-
 hære. Quoniam & hanc particulam ad cōditionem
 accipi conuenit, scilicet potius tolerandos esse impios
 usq; ad consummationē seculi: q̄ è medio tollere, si pe-
 riculum sit incompositioris tumultus. Ergo non uetat
 Christus eradicari zizania, si paulatim & absq; pericu-
 lo euelli possint, ut fomentum sint ignis.

Obijciunt Hiero. qui hoc pacto parabolam edisserat:
 Datur locus pœnitentiæ, & monemur ne citò ampute-
 mus fratrem: fieri enim potest, ut qui hodie noxio de-
 prauatus est dogmate, cras respiscat et defendat uerita-
 tem: Hactenus Hieronymus cui⁹ uerba à nobis stant, si
 quis perpēderit. Qui enim monet, ne citò amputemus
 pestifero infectum dogmate, significat tandem ampu-
 tandum esse, si nolit respiscere. Et nos ergo sentimus,

non mox apparandum esse rogum, si quis frater in errorem lapsus fuerit. Neq; statim est hæreticus, qui à fide aberrauerit, & spes est fore, ut qui lapsus sit, ad monitus respiciat. Imò ne conuictum quidem hæreseos, mox conuenit ad incendiū pertrahere: sed omnia prius tentanda sunt, ut abiurato errore, ad meliorem frugē sese recipiat. Christ⁹ nāq; q nihil antiquius habuit salute humani generis, etiam pro illis redimendis sanguinem effudit, ne leuem putemus esse iacturam, si mox exurantur. Et charitas monet, ut propensiores simus medendi, quàm perdendi. Imò iurare ausim, non esse remedium presentius, quàm si charitate medeamur deceptis. Iam periculum est, ne si mox in ignem coniicias hæreticos, potentia magis obruti, q̄ ratione conuicti uideantur. Cum enim pertinax illorum sententia non uideatur ratiōe carere, nec desint illis scripturę, quibus se putant munire posse dogmata sua, fit ut in eam ueniant animi persuasionem, ut putent se ueritatis nomine insectationem perpeti. Quo infracta quædam oritur & constans in omnibus tormentis, perduratio. Et ferè fit, ut pœna illis exitio sit citius q̄ remedio. Postremo uereor ut hac ratione, pro hæreticis fictos habituri simus Christianos, qui errorem dissimulent, non excutiant. Sunt autem eiusmodi multo nocentiores, q̄ hostes professi. Primum itaq; conuenit, eos qui fortè ab alijs persuasi, in errorem prolapsi sunt, admoneri ac reduci omni studio. Quod si omnibus, quod dicitur unguiculis tenere pergant sententiam, se uerius obiurgandi sunt ac publicè arguendi, quò cæteri timorem inde concipiant. Hoc si nihil queat profici, puniendi sunt damnis pecuniarijs, carcere, inedia. Tum feriendi anathemate, ut pudore correcti ad mentem redeant. Quod si omnibus

omnibus frustra tēratīs, infracta illorum pertinacia retundi nequeat, sed castiganti ecclesię medium unguem (quod dicitur) ostēdant: tum demū afficiendi sunt morte, ne non reiecato membro insanabili, malum serpat latius. Quorsum igitur prodest aduersarijs, quod auctoritate Hieronymi tantopere cauent, ne mox plectātur hæretici: cum hoc non sit disputationis nostrę thema, neq; hic in disquisitionem uocetur: An mox plectendi sint hæretici? Quis enim cupiat, illos actutum rapi ad supplicia? Simplex est disputationis thema: An liceat hæreticos, ob solum hæreseos crimen, exitiali supplicio afficere. Tametsi eiusmodi argumento mire sibi placeat Brencij non interim aduertens, quod nouum disputationis genus ingreditur, & quod ad rem presentem nihil attineat. Si, inquit, mox morte mulctandus esset quisquis sacra nō recte intellexerit, quotusquisq; Christianorum ceruicem suā securam habebit? Bis hic bipes iste asinus peccat. Primum cum nos docentes facit, omnes eos qui sacrā scripturā perperā intellexerint, morte mulctandos. Deinde cum nobis impingit, qui doceamus hæreticos mox rapiendos esse ad supplicia. Aliud nobis argumentum adferūt, ipsorum opinione irrefutabile. Tantisper, inquam, ferendi sunt hæretici, quantisper spes est, illos ad meliorem mentem redituros. Nunquā autem desperandum est, quā diu illi spirant. Respondeo: Si certius sit periculum quod imminet, q̄ sperata resipiscentia, multo præstiterit tolli hæreticos ē medio, quā tolerari maiore gregis dominici pernicie. Raro inuentus est, qui migrarit ex ingenio, ut illorum resipiscentiam optare magis, q̄ sperare liceat. Quin uidemus iam dudum ad meliorem mentem prouocatos, dei benignitate abuti ad peccandi peruicaciam

ciam, nihilorū reddi meliores, sed quod Paulus dicit,
 semper in deterius proficere. Certè si quid argumentū
 habet ponderis, neminem licebit damnare capitis quāli
 bet scelerosus sit: Quorsum ergo distinctiuncula Bren
 crij, qua in alios uult animaduerti, in alios non item. Si
 tale sit uitium, inquit, quod communi & ciuili tranquil
 litati officiat: quale est furum, raptorum, latronū, ple
 ctendum est morte. Sin publicæ paci nihil incōmodet,
 quale heresis, nefas fuerit pro huiusmodi trucidare ho
 minem. Quid igitur? Deuincendi sunt, inquit, gladio
 spiritus, non ciuili. Est enim diabolus hereseōn autor,
 luci inimicus. Quocirca q̄ primum lux ueritatis emi
 cuerit, tenebrarum principi arripienda est fuga: Quid
 audio? Deuincendi sunt gladio spiritus, q̄ in hoc ipsum
 datus est. Accipio ac fateor, hoc primum esse iugulan
 dos quoad fieri potest. Cui si fidem nolint cedere, tra
 dendū sunt satanæ. Quo si nihil queat profici, proph
 nax potestati relinquendi sunt, quæ illos plectat capite.
 Possem hic respondere Brenzio, ac alijs anabaptista
 rum patronis, quod Augustinus Gaudentio obijcēti
 deum ad docendum populum Israël, prophetis dedisse
 præconium, non imperasse gladium regibus: Seruato
 rem item animarum, ad insinuandam fidem piscatores
 misisse, non milites: respondisse legitur. Audite ergo
 sanctos prophetas & piscatores, & molestos non patie
 mini religiosissimos reges. Nam & hoc ad curam re
 gis pertinuit, ut Niniuitæ deum placarent, cuius iram
 Propheta nunciauerat. Qm̄ diu ergo uos non tenetis
 ecclesiam, quam pronunciauerunt prophetæ, piscato
 res plantauerunt, tam diu reges qui eam tenent, rectis
 sime ad suam iudicant pertinere curā, ne aduersus eam
 rebelletis impune. Nam & Nabuchodonosor eos, qui
 blasphem

blasphemabant dominum, religiosa seueritate fornacis ardētis igne coercuit. Hactenus Augustinus. Vbi uero didicit hęc dialecticam Brenzcius. Hæretici gladio spiritus iugulandi sunt, non ergo ciuili gladio plectendi. An non & alia flagitia, quibus peccatur in rempublicā, gladio spiritus iugulanda sunt, quæ tamen prophana potestas punit? Ne interim dicam, nihil huc quadrare uerbum deuincendi. Quis proprie dicat hæreticos gladio ciuili reuinci? Non hoc reuincuntur, sed infracta illorū pertinacia rescinditur ac resecuratur. Quod de diabolo cauillatur, qui simulatq; lux ueritatis emicuerit, sese proripiat: ridiculum est. Quotuisq; hæreticorū ad mentem redijt, postq; etiam manifestissimis scripturis, ac ipso meridiano sole clarioribus, conuictus est? An respuit Arrius? An hæresim abiurauit Sabellius. Vociferetur nunc Brenzcius, deuincendos esse gladio spiritus. Optarim equidē, istiusmodi armis aliquid profici. Quid uero si conuictus perstet in sententia, ut uideamus duriceruicos esse hereticos. Omnis malitia (Chrysostomus ait) ratione ueritatis constricta, confunditur aliquoties, corrigitur autem nunq̄, eorum maxime qui proposito malo, non ignorantia peccant. Quid etiam si negent se conuictos, imò si dicant, à se esse uictoriam, etiam posteaq; errorē manifesto reuiceris? Quid si dicant, & ipsis esse uerbum dei, ac rectè etiam intellectū: ut certe non desunt anabaptistis scripturæ, quibus heresim suam fulciant, & exornent. Imò quis hæreticorū non habet scripturas, quibus sua constabiliat? Quid deniq; futurum censes, si eiusmodi sit hæresis, quæ aperta & luculenta scriptura refelli non possit? Id quod anabaptistarum errore Lutherus Oecolam. & Melanchthō ipsi fatentur. Eat nunc Brenzcius & dicat, deuincendos.

esse gladio spiritus, non ciuili. Sed dicat prius, quid hæreticus profectum sit scripturis & disputationibus. Tantum abest ut se fateantur uictos, ut non uereantur Encomium sibi canere ante uictoriam. Et tamē isti nihil aliud fieri uolunt, q̄ disputando litem transigere: cum hoc rarò succedat. Quanto igitur consultius est quod Tertul. suasisit, non prouocandos esse in certamen, ubi æquo negandi & defendendi gradu nihil utilitatis ad auditores redeat: & pertinacior ferè reddi soleat, cuius gratia in congressum descenditur. Proinde ad cōsiliū Pauli orthodoxos relegat, qui hæreticum hominē post unam & alteram correptionem, deuitandum suadet: Vbi hoc obiter aduertendum. Tertul. legisse, post unā correptionē, id quod interpretatio ipsa ostendit. Non inquit, dicit post unam disputationem, sed post unam correptionem. Et post unam, inquit, ne more Christiani semel & iterum, & sub duobus aut tribus testibus castigandus uideretur. Atq; ita reuera legisse apparet. 3. cont. hæret. cap. 4. Neq; secus refert Ambrosius. Semel, inquit, corripiendus, dein deuitandus: ut sibi ipsi relictus aut frigeat nemine obsistente, aut solus pereat. Semel duntaxat admonendus est, ne si id sepius fiat, cōfirmator in malo reddatur. Cyprian⁹ à se uariat. Cum enim ad Qui. cap. 78. legat post unam correptionem, nimirum Tertullianum secutus: alibi tamen refert, ut nos quoq; legimus: nisi à sciolo quopiam adiectum sit, quod apud nos legitur, & alteram.

Iam in Codice Titu. de sum. Tri. & fide catholica, sub interminatione cauctur, ne quis de fide Christiana, publice coadunatis & audientibus turbis tractare præsumat: quòd illicitum sit, ea quæ iam olim rectè iudicata ac definita sunt, reuocare in dubiū & publicè disputare.

rare: unde oriri possit tumultus, seditio ac perfidiæ maior occasio. Obijciunt legem de diligendo proximo, cui *Δις Δις τῶ ἀλλοτρίῳ* aduersetur lex de trucidandis hereticis. Imò plectendo hæreticos, maxime perficitur lex diuina, quæ proximum præcipit diligere. An non diligit concreditam sibi multitudinem, qui noxios è medio tulerit? Imò misericorditer unus plectitur, ut multorum salutem consultum fiat. Quæ uero est ista charitas, uni parcere, & multos in discrimen adducere? At inclementia est, hominem ignibus tradere. Nō reclamo: modo talis sit, cuius uita alijs esset profutura. At hæreticus neq; sibi, neq; alijs est utilis, talisq; est ipsius uita, ut summam esset allatura iacturam, ni o. cideretur. Sed si istorum animus tam propendet ad clementiã, cur anabaptistas afficiunt capitali supplicio? Raro, inquiunt, legitur imploratum à Cæsare præsidium aduersus hæreticos. Quin legimus Cyprianum & Ambro. episcopos gladium Cæsareum, ab occidendis hæreticis nunquã cohibuisse. Sed ne Augustino quidem imploratio prophanæ potestatis, arcendis hæreticis aliquando placuit, existimanti non alijs armis occurrendũ illis esse, quàm uerbo dei & precibus: & si malum foret in sanabile, anathemate. Equidem nō reclamauerim, Cyprianum, Ambro. aut alios aliquot, primarię autoritatis uiros, qua erant clementia, miseram hæreticorũ sortem indoluisset, ac subinde pro ipsis intercessisset, nonnunquam etiam exorasse ueniam. Verum hoc tam nō conficitur, tum non licuisse hæreticos exitiali supplicio afficere, quàm ex ortu solis non sequitur esse noctem. Quod de Augustino adferunt fateor. Abhorruit illius animus ab occidendis hæreticis usqueadeo, ut crebris epistolis obtestatus sit præfectos Cæsaris, ne Donati-

stæ cum non modo heretici essent, uerum etiam horrendo latrocinij genere in orthodoxos grassarentur, occiderent: ueritus ut male succederet. Verū cum huc percelleret Donatistarum & Circ. peruicax & insanabilis infania nimium diu tolerata, agitata est, inter episcopos, de implorando Cæsaris præsidio, uiciterq; aliorum sententia. Et Augustinus ubi uidit rem bene successisse, multis hac seueritate correctis, fortit̃ approbavit, quod antea improbauerat. Et in libro Retractionum planè recantat, quod alibi de non occidēdis hæreticis scripserat. Quin libro 1. contra epistolam Parmeniani cap. 7. in hæc uerba scribit: Audet conqueri Parmenianus, quod eos Constantinus ad campum, id est, supplicium duci iussit, qui uicti apud ecclesiasticos iudices fuerunt. Sed quid isti non iustè patiuntur, cū ex altissimo dei præsentis & ad cauendū ignem æternum, flagellum talibus admouentis, iudicio patiuntur, & merito criminum, & ordine potestatum? Prius probēt se non esse hæreticos uel schismaticos, imò omnium dissensionum autores, tum demū de indignis pœnis suis liuidam uocem emittant. Ac multis alijs ostendit, imperatores seueras leges posse ponere, quibus blasphemos & hæreticos, etiam capitali pœna coërceant.

At nihil, inquit, eius æuo attēratū est gladio ciuili: Tm̃ lege cautū est, ut ecclesiarū hæreticarū facultates, ad orthodoxorū ecclesias transferrent, ea lege, ut si q ad has uellet transire, & ijs quas prius habuerat, & ijs quas inueniebat frui posset. Etiam respicientibus clericis & episcopis, suus honos nō adimebat. Respōdeo: Eā legē in immanes illas beluas latam, multorū iudicio nō respōdisse perpetratis sceleribus. Nam præter hæreses & schismata, alios orthodoxorū occiderūt, alios ad homicidium

cidium metu mortis adegerunt, tantaque erat illorum rabies, ut
 nec ab ethnicis principibus tolerari debuerit, nec à Chri-
 stianis, etiamsi nullum fuisset hæreseos aut schismatis cri-
 men. Et tamen quid momenti habet hæc ratiocinatio:
 Nihil tum attentatum est civili gladio. Non ergo lice-
 bit adinaduertere in hæreticos. Demum nihil fuisse at-
 tentatum civili gladio, tamen ne attentari potuit? Quod
 si potuit: ergo licuit. Hoc enim posse dicimur, quod iu-
 re possumus. Sed isti, inquit, furiosi grassatores et sica-
 rij uerius erant quam hæretici. Quid tum denique: An-
 ideo non erant plectendi, si nullo alio crimine, quam hære-
 seos uitio fuissent obnoxij? Quanquam que unquam fuit
 hæresis, cui seditio comes non fuerit? Ut frustra queru-
 lus sit Brenzcius, anabaptistas aliosque huius æui hære-
 ticos, ob solum hæreseos crimen actutum rapi ad sup-
 plicia. An non uidemus, rem ad cruentum orbis tumul-
 tum profecisse? Quis ciuium seditioes, agriculturalumque
 tumultum ignorat? Quis rapinas, quis furta, quis spo-
 lia & sacrilegia commemorat? An non seditiosum est se-
 natores magistratu mouere? An fortassis uiolentum
 non est, Christianos sub anathemate ad hæreticorum
 communionem cogere? Etiam hoc uiolentum, sacer-
 dotibus facultates adimere, monasteria tollere, breui-
 ter omnia mutare, id quod postremæ sortis hominibus
 in procliui est. Nam secundum Salustium, semper in ci-
 uitate quibus opes nullæ sunt, bonis inuidet, malos ex-
 tollunt, uetera oderunt, noua exoptant, & odio suarum
 rerum, omnia mutare student. Proinde necesse est non
 modo legibus oppositis, uerum etiam armis occurre-
 re publico discrimini.

Obijciunt præterea, ecclesiam non ocio & securitate
 creuisse, sed ad afflictione & hæresi. Quis nesciat hanc cre-
 bris,

bris, tum persecutionibus tū uero h̄eresum agitationibus uehementer fuisse corroboratam & illustratam? Nec ideo non semper restitit h̄eticis. Hoc enim non debemus h̄eticis, sed deo qui istiusmodi occasionibus ecclesiam confortat atq; illustrat.

Tale & illud ferè est, quod olim Augustino obiectum legitur libro de Cor. Don. 8. Ecclesiā pati potius persecutionem, q̄ facere. Ad quod respōdet: Querant igitur ab Apostolo, quā ecclesiam significarit Sara, quando persecutionem faciebat ancille. An non matrem nostram Hierusalē, id est, uerā dei ecclesiam? Quāuis ancilla magis persecuta sit Saram superbiēdo, quā Sara illam coërcendo. Deinde si boni & iusti persecutionē non faciunt, sed tantummodo patiuntur, cuius putant esse uocem in psalmis: Persequar inimicos meos, & cōprehendam. Hactenus uerba Augustini. Porrò quod obijciunt de Iudæorum perfidia, quam non puniāt humane leges, quid momenti habeat? H̄etici publicis legibus ecclesiæ se submiserunt, aduersus quas si quid delinquant, rectè puniuntur. Non autem sibi sumit ecclesia, in eos, qui foris sunt sententiā dicere, aut etiā animaduertere: maxime ob diuersam religionem. Toleramus itaq; ritus iudaicos ac perfidiam, quamdiu nobis citra religionis nostræ iniuriam conuersantur, etiā h̄eticos toleraturi, nisi periculum esset, illorum conuersionem non fore è republica Christiana.

At oportet, inquit, esse h̄ereses. Respōdeo: Ita oportet esse h̄ereses: quēadmodum necesse est uenire scandala. Proinde ut expedit autorem scandali, suspenso in collo eius mola asinaria, demergi in cor maris: ita in rē Christianorum fuerit, si è medio tollantur h̄etici, potest aquā & ipsi scandalo sunt alijs. Vide uero, à quanto
pericu

periculo Brenzcius Christianum orbem liberet. Veretur discrimen esse, ut exustis hæreticis, non alios habituri simus. Quasi uero inimicus nõ totus in hoc incumberet, ut dormiētibus hominibus zizania interseminer. Etiam periculum est, inquit, ne anima quoq; in salutis discriminē ueniat, morte sublatis hæreticis, qui potuissent abiecto errore seruari. At multo maius est periculum, ne seruatīs hæreticis, multorum salus indispēdium ueniat. Deinde incertum, an errorem posteaq; iam infederit, abiuraturi sint. Certo autem certius est, multos seduci ac perdi, nisi morte mulctatis hæreticis. Resecandę sunt, inqt, Hæ. putridę carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda: ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescāt & intereant. Arrius in Alex. una scintilla fuit, sed quoniam non sitim oppressus est, per totum orbem eius flamma populata est. Sed iam mihi consydera Brenzci acumen. Si, inqt, uolentia exterminādi sunt hæretici, quorsum opus est, sacris literis nauare operam, cum hac in re constaret, carnicem esse omniū literatissimum, O lepidum caput. Quasi uero sacrę literę in hunc dūtaxat usum destinatę sint, ut inde reuincam^o hæreticos. Iam ut fingamus ita habere, an nõ prius conuincendi sunt hæretici, quàm exurantur? Nõ ergo cõsistit, inanem esse operam quę edificandis sacris biblijs insumitur. Quanto igitur feliciter argumentari poterat: Si hæretici nõ nisi conuicti, plectendi sunt, necesse est aliquos esse, qui his reuincendis, sacras literas ad unguem calleant. Iam uidetur isti, res esse periculose (quod dicitur) alegg, si igne ac ferro hæreticorum perfidiã magistratus puniant. Fieri enim posse, ut illorum successores infectationibus iam assueti, ueram fidem pro falsa infectetur, maxime

maxime si ab hæreticis olim persuasi sint, suam sententiam ueram esse, adeoq; periculum esse, ne in Christianos arma conuertant. Scilicet, timet Brenzcius discrimen esse, ut cœlum ruat. Quæso te lector, quis tam est ἀγέλαιος, qui possit à risu temperare, tam ridicula perpendens, quæ spermologus iste adducit? Verum hoc aliquanto crassius est, quod dicit: Si omnia coercenda essent gladio, ex quibus periculum sit, ne oriri possit seditio, omnia symposia, omnes cōmessationes, conuiuia omnia, omnes conciones & mercatus, ui ac pœnis abolenda forēt. Multis enim experimētis didicimus, in nō paucis symposijs ortas fuisse seditiones, in non parum multis mercatibus tumultus esse concitatos, in multis ecclesijs clancularias cōiurationes esse factas. Hæc ille. Quibus nobis ingenij sui specimen manifeste præbet, ut si unq̄ alias. Sed ut paucis respondeam: Nō omnium eadem est natura & conditio. Sunt quædam eius generis, ut nemo ambigat, quin seditionum ac tumultuum semina sint. Ea eliminari, è republica maxime fuerit, & quòd per se mala sint, et quòd incōmoda nō parum multa secum uehant. Sunt è diuerso, quæ alendæ concordia ac publicæ paci destinata uideri queant. Eane ob quorundam abusum, continuo tollemus? Vitia corrigi conuenit. Certè res per se salutare, & ea quæ optimis instituta sunt rationibus, nequaquã expedit è medio tollere. Sed hæc uidemus, sæpe occasiones esse tumultuum. Quid tum deniq;? Græcorum est prouerbiū: Improbis nihil deesse præter occasionem. Quod si paramus tollere quicquid malis occasio est, quid erit tandem reliquum in rebus humanis? Posteaq; nihil ferè tam bonum est, quo non abuti possit hominū malitia. Verum peccant isti occasione accepta non data, qui ea
quæ

quæ mutuae amicitiae & concordiae symbola sunt, in seditionem ac tumultum uertunt.

Superiori non absimile est, quod continenter dicit Bren-
ezius: Iam omnibus hominibus corda essent eruenda, pos-
teaquam omnes seditiones ex corde suam trahunt ori-
ginem. Quis non hic suauissime rideat stultitiam ho-
minis. Probet primum, cor hominis non posse non mo-
liri seditiones & tumultus. Deinde non alia uia occur-
ri posse istiusmodi incommodis. Tum sedulo curabi-
tur, quod illi uidetur factu necessarium. Nunc fateor,
de corde procedunt seditiones & tumultus & quicquid
est tragœdiarum: at non necessario inde proficiscuntur,
sed libere: adeo certe ut possit homo, siquidem ipse ue-
lit, ea meditari quæ pacis sunt & concordiae. Nec iu-
bet Christus abscindere pedes, refecare manus, denique
oculos eruere, ne nobis sint offendiculo: sed uult ut si
hæc nobis obstaculo & scâdulo fuerint, nec alia sit uia
medendi huic malo, tollamus potius quàm his seruatim, ia-
cturam salutis faciamus. Præstiterit detuncatis mani-
bus ac pedibus seruari hominem, quàm asseruatis mem-
bris conijci in gehennam. Præstiterit unoculum in ui-
ram ingredi, quàm non eruto oculo, quo nobis scandalo
sit, mitti in gehennam ignis. Qua sententia saluator si-
gnificat, omnium rerum iacturam esse faciendam citius,
quàm salutis. Certè hæresis adeo non potest frugi esse
cuiquam, ut necessario scandala & seditiones pariat.

Quod si igitur nulla ratione mederi possit huic malo, quàm
muletatis hæreticis: publicæ pacis & tranquillitatis cu-
ratorum retulerit, ut illos supplicio mortis afficiant.

Post hæc mendaciloquus iste rhetorculus de grauatis
inuidia monachis, quos omnes cupit perditos, anaba-
tistarum causam subleuat, huiusmodi uerbis: Si disci-

men est seditionem oriri, aucto anabatistarum numero, cur non idem timetur in monachismo, ubi iam illorum grex numerosior fuerit. Quod si isti sine seditiones, tantum doctrinae suae fermento ac uitaē hypocrisis, totius penē orbis opes ad se pertraxerunt, cur de anabaptistis timor magistratus inuasit, quod omnes ad uitaē cōmunionem adacturi sint? Subolet mihi existiusmodi uerbis, Brenczium nō admodum abhorrere à catabaptistarum errore, quibus tam amice patrocina-
tur. Sed utcumq; sit, palàm hic mentitur in monachos: tamesi uerissimum sit, illos absque seditione hactenus uixisse. Quorsum uerò monachos cū anabaptistis coniungit? Posteaq; perspicuum est tumultuarios istos moliri seditiones, quod monachos nunquàm fecisse, ipse etiam Brenczius testatur. Quem etiam ad uitaē cōmunionem, unq̄ impulerunt monachi? Quod certum est anabaptistas facere. Quid igitur monachis & anabaptistis inter se conuenit?

Quod etiam de doctrinae fermento cauillatur ac uitaē hypocrisis, suo iure facit: quemadmodum & illud, quod per calumniam obijcit, monachos ad se pertraxisse totius penē orbis diuitias. Nisi iam exploratos haberemus glossogastares istos, rectè uideri poterat Brēczi^o, hæc nobis impingere. Nunc nemo magis uētri studet, nemo auidius sitit opes, nemo magis indulget genio, quàm qui se euangelij titulo maximè uenditant. Nam uideas λαμπροπλῆτους istos, fundos, agros ac uineta mercari, poculis inauratis atq; etiam aureis eisq; elegantissimis exornare mēsas, & genialiter quotidie curare cuticulam. Possẽ siquidem uellem ex euāgelicis istis, nominatim quosdam producere, quibus tot putāt esse coronatorum aureorum centurias, ut citius Platonis pediculos

diuulos numeraueris. Sub finem sententiam suam de
 puniendis hereticis interponit Brenzcius, quem nemo
 rogauit iudiciū. Gladio, inquit, uerbi uincantur. Quod
 si omnino nolint resipiscere, ita cum illis agatur, quē ad
 modum cum religiosis hac in re agitur. Et cū ciuilem
 obedientiam præstare recusant, ciuili quoque libertate
 priuentur, ac pro peregrinis reputētur, & ciuilibus cō-
 mercijs illis interdicator. Hæc Brenzcius. Ad id, quod
 dicit deumcendos esse uerbi gladio, cum in superiori-
 bus affatim responsum sit, non est cur crambe recocta
 nauseam lectori moueam, An uero nō iniquum sit, mi-
 nime seditiosos monachos, cum tumultuarijs anabapti-
 stis similiter haberi, ipse uiderit: Hoc uelim mihi respō-
 deat, Cur hac pœna mulctandi sint siue monachi, siue
 anabaptistę. An quia sic habet lex Cæsarea? At has le-
 ges, utpote humanas in totum contemnit. An quia sic
 uisum est Brentzio? Sed unde illi rogandarum legum
 autoritas? Verum non stat sententia, singulas homi-
 nis ineptias & calumnias persequi. Quādoquidem me
 iam pœnitet, his legendis tantum insumpsisse
 temporis. Vale lector amice & hos conatus no-
 stros boni consule, id quod facies, ubi intel-
 lexeris nos publicæ utilitati uoluisse
 consulere. Friburgi ipsis fe-
 rrijs diui Matthiæ, à
 redempto orbe.

1551.

L 2 IN

IN ICONOMACHOS
SIVE EOS, QUI DEMOLI
untur diuorum imagines.

Per Ambrosium Pelargum.

AMBROSIVS Pelargus fratri suo Valen-
tino, bonarum artium baccalaureo.

S. D. P.

CEperit fortasse animum tuum admiratio Va-
lentine Charissime, quid in mentem mihi uene-
rit, ut libellum in *enovo μάχης* æditum, ad te scri-
pserim. Verum hoc nō temere, sed consulto factum est,
Receperam me anno superiore post natalem resurre-
ctionis Christi, parentes affecte (quod nosti) etatis in-
uifere: sed moram mihi fecit schiatica, ex qua & diu &
grauiter laboraui: eramq; ualetudinis adeo afflictæ,
ut uix sperare liceret, tantum mihi unquam uirium fu-
turum, ut uoto illi meo facere possem satis. At ubi tan-
dem medicorum opera, à morbo probe recreatus,
naturalem corporis habitudinem recuperasse mihi uī
debar, prima quaque occasione adornaui profectio-
nem in patriam, idq; secundis, quod aiunt, auib;: Itic
cum essem, uisum est adorare ad imaginē crucifixi. Ve-
rum ut ædem (ni fallar) Georgio sacram ingressus
sum, comperi subuersas aras, profligatas è templo di-
uorum statuas, ac ne imaginem quidem crucifixi su-
peresse. Demirabar quid accidisset, quòd Lutheri do-
gmatibus uehementer addicti, exegissent imagines.
Tandem subijt furiosa male sanæ plebis inconstantia,
quæ relaxatis frenis, in omnem efferuet seuitiam, nihil
non

non temere nouans, conturbans, tollens & immutans. Etiam si hoc tam præclarum scilicet facinus, ipsis ecclesiasticis (sic enim appellari gaudent) debemus, qui cum gloriæ simul ac quæstus mancipia sint, nihil non ad gratiam loquuntur stolidæ multitudini, Quid facerem? Doluit mihi patriæ nostræ calamitas, cui sic imposuissent seductores: sed omnium pessimè me habuit improba aselli istius (nostri quem uelim) petulantia, quo autore ista facta rescui. Tamen dissimulato dolore, cõuiuia interim agitari cum amiculis, qui tum aderant. Nam te uocari nolui: nõ quòd uererer, ut mihi parum uel lectus uel cõmodus cõfabulo futurus esses, cui⁹ fructiõ & colloquio nihil fuisset dulcius, sed q̃ nõ erat animus, illic diutius moram trahere. Festinato enim opus erat. Alioqui non deerat, quod tecum commentarer: Proinde quod tum negatum est, curauis scriptis pendere, ac sarcire iacturam, quam te absentia tua fecisse causaris. Quanq̃ non aliud occurrat argumentum commodius, quam de seruandis diuorum imaginibus, quas qui è templis promiscue submouent, id quod nostrates quoque ingressi sunt facere, non tam iudicio, quàm temeritate omnia præcipitante moueri mihi uidentur. Quanquã non desint, quibus imaginum demolitio non aliud esse uideatur, quàm cruentæ cuiusdam conspirationis symbolum. A quorum ingenio non ita lögè absunt. Alioqui qua ratione in imagines impetum faciunt, quas constat à mille quadringentis amplius annis fuisse in ecclesia? An fortassis ratiõ non caret, totã damnare ecclesiam? An uero non damnant, qui diuersam prorsus causam agunt? Excutiant mihi probatissimos quosque utriusque linguæ historicos, consulant exactæ diligentia scriptores ecclesiasticos, eosque ue-

tutissimos (si ipsos uetustas fortè capit) tū impie mentitus uidear, nisi in ipsis nascentis ecclesiæ primordijs, imagines fuisse compererint. Vt enim fatear, eas initio nascentis ecclesiæ non fuisse in communi usu credentium, neque tam multas, neque tam uarias, nimirum nondum extructis basilicis, quæ etiam si extitissent, non conueniebat sub id tempus imagines habere in templis publicè, tum propter eos qui ex Iudaismo conuersi, mordicus adhuc tenebant legem Mosaicam, qua prohiberi uidebatur, ne deo deuoti rerum quarumlibet similitudines sibi facerent: tum propter gentiles, quibus ad Christum conuersis, insidebant nonnuille abiuratae religionis reliquiæ, ut periculum esset, ne occasione imaginum in idololatriam deficerent. Tamen nullas prorsus fuisse apud primos illos ac uere Christianos, mihi quidem religio est dicere: posteaquam constat illos adorasse ad imaginem crucifixi, id quod beatus Romanus haud obscure indicat, præfans in Tertulliani apologeticum. Quin ipse Tertullianus refert, Christianos quod religiosi essent crucis, usque adeo ludibrio habitos à gentilibus, ut crucifixi imaginem a sinibus auribus pingeret. Quod satis est argumenti, aliquem tum fuisse uulgi imaginum.

Sed & Eusebius Pamphili Cæsareæ Palestinæ Episcopus, inter ecclesiasticos neque ambiguae neque postremae autoritatis scriptor, quem & hoc nomine, *ἀγιό-
ωσις* uocat magnus ille Basilus: narrat apud Cæsaream Philippi, quæ Phœnicibus Paneada dicitur, conspectum sibi fuisse opus fusile, Christi miraculum representans, mulierem sanguinis profluuio laborantem curantis. Cui aliud insigne miraculum addit, de herba medicam uim habente, ubi ad simbriam imaginis Christi succer-
uisset.

uisset. Verba Eusebij sic se habent : Mulierem quam sanguinis profluuiio laborantem, à saluatore curatam euangelia tradunt, huius urbis ciuem fuisse constat, domusque eius in ea etiam nunc ostenditur. Pro foribus uero domus ipsius, basis quædam in loco editiore collocata, mōstratur, in qua mulieris uelut gēbus Christi prouolūtę, palmasq; suppliciter tendentis imago cre uidetur expressa. Adstat uerò alia ære nihilominus fusa statua, habitu uiri stola circumdati, ac dexteram mulieri porrigentis. Atque huius ad pedem statuæ, è basi herba quædam noua specie nascitur. Quæ cum exorta fuerit, excrescere usque ad stolæ illius ærei indumenti simbriam solet. Quam cum summo uertice contigerit, uires inde ad omneis depellendos morbos, languoreque conquirunt : Ita ut quæcunque illa fuerit corporis infirmitas, haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino uirium habens, si anteq̃ æræ simbriæ summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Eam statuam ad similitudinem uultus Iesu formatam tradebant, quæ permansit ad nostra usque tempora, sicut ipsi oculis nostris perspeximus. Hactenus Eusebij uerba. Quibus & hoc fides facit, quod in tripartita historia Sozomenus refert, Iulianum Cæsarem, eam Christi statuam deiecisse, atq; in illius locum erexisse suam quæ fulgure tandem tacta corruerit. Pręstiterit Sozomeni uerba adscribere : Cum cognouisset in Cæsarea Philippi, ciuitate Phœniciaë insigne Christi esse, quod mulier illa sanguinis profluuiio liberata constituerat, eo deposito, suam ibi statuam collocauit. Quæ uiolento igne de cælo cadente circa pectus diuisa est, & caput cum ceruice una parte deiectum, atque in terra fixum, reliqua hætenus superfuit, fulminis indicium.

reſeruans. Statuam uerò Chriſti tunc quidem Pagani
 trahentes confregerunt, quam poſtea Chriſtiani colli-
 gentes, in templum ubi hæctenus ſeruatur recondide-
 runt. Hæc Sozomenus. Finis etiam ſtatuæ, meminit ſe-
 cunda ſynodus Nicæna, cuius nobis monumenta græ-
 ca eademq; uetuſta, apud Rauracorum Baſilæam exhi-
 buit, felicitis memoriæ ὁ ἑταῖρος καὶ φίλος καὶ προσφιλέσ-
 τος ἰωάννης οὐδ' ἀλλ' ἄλλος, uir præter uitæ morumq; inte-
 gritatem, exquisite doctus, & quod in eruditis quoq;
 rarum eſt emunctæ naris. Male ſit inuidæ morti, quæ
 uirum ætate prorsus iuuenem nobis præripuit. Quod
 utinam τὰ ὑπομνήματα, quæ in Solomonis prouerbia,
 in eccleſiaſten, in epiſtolam denique ad Hebræos ſcri-
 pſit, tandem aliquando in lucem ædantur, ut uel ſic a-
 pud poſteros uiuat, uir immortalitate dignus. In græ-
 cis literis eò proceſſerat, ut Oecolampadiū longo poſt
 ſe interuallo relinqueret. Nam & in uerſione Theophi-
 lacti, multa prodigioſe deprauata deprehendit, quæ il-
 lum ſefellerant, multò plura deprehenuſus, ſi per ui-
 tam ac bonam ualeitudinem licuiſſet. Sed ut ad rem re-
 deam. Undecimo eccleſiaſtica hiftoriæ autor eſt Ruſi-
 nus, Chriſtianos pro ſe quenq; apud Alexandriam de-
 iectis dæmonum ſimulacris, inſigne crucis dominicæ
 depinxiſſe in ingreſſibus, in poſtibus, in fenestris, in pa-
 rietibus atque columnis. Penè exciderat Eusebius, qui
 poſt curatę mulieris hiftoriam, narrat à ſe uiſas Apo-
 ſtorum Petri & Pauli imagines. Etiamnum, inquit, A-
 poſtolorum Petri & Pauli ipſiuſq; Saluatoris imagi-
 nes deſignari uidemus, tabulaſq; depingi. Sed & anti-
 quas ipſorum imagines à quibuſdam conſeruatas, nos
 uidimus. Iam & Sylueſter, Apoſtolorum Petri & Pau-
 li Icones Constantino uiſendas exhibuiſſe legitur: quò
 factę

factæ apparitionis fidē illi faceret. Neq; negat Valla, quamlibet in Constant, donationem iniquus sit: imò af firmat, has esse effigies, quæ nunc Rhomæ uisuntur in tabella.

Tum Athanasius magnus ille Alexandrinę urbis Episcopus refert, Nicodemo qui ad Iesum nocte uenerat, effictam Seruatoris imaginem fuisse, quæ procedentibus annis à Iudeis trāsfixa sanguinem reddiderit, quo quicumque fuissent inuncti commodius habuerint.

Accedit his, quod eximius ille Græcorum Theologus Ioannes Damascenus memorię proditum indicat, Abagarum Edessenorum regem, insignem misisse pictorem, qui imitatam Christi imaginē effingeret. Quod cum non successisset, Christum appresso faciei linteo, imaginem suam ad uiuum uultum expressam, desyderanti misisse Abagaro. Ac satis miror, eius rei nullam fieri mentionem apud Eusebium præsertim cum alia quædam è Syrorum commētarijs deprompta de Christo & Abagaro, interpretatus sit, quæ ipsius monumentis uidemus inserta, nominatim primo ecclesiast. historię libro. Tametsi quæ istic refert Eusebius indigniora uideri possint illis, de quibus narrantur. Quod etiam Hieronymus tundeat pectus corā imagine crucifixi, an non satis est argumenti, usum imaginum ad suam usque etatem perdurasse in ecclesia? Denique Augustinus libro de uisitandis infirmis, testis est, usum imaginum etiamnum ipso uiuente fuisse in ecclesia, in hæc ferè uerba scribens. Sunt quædam externa signa pigritantis fidei excitatoria, quæ Christianitatis religio uult obseruari. Habent siquidem Christianorum arcana, dominicę illius crucis quasi quoddam uenerabile monumentum, quod de crucis ipsius imaginatione crucem.

cognominant, quod & nos omni ueneratione dignissimum fatemur, & ad recordationem crucifixi nostri ueneramur. Adijcitur etenim super crucem quædam hominis inibi patientis imago, quo salutifera nobis renouatur Christi passio. Hæc Augustinus. Et ne quis omnino falli posset, subiectis uersib⁹ hexametris usum imaginis crucifixi docet:

Nec deus est, nec homo, præsens quã cerno figuras

Sed deus est & homo, quem signat sacra figura.

Neque præteream Christianissimum illum Franciæ regem Ludouicum, cui inter reliquias diuorumq; imagines, nihil ferè prius erat crucis Christi signaculo, tantq; erga crucifixi imagines religio, ut egrè fineret eas defunctorum sepulchris insculpi, insculptasq; radi fecerit, ne quis illas suis calcaret pedibus. Eant nunc schismatici, ac semel perfricta fronte negèt apud ueteres illos ac uerè Christianos, aut ullas fuisse imagines, aut nulla in ueneratione habitas: obganniant toti ecclesiæ, dicant fabulosum esse, quicquid unquã à probatis ac bonæ fidei autoribus proditum sit.

Cæterum quod diuum Lucam ferunt Seruatoris ac sacratissimæ matris eius effigies, ad uiuos expressisse uultus, quia incerto autore spargitur non urgeo. Nã quod Clichtoueus in commentarijs Damasceni, Augustinũ eius rei facit autorem, uereor ut illum fefellerit memoria.

Sed quo tandem, inquiunt, imagines in ecclesia? Hoc etsi calumniandi animo rogent, per libenter tamen indicauero imagines esse nõ uno modo frugiferas. Nam & imperitis uitam sanctorum, quam imitentur exprimunt, & eruditis memoriam subinde refricant. Breuiter in hoc repertæ sunt, ut nos bonæ alicuius rei admo-

neant.

neant. Ne quis uerò eam responſionem putet eſſe com-
 mentitiã, certè in hunc modũ ſexta Cõſtantinopoli-
 tana ſynodus reſpondiſſe legitur, percontantibus, ec-
 quis eſſet imaginum uſus in eccleſia: ut eſt de cõſe. d. 3.
 Venerabiles: Venerabiles imagines Chriſtiani nõ deos
 appellant, neque eis ut dijs ſeruiunt, nec ſpem ſalutis in
 eis ponunt, neque ab eis futurum expectant iudicium,
 ſed ad memoriã & recordationem primitiuorũ eas
 uenerantur. Idem docet Gregorius eius nominis ſe-
 cundus ſcribens ad Seruium Maſſilienſem epiſcopum,
 quem acrius reprehẽdit, quòd è templis ſuſtulſſet ima-
 gines. Eius ſententiã, quæ eſt de conſecratione di. 3.
 adſcribam: Aduolauit huc rumor, inquit, quòd incon-
 ſyderato zelo ſuccenſus, Sanctorum imagines è tem-
 plo ſubmoueris, ne quis cultum fortè illis exhibeat.
 Quod uetueris adorandas eſſe imagines, laudamus:
 quòd confregeris, reprehendimus. Dic frater, quis unq̃
 ſacerdotum tale aliquid ſibi ſumpſerit in eccleſia, qua-
 le tu aggreſſus es facere? Aliud eſt adorare picturas,
 aliud per picturæ hiſtoriam diſcere quid adores. Quod
 enim ſcriptura legentibus, hoc idiotis præſtat pictura
 cernentibus. In ipſa ſiquidem uelut in libro quodam,
 uident quid ſequi debeant. Vnde & laicis pictura pro-
 lectione eſt: Saltem ueritus fuiſſes, ne quis hinc ſuſpi-
 cionem de te conciperet ſimulatæ cuiuſdam ſanctita-
 tis, & arrogatæ prudentiæ. Quare zelum iudicio tem-
 perare debueras, atque ita demum propoſito tuo rectè
 conſuluiſſes. Quid multa? Admonet epiſcopũ, excuſet
 immodicum zelum, dicat ſe quorundam abuſu per mo-
 tum hoc feciſſe, doceat inſtaurandas denuo imagines,
 idiotarum animis in hoc datas, ut memoriã adiu-
 uent. Ex hac Gregorij Maximi pontifi. ſententiã ſatis
 liquet,

liquet, in quem usum imagines asseruentur in Christianorum ecclesijs. Visa enim in picturis speciosa Sanctorum facinora, ad similia nos inuitant: atque extimulant etiam, ut nos ad innocentissimam ipsorum uitam, effingere et componere studeamus. Itaque dum in templis depinguntur diuorum imagines, quid aliud quam inculcata ipsorum uita nostris pectoribus insinuatur & inculpitur? Non est proinde inepta literarum & imaginum homiosis Gregorij. Vt enim literę iuandę memorię repertę sunt, ita imagines ut imperitos instruāt, peritis memoriã subinde renouent: utq; literę res quibus significandis destinatę sunt, uelut ob oculos nobis ponunt, ita non aliter pictura uitam nobis sanctorum uelut spectandam representat, non minori cum uoluptate, maiori etiam adfectione, quàm si literis tantum expressa sit. Ac ferè fit, ut plus ex picturis, quàm ex literis concipiamus. Iussi sunt Iudæi decalogi legem ligare in manibus, inscribere postibus & liminibus, quò semper ob oculos esset, quod legis memoriã illis renouaret: & non licebit Christianis habere imagines, quæ innocentissimam diuorum uitam subinde nobis refricent.

Iam depinguntur in prophanis ædibus, in omnibus ferè parietibus, gentiliũ historiã, poetarum fabulę, historionum morionumq; gestulationes plusquã scurriles, ac nescio quę pri: peiã etiam obscœnitates, ne prætereuntes non habeant aliquam cõfabulandi materiã. An igitur inutile sit, si in templorum porticibus & cœmeterijs pingeretur tota Christi uita, ut q illic ociosi prodeambulant, habeant frugiferam aliquam cogitandi meditandiq; materiã. Vult Seruator sanctorum opera lucere coram hominibus, ut patrem qui in cœlis est.

est inde glorificent. An uero minus relucent in picturis, quam in libris, diuorum bona opera, quæ per eos cum hic mortales uiuerent, operatus est dominus? Ergo qui huc omne studiũ conferunt, ut quicquid usquẽ est imaginum sacris exigant ædibus, nihilo peccant leuius, quam qui sacros codices igni exurunt, ne idoneis lectoribus horum copia fiat. Quod enim facit, qui idoneum à scripturarum lectione temere submouet, hoc facit, qui idiotam à spectandis diuorũ imaginibus arceat. Sed uideamus, quid *ἰκονομάχαις* moueat, ut negent ex utilitate esse ecclesiæ, diuorũ habere imagines. Omnium primum obijciunt, nulla uel Christi uel Apostolorum traditione scripta præcipi, ut diuorum statuas habeamus. Verum quidem est, rem per manus (quod dicitur) traditam esse. Sed si mox reijciendum est, quicquid non sit literis diuinis proditum, quin isti multa reijciunt, quæ unã nobiscum mordicus tenent? Dicant mihi qui sic solent dialecticari, qua scriptura proditum sit ingeniti uocabulum, quod nos soli patri tribuimus. Nam id uocabuli Augustinus itemque Ambrosius planè negat ex scripturis haberi, sed ita appellari deum patrem, ex consuetudine disputantium. Quod si licet aliquid præter scripturam asserere, frigescit aduersariorũ obiectio. Si non licet, cur ipsi etiam patrem dicunt ingenitum. Proinde quod Apostolus monet, acquiescendum nobis est non unius Christi uerbis, sed & omni quæ secundum pietatem est doctrinæ. Non autem aduersatur pietati Christianæ, quod citra culpam omnibus ultro permissum est. Ultro autem permissum est, quod catholica nec prohibet, nec damnat ecclesia. Atqui diuorũ imagines non modo non damnat, uerum approbat etiam. Sed lege, inquit, cautum erat ne ullam imaginẽ necque

fictam neque pictam Iudæi haberent. Nam Exod. 20.
 & Deute. 5. scriptum est: Non facies tibi sculptile nec
 quâcunque similitudinem eorum quæ uel in cælo sunt
 sursum, uel in terra deorsum, uel in aquis sub terra: At
 si hoc isthic agitur ne quam omnino cuiusuis rei habe-
 rent imaginem, qui consistit, Deum illis præcepisse ut
 certarum rerum similitudines facerent? An non in Iu-
 dæorum templo erant Cherubim facies hominis pro-
 minentes. An non leunculorum bouumq; effigies? Ad-
 de his serpentem æneum affixum stipiti, qui signū fuit
 crucis dominicæ: Ergo perspicuum est non in hoc fuisse
 deum ut imagines prohiberet, quin hoc potius illi cu-
 ræ fuit ut idololatriam, id est, falsam religionem com-
 menticiozumq; deorum cultum, Iudæorū cordibus exi-
 meret. Hoc ita habere, tum ex ipsis uerbis ostenditur,
 nā Hebræi atq; ipsi etiā septuaginta habent. Non facies
 tibi idolum, tum ex his quæ præcedunt, tum ex subie-
 ctis, Præcedit siquidem, Non habebis deos alienos præ-
 ter me. Itemq; Nō adorabis deum alienum: Quo cauet
 ne alij ab ipso diuinitatem tribuant, quicquid illud sit,
 Non enim hic de solis imaginibus fictis uel pictis lo-
 quitur: Nam & qui Arrij & Eunomij peste cõtamina-
 ti sunt, hãc legem infringunt cum filium deum quidem
 fatentur, sed conditum asseuerant, cumq; hunc à diuina
 substantia abigunt, aliū profecto deum inuehūt. Sequi-
 tur autē Non adorabis ea neq; coles, hoc est, ut Orige-
 neque affectu his inhærebis, neque externū illis exhi-
 bebis honorem. Quod si ea non sit uerborū intelligen-
 tia quorsum attinebat uelut intercalatis uerbis toties
 repetere. Ego dominus ego dñs: Excutiant emphasim
 pronomini tibi, & euidens erit ueritas: Quod enim di-
 citur Non facies tibi Idolum &c. Perinde est ac si dice-
 ret,

ret: Non facies idolum in salutem tuam, hoc est, non facies tibi idolum à quo tanquã à deo salutem & redemptionem speraueris. Quod uero Zwing. cõminiscitur duo hoc loco esse præcepta ac separatim præcipi ne aliũ à se diu adorarẽt. Et ne simulacra facerẽt nemo cordatorum agnoscit. Sed dicunt uno præcepto caucri ne Iudæi more gentium simulacra sibi facerent, quibus lirarent: Atq; hoc nel ex ipso contextu liquet Exod. 20. & 34. Non facietis uobis deos aureos, argenteos, uel cõflatiles. Hic obsecro qd aliud q̃ idola prohibẽtur .i. hererum imagines quibus stultitia hominũ pro dijs abutitur? Quod si uera est Zwinglij sententia, qui consistit deum scripsisse decem uerba in duab⁹ tabulis lapideis? Nam ad istius loquendi modum undecim fiunt uerba seu præcepta, non decem. Quo quid aliud, q̃ mendacẽ facit deum nugiuendus iste? Proferunt & alium locum, qui est Leuitici 26. Non facietis uobis idolum & sculptile: neq; statuas erigētis aut insignem lapidem in terra uestra. Sed & hæc uerba intelligẽtiam suam accipiunt ex eo, quod adiungitur: Ut adoretis eum. Quo facile uideas, non aliud hoc loco prohiberi q̃ idololatriam. Alioqui cur non uitio uersum est Iosue, qui in Sichem subter quercum erexerit titulum: nisi quia non hoc adorandi animo fecerat, quin potius ut lapis esset testimonij. Sic Samuel abeunezer, hoc est, lapidem adiutorij, in memoriã scilicet lati auxiliij erexisse legitur. Et Rubenitæ altare construxerant ad Iordanem, cum lege cautum esset, ne quis altare alibi erigeret. Ea res primum quidẽ malè habuit alias trib⁹. Verum ubi perspectum habuerunt, non hoc sacrificij, sed recordatiõis causa fecisse Rubenitas, placatus est illorum animus. Quid quod etiam nostri æui Iudæi, qui legẽ Mosaicam

utraq;

utraq; (quod dicitur) manu tenent, pictas habent imagines in columnis & parietibus, id quod cōpertissimū habeo. Est apud Francofordiam supra Menū fluvium, rabi quidam insignitè doctus, in cuius hypocausto, totam ferè Jacob patriarchæ historiam operose depictā, hisce oculis uidi. Quem cum tentandi animo corripere, quòd parum obseruans esset legis Mosaicæ, quæ imagines in totum prohibeat: subrisit, nec aliud respondit, quàm non simpliciter uetitum esse, ne quas haberent imagines, sed ne quas in hoc facerent, ut colerent religione numinis. Etiam Stephanus Acto. 7. non taxat Iudæos, q; figuras fecissent, sed quòd adorandi animo illas fecissent. Quæ omnia argumēto sunt, non hoc uoluisse deum, quod isti intelligunt.

Sed præstiterit uidere, quo pacto Zwinglius dialectices egregiè peritus, nimirum Magister artū (nisi nos fallat pileum uiolaceum) colligat obolendas esse diuorum imagines. Non est, inquit, figurandus deus. Deut. 4. Non uidistis similitudinem aliquam in die, qua uobis locutus est dominus. Quantò igitur minus figuranda est creatura. Ac mox quasi iam acu rem tetigisset, exclamat: Hic ualet locus à maiori. Perinde scilicet ac si quis in hunc modum dialecticetur: Non est didascalus percutiendus ferula, minus igitur discipulus. Quasi uerò locus à maiori ex rebus ipsis, quæ magnitudine aut dignitate alias superant estimandus sit, & non potius emetiendus ex rerum habitudinibus. Enthymema proinde quod illi est à maiori, à minori potius est Aristoteli. Quid uero ponderis habeat argumētum à minori negatiuum, ipsis etiam pueris notum est. Certè deus quòd incorporeus sit, figurari nō potest, nullisq; lineamentis exprimi. Proinde nulla est ratio depingendæ

genda eius figuræ. Quam enim diuinitati speciem assigneris? Quam, inquit, imaginem ponetis mihi? Quare id conari, impietatis simul & insanix fuerit. Hoc enim qui facere instituunt, erroneam de deo opinionem ingerunt mortalibus. Atque ea est non postrema ratio, quod obrem imagines infigurabilis deitatis, ueteribus illis prohibita sint. Quid uero est, quamobrem quod incorporeum quidem est, tamen formis corporalibus subinde exhibitum est oculis corporeis, non licet imaginibus exprimere? Apparuit deus in figuris corporeis columnæ scilicet nubis & ignis. Et spiritum sanctum descendisse legimus super Christum corporali specie, nimirum columbæ. Quoties etiam legimus, angelos apparuisse patribus in corporalibus formis, uirorum scilicet. Atqui nemo est, in cuius mente non assurgat imago columbæ, uiri, aliarumque hoc genus rerum, quoties istiusmodi apparitiones uel legerit uel audierit. Quid ergo uetat, illa in picturis cernere, quæ non sit nefas cogitare? Conspectus est Apostolis Spiritus sanctus in dissectis linguis uelut igneis. An id quod tum factum est, licet cogitare, dicere, audire, literis committere, in chartis uidere ac legere, non etiam pictura aliqua iuandæ memoriæ exprimere? Si dicant, ista tum signa fuisse præsentis gratiæ dei. Audio. Sed ne literæ quidem signa sunt præsentis gratiæ, tantum id exprimunt, quod olim signum fuit gratiæ. Quid cum idem pictura significet, quod uoces & literæ, cur non liceat pingere, quod licet scribere, legere & dicere? Iam cum dei filius, sumpta serui forma in terris uisus sit, & cum hominibus conuersatus, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique die ad immortalem uitam resurgens, discipulis apparuerit in carne, quam

tandem apostolis cernentibus cœlis inuexit: cur nō liceat tā salutarē nobis dispensationē, qua se mortalibus oībus insinuare dignatus est, figuris exprimere, ut tot tantaq; dei bñficia uel oculis subiecta mortalibus, ab immemori nostro pectore, gratiam tandē aliquñ extūdat. Sed en tibi eiusdem farinae argumētum aliud, quod ex Esaja adferunt: Plaste idoli omnes nihil sunt. Quis formauit deum & sculptile cōflauit ad nihilū utile? Faber ferrarius operatus est lima, in prunis & malleis formauit illud. Artifex lignarius extendit normā, formauit illud in runcina. Ac paucis interiectis. Succidit, inquit, ligna saltus, sumpsit ex eis & calefactus est, succendit et coxit panes, de reliquo operatus est deum. & adorauit sculptile, incuruatusq; ante illud dixit: Libera me, Deus meus es tu. Mitto hic cōmemorare, q̄ impudenter Carolstadius ex hoc prophetae loco, Gregorium falsitatis arguat, qui dixerit imagines librorum uice esse idiotis: cū illas ppheta prorsus dicat esse inutiles. Ast ubi quæso duosq; imagines, propheta dicit esse inutiles? Imō de gētiliū statuīs loquitur, quas scriptura promiscue nunc idola, nunc simulacra, nunc deos appellat: ut intelligas scripturæ consuetudine, eas proprie imagines significari hisce nominibus, qbus gētilēs idololatræ pro dijs abusi sunt. Atq; is est eius uocis usus in Ioānis Apostolica, ubi ait: Filioli custodite uos à simulacris. Et Gen. 31. pro eadē re promiscue usurpant hæ uoces. Si, inquit Laban, ad tuos ire uolebas, cur furatus es deos meos. Cui Iacob rīdet: Apud quēcunq; inueneris deos tuos, necesse coram fratribus nostris. Ac paucis interiectis sequitur: Nesciebat autē qd Rachel furata esset idola. Atq; ad eum modum oēs scripturæ locos, qui de idolis loquuntur interpretari cōuenit, de gentiū uidelicet simulacris,

facris, quibus putabant aliquid inesse numinis. Quem errorē diuinus quoq; propheta, denūciatione periculi hominū cordibus eximere conatus est. Ve, inquit, q̄ dicit ligno: Expergiscere. Et tacenti lapidi. Surge. Oper tus est auro & argento, & non est spiritus in uiscerib⁹ eius, Et regius propheta: Simulachra gentiū argentū & aurum, opera manuū hominum &c. similes illis fient, qui faciunt ea & oēs qui cōfidunt in eis. Itaq; nos simu lacri et idoli uocabulū abhorremus, q̄d ecclesię usus dñs gentium accōmodat. Ac per hoc paulò inconsideranti us, aliqui *ιδωλομάχης* appellāt eos, qui diuorū imagi nes sacris ædibus excutiūt. Nobis iconomachię uocabu lū, in hac presertim re magis arridet, q̄ idolomachię.

Quod ex actionibus Apostolicis proferūt, Paulū reie cisse simulacra in templo Atheniensem, qd aliud est, q̄ reuocasse idololatras ad unius dei culturā? Quid hoc ad diuorū imagines? Quin græce est *εικόματα*, qd non simpliciter imagines aut statuas significat, sed quibus cultura exhibetur, quasi maiestate aut dignitate aliqua præditis: ἀπὸ τῆς εἰκόμου, quod est religiose uenor, p- prie rem quæ maiestatē aliquā obtineat. Eoq; spectat adhibita Apostoli ratio. Cum simus, inquit, dei genus, non debemus putare, id qd diuinū est, simile esse auro & argento aut lapidi arte sculpro, & inuento hominis. Quo significat, præposterū esse, ut hoc colas religione numinis, quo sis ipse multo præstantior.

At legimus, inquit, istic arā quoq; fuisse titulo: Igno ti dei, hoc est, Christi uel ipso Apostolo exponente titu lum. Sed hoc ut uerū sit, tamen ne idē prorsus sunt ara, titulus, imago & simulacrū? Quo uero nouo tandem enthymemate nobis colligent, in templis Christiano- rum non habendā esse Christi seruatoris imaginem, si

Paulus gentium simulacra templis excusserit? Etiam si hoc fecisse non legitur: sed admonuisse tantum, ne illis exhiberent culturā. Quid quod neq; legimus, illic fuisse imaginem crucifixi? Et si fingam°, illic fuisse statuam, quæ ignotum illum deū utcumq; præsentasset: nō aliud q̄ signū esse poterat ignoti dei, quē uel ex Apostoli uerbis constat, illos coluisse, potius q̄ statuam. Quod ignorantes, inquit, colitis hoc ego uobis annuncio. Proinde non reijcit titulum: Ignoti dei. Tantum torquet, in argumentū prædicandi euangelij. Atq; hæc ferè sunt istorum argumenta, è scripturis diuinis desumpta, quæ tamen omnia tribus (q̄d dicitur) uerbis soluuntur: si dicamus in adductis locis, idololatriam in quā tum gentiliū, tum Iudæorū animus maxime propendebat, prohiberi. Nunc cum nihil sit periculi ab idololatria, haud erat, cur tanto impetu diuorū imagines templis eijcerent. Et tamē interim nobis obtendunt idololatriæ crimen, non cui ullus unq; Christianorū obnoxius fuerit, nec quā isti metuant: sed quam fingunt potius, quo simulata religiōis specie, plebeiorum odium in nos declinent. Solent sacerdotes, inquit, & monachi cantilare in templis ad imaginem crucifixi, in hæc uerba: O crux aue, spes unica: auge pijs iustitiam, reisq; dona ueniam. Hic nihil aliud responderim, q̄ nos hæc dicere ad imaginē crucifixi, non imagini, sed ipsi crucifixo. Neq; aliud respondisset Ambrosius, cuius hæc sunt uerba in libro de obitu Theodosij: Inuenit Helena crucem, adorauit, non lignum: quia hic gentilis est error, & uanitas impiorū, à qua deus longe abesse uoluit suos cultores, dicens: Neq; coles neq; adorabis ea: Sed illum adorauit, qui pependit in ligno, regnauit à ligno, scriptus est in ligno. At adoratis, inquit, crucem, infigitis oscula,

oscula, suspenditis anathemata, ac genua inflectitis, Ad
 oram^o fateor, nō lignū ut lignū: sed quatenus signū, qđ
 qui facit, rem potius quę significatur, adorat. Idę sanē
 Augustinus docet. 3. doct. Christianę cap. 9. Qui, in-
 quit, ueneratur signum uisibile institutum, cuius uim si
 gnificationemq; intelligit, non hoc uenerat, quod tran-
 sit: sed hoc potius, qđ talia cuncta referenda sunt. Quod
 si quis (ut idem inquit. 1. doct. Christianę) signis uti-
 liter institutis, pro rebus quibus significādis destinata
 sunt utatur, carnalis est seruitus. Itaq; cum dicimus: O
 crux aue &c. id adoramus quod crucis signaculo desi-
 gnatur. Quicquid etiam honoris imagini exhibemus,
 quatenus imago est, ei potius exhibemus qđ imagine
 presentatur. Imaginis namq; honor (Basilius inquit)
 ad exemplaris transfertur honorē. Sed impium fortē
 hoc quoq; illis uidebitur, qđ adoramus diuos, cum scri-
 ptum sit: Dominū deum tuū adorabis. Etiam nos sanē
 nefas esse ducimus, ea religione adorare diuos, qua nu-
 men colitur. Et tamen homo hominē, uel hoc nomine
 pronus adorat, qđ maiestatem, dignitatem uē aliquam
 obrineat: aut sanctimonia uitę sit præditus. Quid igitur
 est, quamobrē nobis uitio uerti debeat, si hoc obser-
 uatię genus diuis exhibeamus? Aduerterent ἀγιομαχοι,
 adorationis uocabulū non proprie cultum significare
 numinis, sed reuerentiam illam, quam inflexis genub^o,
 aperto capite, incuruato corpore, aut alio quodā gestu
 corporis exhibem^o dignitate, autoritate, aut sanctimo-
 nia conspicuis. Vnde quod Hiero. Gen. 39. uertit: Ve-
 strosq; manipulos circumstantes adorare manipulum
 meum: hoc modo ex Hebræo uerti poterat: Vestri ma-
 nipuli circumuoluti adorabant, seu uenerationē expri-
 mebant erga manipulum meum. Non enim statū, sed

motum significat dictio hebraica. Vnde & septuaginta uerterunt, περιπαφίντα τὰ εἰδώματα: Et circumuerfi manipuli uestri &c. Vnum itaq; deum, ut caput ac fontem salutis adoramus, diuis suum honorē exhibemus. Et à solo deo salutem petimus nō à diuis, neq; ab imaginibus: sed tamen per diuos, ac sæpiuscule coram imaginibus, non ab imaginibus ipsis. Quis enim Christianorū tā lapis sit, ut putet lapidibus & lignis inesse sensum: uel ut lignū adoret, uel salutē perat à lapide? Quin ad hunc potius modum ad imaginē crucifixi oramus: O bone Iesu qui in cruce salutare nobis suppliciū perpeffus es, fac nos huic mundo multis modis maligno mori, ut tibi perpetuo uiuamus.

Sed sint sanē aliqui, qui religione numinis adorauerint statuas, quantulo negotio doceri poterant, in hoc tantū repertas esse imagines ut signa sint, quæ imperitos instruant, ac memoriā subinde renouent. Confregit, inquit, Ezechias serpentē æneum, quem Iudei iam per aliquot secula adorauerant. Confregit fateor, neq; id non religiose fecit, posteaq; uidit populū non aliter ab idololatria posse auelli. Nunc quouis alio, q̄ ἐκνομομαχία huic malo mederi poterat. Si hoc pacto corrigēdi sunt abusus hominū, iam dudum omnes creaturas sustulisse oportuit. Quotē enim cuiq; diuinam culturā non legimus exhibitam. Adeo ut sapiens dicat, creaturas impiētibus factas esse in muscipulā. Sed nō ideo tollendæ sunt ē medio, si his abutant impij. Non rerum usus tollendus est, sed corrigendus abusus. Quid isti qui tā malē uolunt diuorū imaginib; fecissent, si errorem uidissent ethnicorū, quos autor est Lucas, deitatis honorē transferre uoluisse in Petrū & Paulum Apostolos? Anteuertissent (q̄d uideo) Apostolorū expostulationē, sustulissentq;

sentq; illos è medio, ne quibus occasio fuissent idololatriæ. Imò tantus est ipsorū zelus, ut ne umbra quidē Petri uictura fuerit, si uidissent sanari infirmos, quos illa obumbrasset. Nam hic fortè nonnihil erat periculi, ut Petri umbrā adorarent religione numinis. Quod nisi isti pias ipsorū umbras (quod dicit) metuerent, uereor ut (quæ ipsorū est in imagines seueritas) illas quoq; membratim discerperent. Quandoquidē & hic periculū est, ne superstitiosi, uel ut mollius dicam, indocti & simplices, umbratiles istorū imagines religiosius colere incipiant. Quis em̄ non umbræ citius, q̄ trunco aliquid credit inesse numinis, istorū præsertim qui tam insigniter sunt euangelici. Deniq; nō uideo, quō orbem Christianum ab idololatriæ periculo liberent, nisi imagines è cordibus quoq; excutiāt hoīm. Neq; enim fieri potest, quin imago aliqua eorū quæ audimus ac legimus, cordi se ingerat. Quod si hinc quoq; periculū sit, uereor ut huic malo alio consilio occurrere non possint, q̄ si corda quoq; hominibus eruant. Hęc satis ad iocum. Accipe ad seriū: Si periculum est idololatriæ, habere imagines in templis, cur non item periculū est, eas asseruari in domibus? In templa, inquiunt, homines adorādi gratia confluunt. Quid tum postea? An non in domibus quoq; & cubiculis sæpe adorant? Si dicant, etiam eiciendas esse domibus, non deerūt fortè alij eius sectæ, qui omni (quod dicit) uoce repugnent. Certè Zwinglius ægre patitur, illas è domibus excuti. Ac ne è templis quidem oēs eicit, sed eas tantū, quæ non ornat^o uoluptatiuæ, sed religionis causa istuc asseruant: Ornatus causa sunt Atlantes & tibicines, quos fabri addunt fulciendis columnis, & gallus sacræ turris fastigio impositus, imagines deniq; in fenestris, modo diuos nō refe-

rant, imagines itē quę in librorum frontispicijs, in poculis item argenteis, aureis, siue etiam inauratis uisuntur. Deniq; quę in domorum parietibus ac postibus in hoc fiunt, ut exornēt ædificia. Fateor hęc oīa ornat^o ac uoluptatis gratia fieri. Quęadmodū imagines in annulis, in numismatis, & mensuris, non cultus gratia inuentę sunt: sed aut ornat^o, aut societatis humanę causa, quę sine his aut omnino non consistit, aut minus cōmode gerit. Id quod & Augusti, indicat. 2. doct. Christianę. Sed respondeant hic mihi, qui tantopere urgēt periculū idololatrię. Cum istis em̄ res mihi est. An ideo non est periculū idololatrię, si imagines uel ornatus uel uoluptatis causa asseruant in domibus: aut si in hoc factę sint, ut in usum uitę necessariū proficiant. Cōstat Iudeos adorasse serpentē æneum, quē tum non in hoc crexerat Moses in stipitem. Quin potius, ut eius aspectu sanarent à plaga. Idē quoq; periculi timeri poterat in Cherubim. Nam qđ Zwingli^o apud Bernates respōdit, Cherubim fuisse figuram propiciationis, quę Christus est, οὐδ' ἐν πρὸς ἑπὸς. Hoc enim non tollit periculum idololatrię, ut neq; in serpēte. Et hic non queritur, cui usui destinata sint Cherubim, sed an citra periculum in templo fuerint.

Nec recipio, si mihi pythagoricū aliquid respondeant αὐτὸς ἐκέλευεν, ipse iussit. Scio iussu dñi facta esse Cherubim. Sed isti urgent periculū idololatrię, quā admissam constat, non modo in simulacro hoīs, uerū etiam in similitudinibus siue fictis siue piētis quadrupedū & serpentum & uolatiliū: ut est Rom. 1. Sap. 13. Ergo & hic admitti potuit. Sed demus ut certe donādum est, nullū esse periculum ex imaginibus, quę uel ornatus, uel uoluptatis causa asseruātur in domibus, pingunt in parietibus.

tibus, uenum exponunt in emporijs. An non in libidinem extimulant? Nam id periculi, religiosuli isti cau-
 fantur in imaginibus, etiã ad decorum depictis, quales utiq; sunt quæ uisunt in templis. Cur ergo illas nõ tol-
 lunt e medio, quæ citra controuersia Veneri addunt sti-
 mulos? Valeat ornatus, ualeat omniscq; uoluptas, quæ nobis sit scandalo, occasioq; ruinæ. Valeant imagines,
 quæ obscœnas nobis ac fœdas uoluptates ingerunt. Quæ tandem illæ? Non certe quæ habentur in templis, etiã
 si istic aliqd interim præter decorũ occurrat, sed quod procaci pictorum licentiæ debemus, nõ ecclesiæ. Quas
 uero passim circumferri uidemus ac uendi, tales certè
 sunt, ut mascula etiam pectora mouere possent in libi-
 dinẽ. Proinde iudicet hic qui uolet, q̄ sit nõ modò præ-
 posterum, uerum etiã impium, obscœnas habere imagi-
 nes uoluptatis & ornatus causa: eas autẽ relegare, quæ
 in hoc factæ sunt, ut nos in honestatẽ promoueat. Iam
 & hoc uelim mihi respõdeant ἑκονομάχοι, ñ præfertim,
 q̄ in re sacramenti quadantenus nobiscũ sentiunt. Si tãto
 pe timet idololatrię piculũ, quin crucifixi imaginẽ e pa-
 ne sacratio abolẽt? Sed p̄go, & alia τῶν ἑκονομάχων argu-
 menta excutere. Præstiterit, inquit, sumptus quos se-
 pe magnos uidemus esse in pingendis, sculpendis, erigẽ-
 dis, exornandiscq; imaginibus, collocare in pauperes.
 Hic ne uerba prodigamus, breuiter dicim⁹: Neq; nobis,
 neq; ulli cordatorum probari, si neglectis pauperibus,
 superstitiosiores simus in colendis diuis. Sed uideãt isti,
 ne dum pauperes obtendant, Iudæ exemplo crumeng
 suæ potius, q̄ aliorum inopiæ consultũ pergant. Neq;
 enim suspitione caret, q̄ quoties ferè clamãt, istiusmodi
 sumptus recti⁹ collocari in pauperes, primas sibi inter
 pauperes tribuunt. Ipse uidi quosdã eius farinae eccle-

siastes, qui cum fortè è suggestu populum hortatur ad largiendas eleemosynas, manu appressa pectori, dicere solent: Nos illi sumus pro Christo pauperes, in quos rectè contuleritis, quicquid est usquam diuitiarum apud monachos & monachas. Nos uia dei tèpla sumus, quæ sumptibus in basilicas hæc tē^o collocatis exornare cõuenit. Quod si istorum animus tam propendet in pauperes, ac tenuis fortunæ hoës, ut dicunt, cur illos facultatibus exuunt? Cur è possessu uinculis eiciunt? Cur toti in hoc sunt, ut pauperum bona ob quamlibet leuè culpã imò ob nullam sæpe causam, uel in priuatũ ipsorum, uel in publicum usum redigant. Noui quorundã in ea re ingenium ac studiũ. Sed liber aliã uidere machinam, quã adferunt demoliendis imaginibus. In spiritu, inquit, adorare oportet, non in imaginibus corporeis, quæ animum subinde à deo auocant, & carnales interim cogitationes ingerunt. Obsistunt præterea cœu nebulæ quædam, ne clare deum contemplare liceat.

Quotocumq; obsecro non notũ est, hæc omnia esse commenticia, meræq; blactimenta impostorum nihil non comminiscentiũ, quò errorem suum tueant? Nõ sunt nobis impedimẽto imagines, neq; cœu nebulæ obsistunt, quo minus diuina contẽplari liceat. Hoc certe sunt animis nostris, quæ sunt perspicilla oculis. Non in his sistit uisus, sed in aliud fert. Nec impediunt perspicilla uisum, sed promouent. Quomõ etiam uerũ est, imagines spiritum remorari, uel etiã auocare à contemplatione celestium: quæ dissipatas animi intentiones potius colligunt, atq; in diuersa distractum animũ reuocant? Quoties fit, ut nihil de Christo cogitantes, cũ forte occurrit imago crucifixi, in memoriam passionis Christi redeamus, ac procidẽtes, tundentesq; pectora adoremus & gratias

gratias agamus pro beneficio? Quoties item depictę in parietibus diuorū historię animum nobis addunt, supeditant fidutiã, atq; in spem nos excitant diuinę misericordię? Quis em̄ (ut hoc uerbi causa dicam) depictas cernens Antonij & Pauli ad fontē sedentiũ, corui deniq; alimoniã deferentis imagines, nõ ilico spem concipiat diuinę prouidētię? Quis etiã unq̄ tam induruit, cui uel ficta uel picta imago Magdalēnę, ad Christi pedes uelut flentis ac ueniã precantis, lachrymas non excutiat? In itinere, interq; deambulandũ, sæpe confabulamur nescio quę. At ubi fortē oblata fuerit crucifixi imago picta uel sculpta, an nõ continuò ab ociosis fabulis temperamus, & ad sermonē magis frugiferum nos recipimus? Et qua igitur fronte audent isti, contra suã ipsorū conscientiã dicere, qđ imagines à deo auocēt?

Sed carnales, inquit, cogitationes ingerunt. Hoc si de imaginibus turpibus dicerēt, cuius generis sunt quę passim circumferunt, uisendę proponunt in pergulis, ac uenduntur in mercatibus seu nundinis, fidē fortē nobis facerēt. Nunc quã nequam oportet esse oculum, qui ex imaginibus ad decorum depictis, carnalem cogitationem concipit?

Ad hæc obtendunt scādala, quę apud infideles & idiotas sæpe oborta sint ex imaginibus. Ac proferunt eius rei historiã de Iudæo, q (si dijs placet) nuper nobis cœpit esse Christianus, nescio aspersus an tinctus. Is, inquit, coram factus est, iam à multis inde annis illius incedisse animo, ut Christo nomen daret in baptisate, sed solam Christianorū idololatriã illi fuisse in mora. Sed audi historiã, quã bona fide denarrabo, & deprehendes uanissimũ fuisse fucum, quicqđ illic actum est. Superioribus mensibus, apud Rauracos Iudęus quidã

sacro

sacro initiandus erat baptisate. Condicta est illi dies & hora postmeridiana, qua solet esse concio ad populum. Interim curatū est, ne quis abesset fabulæ. Appetit dies et hora. Cāpana maiori cōuocatus est populus. Oecolampadius suggestū conscēdit. Habitus est sermo ad promiscuā multitudinē, sat bene prolixus. Cui hūc Colophonem addidit. Admonet Iudæum in æditore omnibusq; conspicuo loco positū, ut uotum suū coram exponat. Respondit hac se causa concessisse Basilæam. ut istic Christo nomen daret. Tum Oecolamp. Quam pridem, inquit, animo tuo insedit initiari Christo. Respondit, id sibi iam inde à multis annis fuisse in animo, Rogat Oecolamp. causam, cur nō baptismū receperit, simulatq; deus hunc illi afflasset animū. Aperit ille causam. Dicit se Christianorū superstitionis culturis, ac idolatriam respicientibus absterritū, in hoc usq; tempus protulisse baptismū. Necdū Iudæus dicendi finē fecerat, & ecce exclamat Oecolāpadius in papistas nescio quid tragicū. Sic em̄ degeneras ab ecclesia, cōtumeliandi animo nos appellat, qui Papam caput ecclesie agnoscim⁹. Nemo ferē in concione erat, qui non aduerteret rē de cōposito, & quasi ex compacto geri. Tandē iubet Oecolāpadius ut candidatus ille suus symbolū clarē distincte, et articulate pronuntiet: qđ tamē ita immurmural se dicitur, ut multi, qui Oecolāpadio sunt addictissimi deierare aufint, se non audisse articulū, qui habet Christum natū ex uirgine. Vehementer proinde stupidum esse oportet, qui non intelligit, Oeco. totius negotij cōmenticiū fuisse architectum, ac merā fuisse imposturam quicqd illic actum est. Quid autē aliud facerent, qđ docent fas esse fucis ac technis uti pmouendo euangelio? Iam prostat libellus, eadē opinor licentia excusus, quo se

se ultro recipiunt docturos ex ueteribus ecclesie patri-
 bus & concilijs, abolendas esse diuorū imagines. Eum li-
 bellum nondum mihi uidere contigit, tamē uereor, ne
 qua sunt impudentia, hæreticorū conciliabula pro ec-
 clesie concilijs, nobis obtrudāt. Vereor ut quod olim fe-
 cisse legimus *εικονομάχως*, Epiphaniū Cypri episcopum
 à se stare dicant. Hunc fingebāt de seipso scribere, quòd
 cum uenisset in ciuitatē Anablatha, uelū in ipsa templi
 ianua in qua fortē imago crucifixi depicta erat detra-
 xisse, ut peregrinū inuolueret. Atqui hyponomata Ni-
 cæni concilij, quæ nobis Basileæ ante obortum istic tu-
 multum uidere contigit, constanter negant, sanctū illū
 episcopum tale aliquid uel fecisse, uel scripsisse: sed à ra-
 bulis illis confictam epistolā Epiphaniij noīe, quòd *εικονο-
 μαχία* ipsis succederet. Sed quæ tandē nobis concilia p-
 ferunt? Certē si ad constabiliendam perfidiā, licet istis
 adducere, quicquid uel ab hæreticis uel à schismaticis di-
 ctum est in concilijs, non mirū si hoc quoq; in rationē
 adferant, quòd quosdā in ipsa sacrosancta synodo produ-
 xisse legimus. Christus, inquit, nullam præcepit figu-
 ram fieri quæ sui corporis, in cæna dicens: Hoc facite in
 meam cōmemorationē. Nulla igit alia imago habēda
 est Christianis. Tempestiuū profectò argumētum quòd
 et imagines dicit, & corporis sanguinisq; dominici ue-
 ritatem in sacramento, negat. Sed quid respondeat sy-
 nodus operepreçium fuerit adscribere.

*δουλις γὰρ ποτὲ τῶν σαλπύγγων τὸ πνεύματος ἁγίου ἀποστόλων,
 ἢ τῶν ἀοιδίμων πρεσβυτέρων ἡμῶν, τὴν ἀνομιάντων ἡμῶν θυ-
 σίαν τὴν εἰς ἂν ἀμνησιν τῷ πάθει Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν ἔτε-
 ῖρετο,*
 & quæ sequitur. Quorum hæc est interpretatio: Nul-
 lus unquam sanctorum Apostolorū, qui tubæ fuerunt spi-
 ritus, nullus item uenerabilium seniorum nostrorū, in-
 truentū

cruentum hoc nostrum sacrificiū, quod in cōmemora-
tionem passionis Christi dei nostri, per sacerdotē offer-
tur, figuram esse dixit corporis eius. Quin audiunt di-
centem in euangelio: Nisi māducaueritis carnem &c.
Neq; dixit: Hoc est figura corporis mei, sed hoc est cor-
pus meum. Hactenus uerba synodi. Tametsi non ui-
deam, qd hoc argumēti ad refellēdas imagines faciat.
Nam si figuræ uocabulū pro signo sacramentario acci-
piāt, nihil ad presentem causam facit. Sin pro imagine
ficta uel picta corporis Christi, saltē ab illis Seruato-
ris imaginem impetrabimus. Interim mihi aduertant
Oecolāpadiani ueritatē corporis & sanguinis Christi
in sacramento τῆς εὐχαριστίας. Audiant à sacrosancta sy-
nodo astrui altaris sacrificiū. Sed uereor ne, ut sunt οὐκ ἔ-
στιν πατέρες, neq; nos, neq; patres, neq; concilia, neq; eccle-
siam, neq; Christū ipsum exaudiant: sed obturatis auri-
bus pergant esse sui similes. Quod si fecerint, nos quid
aliud, q̄ iurdis fabulam cecinisse uidebimur? Tu itaque
frater si me audis, temperabis tibi ab istorū consuetudi-
ne. Hoc em̄ famæ tuæ probe consules. Etiam hoc no-
mine non paruā apud me inibis gratiam, id est, omni
(quod dicūt) pede aduersus impia istorū dogmata ste-
teris. Quod nisi feceris, non deerunt, quibus istorū in-
stitutis dissimulāter fauere uidearis. Nec moueat quōd
multi, istorū sententiæ accedūt. Sunt multo plures, mi-
hi crede, quibus ex animo displicet fabula: ne dicā mul-
tos esse, qui uel serō respiciunt, abiuratisq; sectis pedē re-
serūt. Sed neq; hoc te in ruinā edificare debet, q̄ uideas
insignes aliquot, ac primarię autoritatis uiros hisce se-
ctis addictos. An ideo ueritatē obtinent hęreses, si in-
signes aliqui & imaginibus clari, à ueritatis regula p-
lapsi fuerint? Non ex personis fides probāda est, sed ex
fide

fide personas probari cōuenit. Memineris frater quod
 neq; temere à quopiam dictū est: Nullā esse sectā tam
 fœdam, tamq; ratione carentem, quæ suos non habeat
 defensores & obseruatores. Et tamen uidemus nunc re
 dire aliquos, qui nō postremas certe partes gerebant
 in hac fabula. Non nouus est error, imagines tollēdas
 esse ē templis. Et sunt inter exempla, non solū postre
 mæ sortis homines, uerum etiā monarchæ, & penes q̄s
 rerum sūmma erat, à quibus non semel tentatę sint di
 uorum statuæ. Verum nunq̄ illis processere conatus:
 Nam Philippus qui post Tyberium Iustinianumq; à
 se interfectos, rerū potitus est, quid p̄fecit obsecro, de
 molientiis sanctorū imaginibus, nisi q̄ ictus anathema
 te, regno quoq; exutus est? Tam & Chrysostronus te
 stis est, subuersores imaginū seueriter à Theodosio ha
 bitos, adeo ut monachi ē speluncis egressi, uix tandem
 ueniam reis in uincula coniectis, iam iamq; plectendis
 exorauerint. Sed neq; Leonis eius noīs tertio, res opor
 tunē cecidit. Iusserat is omnes sanctorū aboleri imagi
 nes, obtendens idololatrię crimen, cum nihil aliud q̄ re
 ligionis odium esset in causa. Verū hunc Leonē, quem
 bestiam uerius dixisses q̄ hominē, Gregorius huius no
 minis tertius, pontifex Roman⁹, uir græce & latine do
 ctus, anathemate ferijt, coacta Romæ synodo mille p̄
 p̄ episcoporū. Constantinus huius filius, quintus eius
 quidē noīs imperator, magnus & sacrileg⁹, patris im
 pietati per omnia respondit. Nam & illo autore subla
 tæ sunt diuorū imagines. Post hunc Leo quart⁹ eius no
 minis, moderatus imperium, patre in imagines multo
 iniquior. Quo sublato coacta est altera Nicæna syno
 dus, Constantino hui⁹ Leonis filio ac matre eius Hyre
 ne petentibus, in qua sanctum est, non abolendas esse
 sancto

sanctorum imagines. Et ne quis in posterū uel errare, uel Christianos idololatriæ infimulare possit, usum imaginum sacro sancta synodus hoc nobili carmine docuit.

Non deus est, sed picta deum præsens imago,

Qua uisa tu mente colas, quod cernis in illa.

Quantū ne sic quidem extinctus est error. Quin totam ferē Europam peruasit, tantisper in Germania quoque nostra, nescio quo omnium infelicissimo Felice autore degrassans, dum Carolus ille Magnus coacta apud Frā cofordiam ad Menum fluum, synodo consopiuisset hæ resim. Interea rebus aliquandiu satis tranquillis, ortus est nescio quo malo sydere Carolstadius & post hunc Zwinglius & Oecolamp. qui bellum in imagines instaurant. Sed quid putas istos profecturos? Hoc nimium ueteres *εικονομάχοι*: Processit illis aliquandiu, fa-teor. Et istis impij conatus commodius cadunt, quā ipse uelim. Quid uero futurum sit, tempus quod omnia re uelat, ostendet. Nihil addubito quin pessime illis cessu rum sit, quod aggressi sunt facere. Hos itaque mi frater, ut presentissimā pestem fugino, ne te cōmune cum ipsis periculum excipiat. Scio in templis non quaslibet habendas imagines absque discrimine. Nolim neglectis pauperibus, immodicē & superstitiosius exornare statuas: sed in his uel extruendis uel exornandis adhiberi modū cupiā. Tærsi apud nostrates nihil erat, quod uel modum excederet, uel à decoro recesserit. Et si maxime ita fuisset modus adhibendus erat non prorumpendum in excessum. Turpes picturæ, si quæ istic fuissent submo- uendę erāt, non in uniuersum excutiendę statuæ. Præsertim ubi nemo non sciebat, i magines nihil aliud esse, quā signa idiotarum animis data, quibus instruatur,

& alios doceant. Quod utinā isti, qui tā euāgelici à nobis haberi uolunt, turpes & obscenas imagines, quas nunc passim in tabulis, in chartis seu mēbranis, in annulis & columnis, omnibusq; ferē domorum parietibus nō iconicē modo sed ethicē etiam elaboratas uidemus, in Anticyras relegarent. Multō sanē rectius cōsultum foret rebus Christianis, quā sic debachanter sēuire in diuorum Imagines. Cum uerō turpes ac priapeiam obscenitatem prae se ferentes domi retinent, ac foediores etiā uel coēmunt, uel pingi faciunt, pulchre nobis seipfos depingunt: adeo certē, ut nullus nel Apelles uel Zeuxis expressius ipsos depinxerit, quā ipsi sese suis, quod aiunt, colorib⁹. Deierares ipsos quouis Polygnoro uel Aristide superiores, qui animum ingeniumque suum tam luculenter nobis exprimunt. Quoro enim cuiq; non fit perspicuum, istos nō in hoc demoliri imagines, ut scandala (quod prætexit) tollant ab ecclesia. Alioqui à turpibus & indecoris inceptū oportuit, sed ut ecclesiasticis uiris odium, apud indoctam plebeculam concilient. Sed desino tibi molestus esse. Ac planē uereor, ut commemorandis istorum stultitijs, stultitia tua interpellem. Bene uale frater charissime,

Salutabis mea causa quā potes officiosissimē

utruncq; parentem nostrum, fratres item

& sorores. Ex Friburgo Brisgoiē.

An. instauratē salutis. 1531.

Postridie natalis diuæ

dei Genitricis.

N

CON-

CONFLICTATIVN

CVLA HIEROPREPII ET

Misoliturgi, de ratione sacrificij Missæ.

Per Ambrosium Pelargum,
ordinis prædicatorum

1552.

HIEROPREPIVS.

HEVS heus puer. Quis est, quem ueniẽtem emi-
nus prospicio. Puer Samius. Misoliturgi uideo,
comitatum sectæ suæ satellitibus aliquot. Hier.
Papæ triste omen. Sam. Imò letum omen est. Nam spe-
ro occursum istius, boni aliquid pariturum. Miso. Sal-
ue Hieroprepi. Sed heus tu. Quin nos uicissim salutas?
Hier. Salutarem hæreticum? Miso. Quid isthuc dicis?
Hier. Quod religio sit Christianis, hæretico salutem
dicere. Mi. Quamobrem? Hier. Quò pudefactus respi-
piscat. Miso. Heus tu. Hier. Quid me uis? Miso. Resiste
parumper ac doce sicubi erro. Hie, Nunc aliò me uocãt
negotiola quædam: sed recipio me id facturum primo
quocq; tempore. Miso. Sed sacrosancta atq; inuiolabili
scripturæ autoritate, sine qua operã luseris. Hi. Et hoc
equidem lubens fecero. Miso. Ne tu quidem magnifice
polliceris. Sed quãdo te recipis docturum q; errem, co-
git tum meæ, tum concreditę ecclesiæ salutis ratio, ne
id benevolentia tuæ contemnã. Proinde religione te
obstringo, condicas mihi horam: & summa modestia
missum

missum factis omnibus conuitijs, tecum colloquar, & audiam placide. Id erit multo satius, q̄ ut amaris libellis nos mutuam proscindamus. Ipse nihil in me desylerari patiar, quod ad pacem fouendam attinet. Hier. Sed neq; ego, quatenus illæsa ueritate licebit. Miso. At interim neq; diem neq; horam præscribis, qua te conueniã. Hiero. Quãdo mihi pergis esse molestus, placet ut à prandio nos conuenias. Mi. Sub quam horã? Hie. Sub primam, si tibi sit integrum. Miso. Tu uero, quod nunc properas? Hier. Rectã domũ co. Illic te expectabo. Quod si uoles, uocabo te per puerum meum, Miso. Age fiat. Hier. Heus puer, accerse Misoliturgum ad colloquium. Samius. Fiet. Hier. Quid cessas furcifer? Scin? hanc illi condictã esse horam? Sa. Instat prima, te Hieroprepus domi expectat. M. Imò iamdudum sonuit prima. Sam. Quid igitur cessas? Mi. Quid tantopere uiges? Sam. Ni statim adsis, ego uapulo. Mi. Venio. Salue Hieroprepi. Hie. Satis iam saluo. Quod utinã tu non male ualeas animo. Mi. Ist hac parte laborare tibi uideor? Hiero. Maximè. Miso. Vis accersam medicũ, qui contempletur lotium? Hier. Non opus est inspectore medico, Palãm est, quis te morbus habeat. M. Quis? H. Laboras hæresi, qua haud scio an ullum sit lepre genus nocentius ac fœdi. M. Bona uerba. H. Atqui sic habet. Mi. Non magnopere laboro, quem tu mihi morbũ affingas. Hi. Impudētissime affinxisse uidear, nisi hoc de te sit omniũ orthodoxorum iudicium. Mi. Valeat iudicium papisticum. Valeãt medici ac pharmacopolę omnes. Hier. Miserum te, qui morbum non agnoscis. Miso. Vbi decertatum fuerit, tum appareat, uter laborer. Hier. Oh palæstriten. Miso. Certè non ignauũ me esse senties, ubi periculum mei feceris. Hier. Experiar

qui uir fies. Sed quid est obsecro, quãobrem tot socios periculi, tibi adiunxeris? M. Nõ sunt socij periculi. Spectatores erunt. Hie. At ego non cõmittã, ut arbitri sint fullones, latomi et hoplomachi. M. Fac bono sis animo Hie. Calet hypocaustum illuc nos recipiemus. Est enim is locus ei palæstræ generi, quod uerbis non rebus agitur, commodior. Misol. Erit hoc mihi quoque gratum *καλαίσθητον*. Nimirum qui aduersus frigoris iniurias, haud p̄bè instructus sum. Hi. Video. Sed faciamus periculũ. Mi. Fiet, sed ea lege: inter nos certabitur, ut uictus cantet palinodiam. H. Accipio conditionem. M. Adsit fortuna. H. Sed fortiori: Nã fortes, quòd dicitur, fortuna iuuat. Mi. Hoc primũ ex te rogo. Qua tu mihi frõte hæreseos crimen impingas, qui hoc hominum genus, angue quòd dicitur, peius odit. Hier. Qui potes odisse, quod oĩbus tenes unguiculis. Mi. Quid? H. Meridiano sole clarius est, eorum te errorem mordicus tueri, qui ab ecclesia tollunt corporis & sanguinis Christi iuge sacrificiũ. Mi. Ha ha he. Hoccine est inexpiabile illud crimen hæreseos ac prorsus indignum, cui Aue dixeris. Quid à me peccatur, si id negem, quòd qui asserit, optimo iure in hæreticorũ classem referit? H. Quur sic? M. Quòd nulla sit huius sacrificij ratio. H. Nulla prorsus? Misol. Qua igitur ratione ecclesia corpus & sanguinem Christi sacrificat? An ut nouam paret satisfactionem, expiandis hominum peccatis? Hierop. Minimè. Quis enim dubitet, Christum abunde dependisse precium. Mi. Ergo si Christus abunde exoluit, nihil deest illius sacrificio in cruce oblato, quod in missa faciendum sit. Hie. Nihil prorsus. Est enim hoc sacrificium omnibus numeris absolutum. Misol. Quò ergo illud tuum? misilæ sacrificium, quod tantopere prædicas? Hier. Primũ

in hoc nobis sacra fiunt, ut iugis illa corporis & sanguinis Christi oblatio, memoriam eius quod semel in cruce actum est renouet. Sic enim ipse seruator precepit discipulis, ut hæc in sui commemorationem facerent. Miso. Perge. Hiero. Deinde ut litando, magis magisque propitium nobis reddamus patrem misericordiarum, ipsumque exoremus, ut ea quæ crucis sacrificio nobis composita sunt, commode cedant. Mi. Quam hic mihi fabulam narras, neque plausibilem sanè, neque gratiosam? Hier. Quid? Fabulam? An non ea communis est sacrificiorum ratio, ut his diuinum sibi fauorem homines magis ac magis concilient? Miso. Refricare memoriam mortis dominicæ, id mihi esse uidetur, quod annūciare mortem domini. Hier. Certe non longo admodum interuallo distant. Mi. At qua tu arte ad solos torquebis sacrificios, quod Paulus omnibus Christianis uult esse commune? Hier. Rectè quidem Apostolus, sed aduerteres non uno modo, nimirum non uerbis tantum, uerum etiam sacrificijs mortem domini annūciari solitam. Consule diuina uolumina, ac ita habere perspicies. Mi. Confessum est Christi mortem non prophetarum modo oraculis, sed & figurarum inuolucris, sacrificiorumque ritibus annūciatam esse ueteribus. Hiero. Ita profectò est. Illorum namque sacrificia deliniabant, ac uelut adumbrabant Christi sacrificium. Ne itaque Christiani frigidius mortem domini annūciare uideamur ueteribus illis, conuenit sanè, ut non ore tantum prædicemus Christum crucifixum, uerum etiam corporis & sanguinis sui oblatione, imaginem hostiæ crucis referamus. Mi. Atqui reclamationem Christi institutum. Hier. Qui sic? Mi. Ille ubi iussisset suis, acciperent, manducarent ac biberent: adiunxit. Hoc facite in mei commemorationem

Vbi pronome Hoc, si suum agat officium, id solum oportet referat, quod præcessit. Quin ipse Apostolus Christi uerba, ad eum sensum luculentissime interpretatur, cum dicit: Quotiescunq; manducabitis panem huc & calicem bibitis &c. Quo planè significat, nihil aliud esse annunciare mortem domini, quàm in commemoratiõnem mortis eius manducare panem, & bibere calicem, utrumq; sacratum. Hier. Hic ut præpostero ordine respondeam, tu profectò cum sic uerba Christi per Paulum exponis, quid aliud quàm genuinum sensum falsa interpretatione corrumpis? Miso. Bona uerba. Hiero. Atqui sic res habet. Iubet Christus, ut qui edunt corpus suum, ac sanguinem bibunt, mortem ipsius annunciet. Idem facit Paulus. Tu uerò de tuo addis: Nihil aliud esse annunciare mortem domini, quàm edere & bibere in ipsius recordationem. Quod si ipsa seruatoris uerba fixius inspexeris, uidebis lögè aliud esse facere, aliud commemorare. In commemoratiõnem siquidem eius facere nos uoluit, quod fecerat ipse. Quoto autè cuiq; non constat, aliud esse quod fit, aliud cuius gratia fit. Miso. Non hoc inficior. Hier. Qui ergo consistit, commemorare seu annunciare mortem domini, nihil aliud esse quàm manducare & bibere? Saltem dixisses, annunciare mortem domini id esse, quod manducando hunc panem, ac bibendo calicem, commemorare mortem domini. Miso. Ita dicerem. Hier. Quur etiam artamur ad unum annunciationis modum, cum ut dixi: pluribus ac uarijs modis annunciari possit: Et Paulus nõ præscribat, ut solum edendo ac bibèdo hoc fiat. Quid quod neq; Corinthiis formam præscribit annunciandi mortem domini? Tantum monet ex Christi uerbo, cœnam esse celebrandam in memoriã mortis dominicæ. Si probaueris Christi

sine

sine sacrificio celebrasse cœnam, & Paulum item non
 aliud, quàm commendasse mortis & passionis euange-
 lium: tum demũ fortassis donabitur, annunciare mor-
 tem domini non aliud esse quàm edendo & bibendo
 passionis suæ renouare memoriã. Quod si sub cœnã
 sacrificauit, malignum te profectò interpretẽ uerborũ
 Christi esse oportet, qui doceas nõ aliud, quàm cœnam
 nobis esse cõmendatã. Miso. Tu uerò dic fodes, unde
 constet Christum immolasse sub cœnam. Hiero. Extra
 controuersiam est, missam esse ritum à Christo institu-
 tum. Atqui ritus ille alius fuisse nõ potest ab eo, quem
 Dauid descripsit fore secundũ ordinem Melchizedech.
 Quod cum Mechiz:dech panem & uinum obtulerit
 in sacrificium, nõ pulchrè responsat figuratum figurã,
 si Christ⁹ sub panis ac uini speciebus corp⁹ & sanguinẽ
 non obtulit? Mi. Imò citius aquã è pumice exprimas,
 quàm ex illo Melchizedech factò altaris sacrificiũ pro-
 baueris. Nam quod tu probando hoc tuo instituto seu
 confessum assumis, optarim tam certum esse, quàm incer-
 tum est. Hier. Incertum? Miso. Ut nihil profectò sit in-
 certius. Hier. Obtulisse Melchizedechẽ ex eo liquet, quod
 in causam prolati à se panis ac uini adfertur. Erat em̃
 dei excelsi sacerdos. Mi. Quid si coniunctionem Enim
 nequaquã istic inuenias. Hier. Relego te ad Eckiũ, he-
 braicę linguę facile antistitẽ. Nam extat illius libellus,
 de missæ sacrificio, unde quod dico discere possis. Mi.
 Istic docet nullam hebræis uoculam esse aliam, quę præ-
 fata coniunctionis uim habeat, præter eam quæ eo lo-
 ci ponitur. Sed quis commodè inde colligat, eam uocu-
 lam hoc loco non aliud significare? Præsertim cum &
 copulatiuæ coniunctionis uim habeat. Hier. Ita habere
 ex æditione Hieronymi, quã nemo non probat, uidere

liceat. Mi. Autor eius epistolæ, quæ fertur ad Hebræos, abundè indicans in quibus Christus Melchizedecho responderit, huius rei ne una quidem syllaba cōmeminit: ut uel hinc appareat commentum esse, eorū nimirum qui non tam gregi, qui illis fortè contrigit gubernandus, quàm uentri suo prospiciunt. Hiero. Haud temere hoc mysterij Apostolus subticuit. Mi. Quid ita? Hier. Confert istic Christū cum sacerdotibus Mosaicis. Christi item sacerdotium ac sacrificium cum illorum sacrificijs. Neq; aliud sibi in ea quidē epistola sumit, quàm ut ostendat Christi, sacerdotium longiore interuallo Mosaicū illud à tergo relinquere. Porrò ad id qđ illic mouit Apostolus, ut pulchrè quadrabat inducere Melchizedech regē pacis simul & iustitiæ, sine patre, sine matre, sine genere: & qui nec initium dierum, neq; finem uitæ habuerit: qui item & Abrahæ benedixerit, & ab eodem decimas quoq; acceperit: ita minus aptum erat ac planè intempestiuum, cōmemorare sacrificiū Melchizedech. Miso. Qui sic? Hoc em̄ nihilo maior est Melchizedech sacerdotibus Mosaicis. Proinde nihil erat, ut in hoc alter alteri assimilaretur. In alijs autem hoc rectius assimilant, quo pluribus parasangis uterq; præcurrit Mosaicum sacerdotium. Nisi fortè is, qui simul rex est & sacerdos, idemq; (quod inducta habet periphrasis) perpetuus, qui item benedicit Abrahæ adeoq; Mosaico sacerdotio, deniq; qui decimas ab eodem accipit, Mosaicos sacerdotes dignitate non superet. Mi. Sine controversia, id quod minus est ab eo quod maius est, benedictionem accipit. Hier. Cæterum cum cōstans sit Christum Melchizedecho assimilari in sacerdotio, indignū fuerit, si illi non respondisset in eo, quod uel præcipua est sacerdotij functio. Atqui inter sacerdotij munera,

cum

cum primis est offerre sacrificium. In hoc ipsum enim omnis pontifex assumitur, ut hostias & sacrificia offerat. Quid autem ad id, quod non solum peculiare, uerū etiam præcipuum est sacerdotij munus, facit esse regem, non habere patrem, aut matrem, & id genus alia? M. Nihil prorsus. Hiero. At offerre sacrificium primas tenet. Quod cum igitur Christus sacerdos sit, iuxta ordinationem Melchizedech, euictumq; sit, panē & uinum non prius illum exhibuisse in cibum defatigatis ex itinere militibus, quàm ea deo obtulisset, nemo absurde dixerit, Christum oblatum à se corpus & sanguinem contradidisse apostolis. Miso. Argutē tu quidem. Sed cauendum ne quid tibi temere sumas, præter apostolicam traditionem. Hier. Posteaq; planē docet Apostolus, in cœna dominica annunciandam esse mortem domini, licetne id perfectissimo, quod eius fieri potest, modo facere? Mi. Quid ni? Hier. An uero perfectius annunciari & exprimi possit Christi mors & passio, quàm hoc altaris sacrificio? Miso. Non arbitror. Verum hinc non satis perspicuum est, illius corpus & sanguinem sacrificari in altario. Hier. Ita habere luculentissime docui. Atq; ex ipsius Apostoli uerbis, si quis illa propius inspexerit, idem uidere liceat. Miso. Profer locum, ubi hoc altaris sacrificium perspicuē Paulus astruat. Hier. Primæ Corint. 10. cum panem sacratum ac sanguinis dominici poculum, immolatijs gentiliū cibus confert, planē inter immolata corpus & sanguinem Christi numerat. Idem arguit quod mēsam dominicam altare uocat, non alia certē ratione, quàm gentiliū & Iudeorum. Quod item decernit edentes & bibentes de mēsa domini, ab his qui dijs immolata edunt ac bibunt: Deniq; quod docet Corinthios, non simul participes

esse posse eorum, quæ immolata fuissent dæmonijs, & quæ deo essent immolata: quod nisi panis ille & calix Christi, de quibus inibi loquitur ex immolatis essent, Paulina illa collatio non consisteret. Hinc itaque perspicuum euadit, ita Apostolum intellexisse Christi uerba, ut nos quoque intelligimus. Miso. De uerbis Christi nihil addubito, quin uera sint. Verum prodigiosam illam tuam interpretationem non recipio. Hier. Etiam prodigiosam dicis? Misoli. Omnium maximè. Neque enim receptum est, neque ex probatis autoribus ostendi potest, facere id esse quod sacrificare. Quare absurdum commentum esse oportet sophistarum, quibus familiare est, ex quolibet quodlibet facere. Hier. Hoccine est furcifer, quod initio pactus es in neminem cõtumeliosum esse? Miso. Sed profer uel unum locum, in quo facere sine adiecto immolare significet. Hiero. Quid si hoc tibi recepero me facturum? Miso. Vereor ut prestare non possis. Hieropre. Locus est apud Vergilium:

Cum faciam uitula pro frugibus, ipse uenito.

Quid hic obsecro adiunctum est, ex quo significatum statuas? Mi. Vitula. Hier. Qua tandem ratione grãmatices? An facere auferendi casu iungitur? Miso. Fortè deprauatus est locus. Ego uitulam legendũ censeo, accusandi casu. Hiero. O Poëtastrum. Quin is potius est sensus carminis: Cum, inquit, Damocetas, rem diuinam fecero, non oue, non capra, sed uitula, siue cum sacrificauero Cereri uitulam pro frugibus &c. In eundem modum Theocritus: Quum facies agno, Nymphas ueneratus agrestes. Neque abludit quod est apud Baptistam Mantuanum de Abel primo pastore.

Nunc oue, nunc pingui uitula faciebat & agno.
Sæpius & magno diuos ambibat honore.

Miso.

Miso. Sed hi loci à longe petiti sunt E sacris scripturis locum profecti cupiam. Hier. Dabitur hoc quoq. Est locus. 3. Reg. 11. qui iuxta septuaginta æditionem sic se habet, καὶ ἐποίησεν σολομών τῆ ἀστάρτη βδελύγματι σιδωνίων, id est, si uerbum uerbo reddas: & fecit Solomon Astartæ abominationi Sidoniorū. Miso. Interpres haud scio quis, hoc pacto uertit: & seruiuit Solomon Astartæ. Hier. Sed parum commodè. Aptius erat ac uerius si ad idioma nostrum uertisset: & sacrificauit Solomon. M. Ne tu quidem pulchrè liberaisti fidem tuam. Hier. Sunt & alia in hãc rem exempla, à quibus abstineo ne uerba prodegisse uidear. Sed tu dic sodes, quorsum isthuc percontatus sis. An fortè uerbum facite, in uerbo Christi sine adiuncto tibi ponitur? Miso. Ita apparet. Hier. Cęcum te esse oportet, qui additū pronomen non uideas. Mi. Video: Sed quid tum deniq. Hier. Putas, frustra sit additum? Certè nisi nō fungatur officio suo, necesse est ut corpus quoq. ac poculum dominici sanguinis in ferat. Quid igitur à nobis peccatur, qui obseruata consuetudine sermonis hebraici, hoc pacto uerba interpretamur: Hęc facite, id est, Offerre corpus meū & sanguinem, præsertim cum tropum probet ecclesiæ autoritas, à qua uel ad latum (quod dicitur) culmum discedere in re tanti momenti, impiuu sit. Miso. Scio non carere periculo, si quis diuersum sentiat ab ecclesia. Sed audire percipio, ubi ad hunc modū interpretetur ipsa uerbum Christi. Hier. In canone post ostensum corpus & sanguinem dominicum, solet sub persona Christi dicere: Hęc quotiescunq. feceritis, in mei memoriam facietis. Ac mox uelut interpretās qd hoc uerbo Christ⁹ sibi uoluerit: Vnde, inquit, & memores nos serui tui, sed & plebs tua eiusdem Christi filij tui domini dei nostri.

ftri tam beatæ passionis, nec nõ ab inferis resurrectionis, sed & in cœlos glorioſe aſcenſionis, offerimus præclaræ maiestati tuæ, de tuis donis ac datis hostiam &c. Vides tandem ex usu eccleſie, idem eſſe Christo facere, quod offerre. Miso. At ego uix inducere poſſum animum, ut ita eſſe credam. Hier. Miſeret me tui, qui tam præfractus ſis. Si qua cœpiſti pergas. Non erit, cur Danielis uaticinium *περι ἰουδαϊκῆς*, hoc eſt, de iugi illo ſacrificio cõmemorem. Miso. Multa quidem, eaq; præclara de iugi ſacrificio uaticinatus eſt Daniel. Verũ qui ipſius prophetiam ad miſſæ ſacrificium torquêt, quid aliud ſunt quàm tortores? Tametſi nihil ſit, quod nunc quidem à me reprehendi poſſit. Hie. Etiam Malachias uaticinatur, olim futurum ut legis ſacrificia mũda quadaſ oblatione cõmutanda ſint. Miso. Prædicat quidẽ antiquanda eſſe, ac euanida fore egena illa legis elemẽta. Verum hoc controuerſum eſt, quænam illa ſit oblatio noua, in locum legalium ſacrificiorum ſubrogãda. Hier. Ex eo quòd non pluratiuè loquitur, planè oſtendit ſe non ſentire de hoſtijs ſpiritualibus, quibus de Petrus loquitur: neq; item de ſacrificio myſtici corporis Chriſti, quo de Paulus Rom. 12. intelligi poſſunt prophetæ uerba. Miso. Quid obſtat, quò minus ſic accipi poſſint? Hier. Ex conſeſſis eſt, hæc hoſtiarum genera Malachiæ tempora, adeoq; prophetiam ipſam auertiffe; neq; nouas eſſe eas hoſtias, ſed longe antiquiores ea, de qua ille uaticinatus eſt. Miso. Fac obſecro, ut quod audio, intelligam quoq;. Hie. Nulla ſiquidem lex eſt, nulla gr̄as, nullus hominum ſtatus, quo non neceſſe fuerit ſpirituales offerre hoſtias, & carnẽ ſubigere ſpiritui. Et ut ſemel tibi omnem ſcrupum eximam, quod prædicatur. In omni gente offerẽdum eſſe ſacrificium,

uetat

uetat ne quis de sacrificio, quod in Caluarie loco obla-
rum est, intelligat. Mi. Minoris habeo interpretatio-
nes tuas, nec facile adducor ut credam. Hier. Plus satis
tenax es sensus tui. Mi. Scripturas habeo, quas non di-
bitem pro me facere. Nec desunt item rationes, quæ in
diuersum urgeant. Hier. Age audiam primum ratio-
nes, dein scripturæ autoritates. Miso. Hortatur Apo-
stolus ut Christo, qui semetipsum nostri causa obtulit,
quoad fieri potest respondeamus, offerentes corpora
nostra oblationem sanctam ac deo gratam. Præter
hoc unum, nullum aliud externum sacrificium, quod
equidem sciam, commendatum est mortalibus. Hiero.
Qui negat aliud præter illud esse sacrificium, profecto
nescit quid sacrificij nomine significetur. Miso. Quid?
Hier. Si quid Augustino quoque creditur, omne opus
quod in hoc ipsum agitur, ut deo sancta societate in-
hæreamus, relatum in illum finem, quo solo ueraciter
beati esse possumus, sacrificium dicitur.

Atq; hac ratione Sapiens stipem, quam elargimur pau-
peri, uocat sacrificium. Et Paulus cum ex hebræis con-
uersos monet, ne beneficentiæ & communicationis ob-
liuiscantur, subiicit in hæc uerba: Talibus enim hostijs
placatur deus. Quis etiam nescit, fidei nostræ con-
fessionem Paulo dici sacrificium? Misoli. Nemo, quod
opinor, negauerit. Sed aiunt sacrificium præstantio-
rem esse oportere ipso sacrificio. Quod si igitur sacer-
dos Christum offert in altario, consecrarium fuerit il-
lum Christo esse digniorem ac maiorem: quod falsum
est ac blasphemum etiam. Hier. Christus neque sacer-
dos est, neque sacrificium, nisi iuxta assumptum homi-
nem. Quod si uerum est quod tu assumis, sequitur Chri-
stum hominem seipso homine maiore esse: quod cum
absur-

absurdum sit, non consistit hæc tua collectio. Misoli.
 Non satis feliciter, ut uideo successit conatus. Proinde
 aliud argumentum aggredior. Hier. Vt libet. Misoli.
 Si quis Christi sacerdotium cum legali illo conferat,
 perspicuum habebit, commentitium esse quotidianum
 illud ecclesiæ sacrificium. Hier. Qua tandem ratione
 obsecro? Misoli. Dicam equidem. A postolus confe-
 rens Christi sacerdotium cum Mosaico, ingenuè pro-
 nunciat, pro illo quidem statu opus fuisse sacerdotum
 multitudine, nobis autem non nisi uno opus esse. Hier.
 Nihil possit dici uerius. Mosaicos siquidem sacerdo-
 tes plures esse oportuit. Quia necesse erat, ut sacerdos
 sacerdoti, qui suo defunctus esset munere, succederet.
 Christus autem immortalem uiuens uitam, sacerdos
 est in perpetuum: ut non sit opus alium succedere, cui
 (quod dicitur) lampada tradat. Sed quid hinc tibi col-
 ligis? Misoli. Nullam esse noui testamenti hostiam, cui
 offerendæ non unicus ille sacerdos sufficiat. Hieropre.
 Etiam nos non dicimus, nisi unum esse noui testamen-
 ti sacerdotem, qui seipsum quotidie pro nobis offert
 deo patri. Mi. Quid accidit? Quis malus genius te pri-
 uauit luminibus? Hier. Quorsum ista percontatio. M.
 An non uides turbam sacerdotum quotidie sacrifican-
 tium? Hiero. Video. Atqui non ideo labascit Paulina
 collatio. Plurimum namq; interest inter istos & uete-
 ris testamenti sacerdotes. Et confert Apostolus auto-
 rem sacrificij noui testamenti, Mosaicis sacerdotibus,
 quos autores sacrificiorum legalium diceres. Mi. Quin-
 deum potius autorem sacrificiorum fuisse dicimus? H.
 Hactenus ille autor sacrificiorum dici potest, q; iussit
 offerri. Eatenus uero sacerdotes ipsi autores rectè di-
 cuntur sacrificiorum, quatenus pro se quicq; sacra fecit.
 Mi.

Mi. Quid ergo noui testamenti sacerdotes? **Hier.** Ministri sunt Christi summi illius sacerdotis ac ueri pontificis. Quemadmodum enim ipse est, qui baptizat: sacerdos non est nisi alienæ liberalitatis administrator. Ita & Christus est qui consecrat, & qui semetipsum nostra causa offert: nec sacerdos hæc nisi ex persona Christi facit, id quod uel ex uerbis consecrationis uideas. Neque enim dicit sacerdos: Hoc est corpus Christi. Sed hoc est corpus meum. **Mi.** Refert potius, quid sub cœnam Seruator dixerit, non quasi iam hoc dicat. **Hier.** At idē iussit discipulos facere, quod ipse tum fecerat. Dicendo autem: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, confecit corpus suum & sanguinem. Ergo sacerdos uerbis illis idem efficit autore Christo. **Mi.** Quod si unus Christus sufficiat offerre perpetuè, quorsum tandem turba hæc sacerdotum, uelut perpetua serie sibi succedentium? **Hier.** Multæ ac diuersi generis hostiæ sacerdotum successionem exigebant. At Christi sacerdotis unica hostia ministrorum tantum successionem exigit. Tum enim per se sacerdos obtulit: Christus postea quæ in cœlum subuectus est nõ per se, sed per ministros semetipsum offert sacrificium. **Mi.** Est alius apud Paulū locus, qui uehementer reclamatione tuæ. **Hi.** Audire percupio. **Mi.** Dicit ueteris testamenti subinde repetitas hostias, Christi autem sacrificium ita semel absolutum, ut non necesse sit ipsum identidem repetere. Semel, inquit, mortuus est. **Hier.** Id argumenti cum ferulam respiciat, tamen tibi uiolaceo pileo dignum uideatur. **Mi.** Etiam epomide. **Hier.** Suffulta pellibus asini. **Mi.** Quid hoc dicis? **Hier.** Quod eiusmodi insignia, talibus philosophis haud indigna uideantur. Sic enim colligis: Christus semel mortuus est, semel resurrexit perpetuè

petuò uicturus. Non ergo quotidie offertur. Quasi ue-
 rò scilicet nos Christum maectemus, quoties sacra faci-
 mus. Quod nos facimus in mysterio, certè non potest
 dici uictima. Non enim cruentum est hoc nostrum sa-
 crificium. Mi. Ergo diuersum est ab illo crucis sacri-
 ficio. Hierop. An statim alia est caro cruda, & assa igni?
 Mi. Eadem est, sed uarie affecta. Hier. Ergo nec aliud
 est corpus Christi incruentum & cruentum. Ac per
 hoc non aliud est sacrificium altaris & crucis, si rem i-
 psam spectes. At non est idem offerendi modus. Tum
 enim semetipsum fuso cruore obtulit salutarem uicti-
 mam. Quod ipsi quoque fatemur semel factum esse,
 nec iterari posse: nimirum Christo ad immortalitatē
 excito. Verū hoc ipsum quod fecit suffixus in crucem,
 perpetuò facit in mysterio subuectus in cœlum. Pro-
 inde ratio tantum offerendi alia est, non res oblata.
 Miso. Paulus dicit, frequenter Christum oportere pa-
 ri, si repetatur sacrificium. Hiero. Atqui palam istic de
 sacrificio in cruce peracto loquitur. Quorum enim at-
 tinet repetere sacrificium, quod omni ex parte abso-
 lutum & perfectū est, ut nihil addas: meritis tam diues,
 ut omnem nostram inopiam leuare possit: ualore tam
 præstans, ut omnem mortalium culpam omnemque
 adeo offensam nō æquet tantum, uerum etiam superet:
 Virtute tam indeficiens, ut (quod Paulus dicit) in sem-
 piternum ualeat. Quanto enim maior est sacerdos &
 hostia, tanto efficacior est abolendis nocentium pec-
 catis, ac deprecanda offensa. Tu interim rides? Misoli.
 Nimirum, quia arrident hæc mihi quoque. Hier. Ohe.
 Misolit. Quod Mosaicas hostias subinde repetebant,
 ideo Apostolo recte factum est, quod legales illæ ho-
 stia: infirmæ essent, ac prorsus inualidæ abolendis ho-
 minum

minum peccatis. Si, inquit, purgassent peccata, nonne desissent offerri? Quod si noui testamenti hostia efficacissima sit omnium abolendis peccatis, quid necesse est semel oblatam in cruce toties repeti? Hier. Eandem cantilenam toties occinis, quasi non iam satis responsum sit, non reperi hostiam, nisi quod ad offerendi modum attinet. Mi. Iam ipsa huius hostiæ in cruce oblatae sufficientia arguit, non opus esse eandem denuò offerri remittendis peccatis. Si enim una oblatione consummauit in æternum sanctificatos, quorum uel aliam uel eandem sæpius repetitam abolendis peccatis comminiscimur? Hier. Hic mihi considera quàm doctè dialecticeris. Mi. Probè admodum. Hier. An continuo sequitur, non suffecisse Christi mortem, si quis dicat baptisimum, penitentiam, aliaq; hoc genus destinata esse remittendis peccatis. Miso. Quis hoc, nisi uel insanus, uel malignus dixerit? Hier. Non ergo pugnat, Seruatoris morte abolita esse totius mundi peccata, & eadem ipsa remitti per altaris sacrificiū. Imò in hoc sacra fiūt, ut iustitiam quæ iam pridem per Christi mortem parata est, obtineamus. Mi. Si uero abunde factum est satis saluari illa crucis uictima, quo tandem missæ sacrificium? Hier. Molestum est eadem toties occini. Affatim satisfactum est, fateor. Verum hæc ipsa satisfactio nis uirtus in hoc altaris sacrificio, ut & in alijs ecclesiæ sacramentis sese exerit, modò malitia obstaculo non fuerit. Sed quando omnino tibi decretum est ad hunc modum arguari, uelim hic mihi respondeas. An non satis fuerat sanguis in circūcisione effusus, omnibus abolendis peccatis? An non alapa quam perpeffus est? Miso. Negari non potest. Hier. Et tamen insanire eū dixeris, qui hinc colligat, superuacaneā fuisse Christi passionē

ac mortem. Mi. Certè hinc eximiam dei erga nos charitatem uidere licet, qui non contentus excepisse alampam, nisi & mortem omnium etiam probrosissimã nostri causa oppeteret. Hiero. Quin eadem opera colligis, nõ opus esse ut Christus interpellet pro nobis, posteaquam morte sua semel nobis exorauit ueniam? M. In hoc profectò cœlos penetrauit, ut illic eum aduocatum habeamus. Hier. Quod si consistit, illum sua morte abunde nobis exorasse ueniam, ut tamen perpetuò interpellet pro nobis: qua tu fronte negas consistere, quod de satisfactione nobis dictum est? Quid arrodis unguem? Mi. Meditor interim, quod respondeam. H. Epumice aquam citius expresseris, quàm ex unguibus suxeris, quod respondeas. Mi. Perge igitur, & qua ratione Christus pro nobis interpellare dicatur, explicatius dicit. Hieropre. Hactenus interpellare pro nobis dicitur, quatenus in sacramētis à se institutis meritum suum nobis impertit, quod dei deprecetur offensam, iratumq; nobis deum, propiciū reddat. Quemadmodum itaq; iugis interpellatio Christi non ei derogat, quæ in cruce facta est: Ita nihil decedit efficacix ac dignitati sacrificij crucis, quòd semetipsum iugiter in ecclesia offerre dicitur. Imò hac oblatione fit, ut gratiam remissionis in cruce meritã assequamur. Quòd si quis hic esset iniuriæ locus, nõ minor certè iniuria fieret uni cæ intercessioni mortis, si post hanc interpellare non desinat. Mi. Sed negat Paulus opus esse hostia pro peccato, ubi peccatum non sit. Atqui per hostiam crucis omnia abolita sunt. Non ergo relinquitur locus hostiæ auferendis peccatis. Hie. Peccata in totum remissa esse per mortẽ Christi, hactenus uerum est, quatenus morte ultro suscepta gratiã nobis remissionis de patre de
meritus

meritus est. Quæ tamen eis duntaxat cōtingit, qui Christi humanitatem credunt, credendo diligunt, & diligēdo imitantur. Mi. Si fide charitate exornata hoc affequimur, quid opus est adhibere sacrificium? Hiero. Ut hic clauum (quod dicitur) clauo pellam. Quid ei qui fidem habet, fidei sacramento opus est? Mi. Sic uisum est Christo, ut credentes per lauacrū regenerationis mundentur à sordibus. Hier. Hoc probè dicis. Sed dic obsecro, idēne censes de eucharistiæ sacramento? Misol. Non dubitem, in hoc à Christo institutum, ut digne sumentes remissionem peccatorum accipiant, siquidem ipsis remissione opus sit. Qua si nō egeant, in hoc ipsis proficit, ut uegetior sit animus: Hier. Rem acu, quod dicitur, tetigisti. Neq; his obstat, quòd Paulus fidei tribuit iustificationis negotiū. De fide enim loquitur charitate exornata. Ea autem nequaquā aspernatur salutis remedia. Mi. Non satis uideo, quid iam redemptis ac reconciliatis opus sit hostia, quæ nobis deum uelut offensum nostris sceleribus, reddat propiciū. Hier. Fateor ipse tecū, nos esse redemptos & reconciliatos deo. At uereor ne tu hoc parum probè intelligas. Mi. Ideo ex te sciscitor. Hier. Quid est, quamobrē bona pars hominum pereat? Si negas quenquā perire tollis gehennam: nisi hanc dicas, solis paratā cacodæmonibus. Sin fateris, multos esse gehennæ filios: qua obsecro ratione pereunt, qui Christi sanguine redēpti sunt? Taces rana Seriphia, cum alioqui sis quouis turture loquacior? Mi. Perge audiam. Hier. Ergo non ita sanctificati sumus, ut ab omni peccato prorsus immunes simus. Alioqui quorū deo dicimus: Dimitte nobis debita nostrat neq; sic in libertatem asserti, ut impunè peccare liceat deniq; non sic reconciliati, ut non contingat deū nobis

offendi denuo? Mi. Qua igitur ratione redempti, recō
 ciliati, & sanctificati dicimur? Hier. Quatenus salutaris
 illa uictima omnibus redimendis, sanctificandis, & re
 conciliandis abunde sufficit. Eoq; sensu Ioannes dixit:
 Christum propitiationem esse nō pro nostris tantum,
 uerumetiam totius mundi peccatis. Mi. Rogo te cau
 sam, cur nō omnibus profit Christum esse mortuum?
 Hier. Nimirum quia uidemus esse non paucos, qui ipsi
 malè uiuendo malum sibi concilient. Miso. Hęc si uera
 sunt, ut sunt omnium uerissima, necesse est superesse ali
 qua, quibus peccatores dei fauorem sibi concilient. Hi.
 Papæ, non tu procul à scopo abes. Sed interim non ad
 mittis sacrificium altaris inter ea, quib^o deo gratiores
 & chariores reddimur, primas ferre. Mi. Cogor equi
 dem, pedibus in tuam ire sententiam: etiamsi missę sa
 crificium cōmentum uidetur recens natum. Hier. No
 stræ sententiæ receptissima patrum suffragatur auto
 ritas. Quod si pergas dicere, apostolos & illa nascentis
 ecclesię primordia ignorasse hunc ritum, doce nos ob
 secro, quo primum autore cœperit. Mi. At ego malim
 tecum fateri ab ipso Christo institutum, quàm eam mi
 hi prouinciam sumere: præsertim cum hoc mihi uehe
 menter reddideris probabile. Hier. Probabile? Mi. Imò
 nihil iam persuasius habeo. Hier. Cedas ergo mihi hu
 ius certaminis palmam? Miso. Lubens id fecero. Hier.
 Sed recantandum tibi est. Ipse eam tulisti legē. Iustum
 proinde, ut eam patiari. Mi. Sum raucus. Hier. Saltem
 pronuncia sed clarè & distinctè, si non sit integrum ca
 nere. Mi. Auerfor ac planè detestor hæresim, quæ ne
 gat corpus & sanguinem Christi iugiter offerri in ec
 clesia, pro uiuis ac uita functis. Recipis hanc palmo
 diam? Hier. Boni interim consulo. Mi. Quid isthuc di
 cis?

cis? Hiero. Quia spero, ut quod in hac diatriba tribus,
 quod dicitur, uerbis ex animi (ni fallar) sententia retra-
 ctasti, idem pro concione quoq; facturum sis. Miso. Ve-
 reor ut mihi malè cedat palinodia, facta apud promi-
 scuam multitudinem. Hier. Certè citra salutis iacturam
 recantaueris. Mis. At ego uereor, ut actum sit de pelle
 mea. Hier. Perfacile dabūt aliquid errori ubi senserint
 te cōsulere potius uoluisse, quàm seducere. Miso. Quis
 uero deus hunc illis afflet sensum? Hier. Iam dudū (ni
 fallar) perspectam habēt animi tui synceritatem. Pro-
 inde non difficile fuerit illis persuadere. Quid meticulo-
 sus es? Fac præsenti sis animo. Ego meo periculo pro-
 te fide iubeam. Miso. Quid mihi futurum est, si tu uer-
 ba dederis? Hier. Etiam si uir pessimè fidei fuero, tamē
 ne ita oportet præposterè meticulosum esse? Præstat
 corpus perdere, quàm animam. Mi. Faciam quod hor-
 raris. Hier. Interim fidem facis anuli tui symbolo. Mi.
 En accipe. Hier. Sed heus tu Sami. Quis ostium pulsat.
 Sam. Est quidam pro foribus, qui te conuentū experit.
 Hier. Quin huc adest. Sam. Cupit ipse tecum colloqui
 seorsum. Eubulus. Salue Hieroprepi. Hi. Ohe tu quoq;
 salue mi Eubule. Quid tibi uis? Eubu. Quid agitur in
 hypocausto? Hier. Scripturis aliquantisper certatū est.
 Imò iam decertatum. Eub. Vereor ne congressus iste
 uester parum feliciter cadat. Hier. Satis amice quoad
 eius fieri potuit, conflictum est hætenus. Eub. Viden?
 multos huc aduolasse probè potos? Hier. Quid rei est?
 Eub. Certè periculum est, ut Misolitur gum trucident.
 Hier. Dñ uertant. Quid causæ? Eub. Verentur ne (ut
 est artifex) te quoq; à ueritate abducat, trahatq; in suā
 sententiam. Hier. Ha ha he. Nihil est periculi. Eub. Ve-
 lint superi. Hiero. Iube illos præsenti simul & pacato

1771245

AMBRO. PELARG.

esse animo. Eub. Vereor ut nihil proficiam. Vides stre-
 pitum planè rusticum. Hier. Perfacile si uoles efficies.
 Eub. Quo pacto? Hier. Nunciabis illis Misoliturgum
 cecinisse palinodiam, ac breui futurum, ut pro Misoli-
 turgo Mysoliturgum habeamus. Eub. Ludis? Hiero.
 Luderem in re tam seria? Eubu. Quid uerò tibi fiet, si
 hunc illis attulero nuncium? Sunt inter illos Misoli-
 turgo addicti non pauci, qui tuum petant iugulum. H.
 Ergo commune quod audio periculum est. Eub. Imò
 uereor ut hoc audito nuncio, inuicem se conficiant. Hi.
 Vtra pars est cordatior? Eubu. Ea (ni fallar) quæ à te
 stat. Hier. Ergo futurum spero, ut ab illis stet uictò-
 ria, qui præstant armis ac uiribus. Eubu. Sed incertus
 est euentus. Hier. Ergo mutanda nobis est ratio. Eub.
 Sed quo pacto? Hiero. Omnes interim ex equo falles.
 Dices ancipiti inter nos Marte pugnatū esse. Hoc for-
 tè placabis iratos illorum animos. Eub. Atqui non erit
 ex re tua, si rumor orbem peruaserit, æquo inter uos
 Marte pugnatum. Hiero. Id incommodi pulchrè sar-
 tiemus. Eub. Quo tandem pacto? Misoliturgo chiro-
 grapho. Eub. Mirum artificem audio. Sed eo facturus
 periculum, si fortè queam istiusmodi artibus rem com-
 ponere. Sed tu interim cura ut Misoliturgus abeat. H.
 Sat est. Faciam. Misoli. Quid fit? Hiero. Longe secius
 res agitur, quàm ipse uelim. Miso. Quid ita? Hi. In po-
 mario prodeambulant uiri haud pauci numero, ac lar-
 giter poti. Quos malè habet iste noster congressus, ac
 dira minitantur ni mox abeas. Mi. Quis malus genius
 illis indicauit hoc nostrum certamen? Hier. Me profe-
 ctò præterit. Hiero. Appetit iam uespera, satisq; suda-
 tum est. Hier. Etiam (ni fallor) feliciter. Miso. Habeo
 tibi gratiam, relaturus etiam si quando dabitur. Hiero.

Sed

DE SACRIFI. MISSAE 215

Sed uide, ne tibi præpostere stet pileum. Cæterum ipse
te comitabor, ut uel sic finistram opinionem iratis illis
ac debacchâtibus excutiam. Miso. Vt lubet. Iam
uale Hieroprepi amantissime. Hieropre.

Tu quoque cura ut, cum corpore,
tum animo bene ualeas.

1552.

(*)

FINIS.

OCN 49983871

2856-60

